

TRIBUNA

študentski časopis

število 10/11

cena 50 din

četrek 7. 2. 1985

letnik 34

Najbolj poznamo evropske tradicionalne kulturne obrazce. Ti so ženskam določili mesto v družini. V tem krogu so živele dolgo časa. Njihove naloge in opravila so doživela le malo sprememb. Šele kapitalistični način proizvodnje je s svojimi zahtevami po delovni sili prisilil ženske, da so si poleg (skoraj nespremenjene) vloge gospodinje naložile še vlogo delavke. Ženske so postale enakopravne konkurentke za delo, kar je pomenilo začetek procesa izenačevanja. Toda istočasno so se izkristalizirale vse ovire, zaradi katerih izenačitev (recimo raje enakopravnost) ni bila možna. Proletariat tako nikoli ni bil enospolna homogena brezpravna armada.

Najbolj depriviligiran del proletariata so večinoma (ne pa izključno) sestavljale ženske. Treba pa se je zavedati, da je diskriminacija v okviru brezpravnih rezultat logike kapitala, ki se skriva za tradicionalizmom seksualne dihotomije.

Konkretne pojave, ki izhajajo iz tega so lepo opisale feministke. Sicer je metodično reduciranje palete misli in delovanja na skupni imenovalc feminizma precej

zalomilo. V silnem strahu, da ne bi na ženske gledali kot na biološka bitja z biološkimi funkcijami, ker bi takšno gledanje utegnulo imeti kakšen prizvok zapostavljanja, so šli nekateri v drugo skrajnost.

Algoritem za take vrste podvige je preprost: treba je pobrsati po klasičnih marksističnih tekstih, izbrati nekaj udarnih citatov in iz njih narediti dogmatično lepljenko. Kdo se bo upal zoperstaviti misli Marxa, Engelsa in Lenina? Ti imajo (prosto po Bobbiu) vedno prav. Le kako bi lahko Leninova misel v času, ko je nastala, učinkovala kako drugače kot tu in zdaj? Le kako bi se naloge delavskega razreda v mladi sovjetski republiki razlikovale od nalog jugoslovanskega delavskega razreda v začetku osemdesetih let XX. stoletja (oglejte si nekatere prispevke za Simpozij o družbenem položaju žensk in o razvoju družine v socialistični družbi)?

»Ženske so torej predvsem del proletariata. Zaposlitev (!) je izhodišče za reševanje celotnega kompleksa družbenih odnosov. Položaj vsakega posameznika, torej tudi ženske, je odvisen od njegovega položaja pri delu.«

Nekako tako zveni povzetek več diamantnih zapisov o položaju žensk. Zastavlja se več vprašanj.

Čemu umetni dualizem za žensko ko sestavni del proletariata in na žensko ko mater in gospodinjo (posebna komponenta).

Je morda ženska sestavni del proletariata (tistega proletariata, ki naj bi bil nosilec osvoboditve človeka) zgolj po silni razmer?

Da ne bo pomote: Nikakor iz posameznih primerov ne delam posplošujočih sodb. Toda zdi se mi, da ne pseudomarksistično opletanje in tudi nasilno grupiranje žensk v manjšino, ki je malo večja od polovice prebivalstva, postavljanje manjšine na margino tiste družbe, ki mora manjšini »omogočiti pogoje za resnično enakopravnost« ne bosta obogatili marksistične misli, niti ne bosta pripomogli na emancipaciji žensk.

Lahko se tudi motim.

Jasmina L

sporen, toda če nanj načelno pristajajo tudi prej omenjene dame, nam ne ostane drugega, kot da se jim pridružimo.

Feministke so ugotovile, da kljub formalni enakopravnosti (pri tem velja omeniti, da je ta formalna enakopravnost predvsem rezultat liberalističnega kompromisarstva) dejanske enakopravnosti ni. Svet je »moški«. In če hoče ženska v tem svetu uspeti, se mora odreči svoje ženskosti (tako je nekoč dejala Simone de Beauvoir). Tehnološki razvoj in višji življenjski standard ne omogočata enakopravnosti. Kako feministke v tem sistemu vidijo položaj žensk? Precej različno. Ženske so po njihovem mnenju obremenjene s tradicionalno vlogo, ki jo imajo v družini, istočasno pa so (hočejo biti) družbenopolitični akter. So na dveh koncih in hkrati na nobenem. Družino (klasično meščansko) feministke pojmujejo kot tradicionalno tiranijo nad ženskami. Razbitje take družine in ponekod celo izločitev moških naj bi povzročilo enakopravnost. Poskusi realizacij t.i. ženskih skupnosti so v meščanskih okvirih dajali videz trenutnih avantur. Akcije so bile res radikalne, toda radikalnega učinka ne more biti, če je družba pojmovno razdeljena na žensko in moško.

Marksizem feminizmu očita, da ne vidi pomena razredne strukturiranosti in razrednih nasprotij.

Zelo lahko je iskati napake pri drugih. Sam marksistični predznak pa ni noben garant za »pravilnost« misli, ki jo bo sproduciral marksistični um. Prav pri »ženskem vprašanju« se je že mnogim

ŽENSKA MORA BITI LEPA

Ženska je ženskega spola. Biti ženskega spola pomeni imeti drugačne biološke karakteristike, kot pa jih ima moški, to pa zato, ker je on moškega spola. Biološka narava ženske, ki je različna od moške narave, je dala ženski vsebinske in zunanje karakteristike, ki so različne od moških karakteristik. Anatomija ženske se razlikuje od anatomije moškega, ravno zato, ker je on moškega spola. Tudi pri samicah drugih živih bitij je tako. Vse samice se v anatomiji in v svojem bistvu razlikujejo od samca. To je naravno in nediskutabilno dejstvo. V živalskem in rastlinskem svetu je samec vedno močnejši in bolj grob. Samica pa je po naravi nežna in lepa. Te zakonitosti so naravne in večne. Ne da se jih spremeniti. Veljajo za vsa živa bitja.

V skladu s temi biološkimi razlikami in na osnovi naravnih zakonov, je samec brez prisile odigral svojo vlogo močnejšega in bolj grobega partnerja. Samica pa je odigrala vlogo nežnejšega in lepšega partnerja. To biološko pravilo je edino pravično, po eni strani zato, ker je naravno, po drugi strani pa zato, ker predstavlja osnovno pravilo svobode. Vsaka sprememba tega naravnega reda pomeni prisilo. Neuresničevanje teh naravnih vlog in nespoštovanje njihovih skrivanj, pa predstavlja degradiranje vrednosti življenja. Živo bitje mora živeti tako kot je ustvarjeno, vse dokler ne umre. Eksistenca je od začetka pa do konca življenja zasnovana na naravnem zakonu, brez prisile in brez izbire. To je naravni zakon. To je naravna svoboda.

Moamer El Gadafi:

ŽENSKA

Neizpodbitno in nedvomno je, da sta tako moški kot ženska človeški bitji. Moški in ženska sta kot pripadnika človeške vrste med seboj izenačena. Zato vsaka diskriminacija med moškim in žensko predstavlja nedopustljivo krivico. Ker ženska je in pije, ravno tako kot tudi moški je in pije. Ženska ljubi in sovraži, ravno tako kot moški ljubi in sovraži. Ženska misli, se uči in razume ravno tako kot moški misli, se uči in razume. Ženski je ravno tako kot moškemu potreben dom, obleka in prevozno sredstvo. Ženska je lačna in žejna, ravno tako kot je moški lačen in žejen. In na koncu, ženska živi in umre, kot tudi moški živi in umre.

Zakaj po vsem tem sploh obstajata moški in ženska? Človeška družba niso samo moški ali samo ženske, sestavljajo jo tako moški kot ženske. Zakaj niso ustvarjeni samo moški ali samo ženske? Še več, kakšna je sploh razlika med moškim in žensko? Zakaj je kreacija sveta zahtevala ustvaritev moškega in ženske?

Vsekakor človeška družba obstaja zato, ker ima tako moškega kot žensko in ne samo zaradi moškega ali samo zaradi ženske. Zanesljivo mora obstajati naravna potreba za obstoj tako moškega kot ženske in ne samo moškega ali samo ženske. Iz tega sledi, da moški in ženska nista isto. Obstaja naravna razlika med moškim in žensko. To logično pomeni tudi obstoj različnih vlog vsakega od njiju, ki se razlikujejo v skladu z razlikami med njima.

NARAVNA RAZLIKA MED SPOLOMA

Da pa bi lahko spoznali te vloge, moramo najprej spoznati razlike v naravni konstituciji moškega in ženske, se pravi kakšne so naravne razlike med njima:

Ženska je ženskega spola, moški pa moškega spola. Iz ginekologije vemo, da ženska vsakega meseca dobi menstruacijo, ki jo spremlja slabost, medtem ko moški ne dobi menstruacije ravno zato, ker je moškega spola. Iz tega sledi, da moški ne dobi slabosti vsak mesec, ker tudi ne dobi menstruacije. Ta ciklična oziroma mesečna slabost je v bistvu izguba krvi. To pomeni, da je ženska kot ženski spol že po naravi nagnjena k slabosti zaradi vsakomesečne izgube krvi. Kadar ženska ne dobi menstruacije, potem je noseča. Ko ženska zanosi, je po naravi »slaba« skoraj celo leto. Takrat je njena naravna aktivnost omejena vse do takrat, dokler ne rodi. Moški ne more zanostiti in iz tega naravno sledi, da tudi roditi ne more. Zato moški ni nagnjen k slabosti, kot je to slučaj z žensko, ker je slednja ženskega spola. Po porodu mora ženska otroka dojiti. Dojenje traja skoraj dve leti. Dojenje pomeni, da se otrok ne loči od matere in da ona ostaja z njim, tako da je njena aktivnost omejena, ker postaja neposredno odgovorna za novo človeško bitje, ki mu pomaga, da opravlja svoje fiziološke potrebe, brez katerih bi otrok umrl. Medtem pa moški ne morejo niti zanostiti niti roditi.

Biološke razlike pogojujejo različnost med moškim in žensko in zato ne moreta biti med seboj izenačena. To nam dokazuje, da obstajata moški in ženski spol, se pravi moški in ženska. Vsak izmed njiju ima v življenju vlogo in funkcijo, ki je različna od vloge in funkcije nasprotnega spola, ker moški absolutno ne more zamenjati ženske. Moški ne more opravljati ženske biološke funkcije. Potrebno je podariti, da te biološke funkcije predstavljajo težko breme za žensko in zahtevajo veliko truda, med drugim prinašajo tudi precejšnje bolečine. Vendar pa bi brez teh funkcij, ki jih opravlja ženska, prenehalo življenje človeštva. To pomeni, da te funkcije niso prostovoljne, vendar tudi obvezne niso. So pa nujno potrebne za obstoj človeške vrste in edina alternativa bi bila prenehanje življenja človeštva.

MATERINSTVO — NARAVNA VLOGA ŽENSKA

Opuščanje naravne vloge ženske v materinstvu, z uvedbo jasli kot zamenjave za matere, predstavlja začetek konca humanosti cele skupnosti in pretvarjanje le-te v biološke skupnosti v vsupnostni umetnega življenja. Ločevanje otrok od matere in njihova vzgoja v jaslih, nam jasno kaže na proces pretvarjanja otrok v piščance, saj so jasli izredno podobne piščančji farmi. Človeku in njegovi naravi pa ne odgovarja in ne ugaja nič drugega, kot samo naravno materinstvo, se pravi, da za otroka skrbi mati, ter da raste v družini, obkrožen z materinsko, očetovsko in bratsko ljubeznijo, ne pa v neki ustanovi, kot je na primer piščančja farma. Tudi piščanec, kot vsem drugim živalim, je potrebno materinstvo kot naravna faza. Zato je njihova rast na farmi, ki je podobna jaslim, v nasprotju z njihovo naravno rastjo. Še več, tudi njihovo meso je bolj podobno umetnemu kot pa naravnemu mesu. Meso, ki ga dobimo s teh farm je

neokusno in je slabše kvalitete ravno zato, ker ni nastalo v naravnih pogojih, se pravi brez naravnega materinstva. Meso divjih ptic je bolj okusno in koristno, zato ker so rastle v naravnih pogojih, z naravnim materinstvom in ker so se hranile z naravno hrano. Za tiste in ki so brez doma, pa mora skrbeti družba. Samo njim mora družba omogočiti jasli in podobne ustanove, ker je boljše, da zanje skrbi družba, kot pa posamezniki, ki niso njihovi starši.

Če bi naredili test, da bi ugotovili, ali bi se otrok odločil za mater ali za vzgojne ustanove, bi se gotovo večina otrok odločila za mater in ne za vzgojne ustanove. Če je že otrok naravno vezan na mater, potem je mati pravi, edini in naravni vzgojitelj. Zato pošiljanje otroka v jasli, namesto da bi ostal pri materi, pomeni prisilo, ki je v nasprotju z naravo in svobodo.

Naravna rast je svobodna in pravilna rast. Če pa mater zamenjajo jasli, potem je to v nasprotju v svobodno in pravilno rastjo. Otroke se pošilja v jasli prisilno ali pa se izkoristi njihova naivnost in neznanje. V jasli se jih pošilja predvsem iz materialnih in ne iz socialnih vzrokov. Ne obstaja opravičilo za ta nenaravni in nehumani proces, kjer ženska ni v položaju, ki odgovarja njeni naravi, se pravi, da je prisiljena, da opravlja dela, ki so v nasprotju z materinstvom.

Ženski, kateri je narava dodelila biološko vlogo, ki je različna od moške vloge, je nujno potreben položaj, ki je različen od položaja moškega in v katerem bo lahko odigrala svojo naravno vlogo.

Materinstvo je ženska in ne moška funkcija. Zato je naravno, da se otroci ne ločujejo od matere. Vsak postopek, ki ima za posledico ločitev otroka od matere predstavlja prisilo in diktat. Vsaka ženska, ki zapusti vlogo matere, živi v nasprotju s svojo naravno vlogo. Ženski moramo omogočiti vse pravice in pogoje, tako da ji ni treba igrati svoje vloge v nenaravnih pogojih. Če se žensko prisili, da zapusti svojo vlogo matere, potem je ona žrtev prisile in diktata. Ženska, ki nima možnosti opravljanja svoje naravne funkcije zato, ker mora delati, ni svobodna.

Zaradi naravne funkcije materinstva ima ženska omejene fizične sposobnosti. Fizično delo predstavlja zanjo kazen in davek, ki ga plačuje, da bi lahko stopila v svet moških, ki pa niso njenega spola.

ŽENSKI JE MESTO DOMA

Ne obstoja pa razlika med moškim in žensko v vsem, kar je človeškega. Nobeden izmed njiju nima pravice, da se poroči z drugim brez njegove privolitve, ali da se od njega loči brez pravičnega sojenja.

Ženska v hiši gospodari, ker hiša predstavlja enega od nujnih pogojev za žensko, ki »menstruira«, ki je noseča in ki opravlja funkcijo materinstva. Ženski je mesto doma, ne samo pri človeku, temveč tudi pri živalih. Zato je krivično ločilo otroka od matere ali matere od doma.

POROKA, NOSEČNOST, LIŠPANJE IN ŽENSKOST SO NALOGE ŽENSKA

Mešanje vlog moškega in ženske, kot rezultat poskusa pretvarjanja ženske v moškega, je v nasprotju z naravo, je destruktiven proces in predstavlja negacijo svobode in človeškega obstanka. Moški in ženska morata odigrati vloge, za kateri sta ustvarjena in od tega ne smeta odstopati. Odstopanje od vloge je dovoljeno samo v nenormalnih okoliščinah. Ženska, ki ne sprejema poroke, nosečnosti, lišpanja in ženskosti iz zdravstvenih razlogov v bistvu odstopa od svoje naravne vloge pod pritiskom izredne zdravstvene okoliščine. Ženska, ki ne sprejema poroke, nosečnosti, lišpanja in ženskosti zaradi dela, ravno tako odstopa od svoje naravne vloge pod pritiskom izrednih okoliščin. Ženska, ki ne sprejema poroke, nosečnosti, lišpanja in ženskosti brez kakršnega koli materialnega vzroka, pa ravno tako odstopa od svoje naravne vloge pod pritiskom izrednih okoliščin, v tem primeru zaradi moralne degradacije. Iz povedanega sledi, da se odstopanja ženske in moškega od njunih naravnih vlog lahko zgodi edino v nenaravnih pogojih, ki so v nasprotju s svobodo in ki ogrožajo obstanek. Zato je nujno potrebna svetovna revolucija, ki bo zbrisala vse materialne vzroke, ki ovirajo žensko pri opravljanju njene naravne vloge v življenju in ki jo prisiljujejo, da opravlja moška dela, da bi se na ta način z njim izenačila v pravicah. Do te revolucije bo nujno prišlo predvsem v industrijskih deželah.

ŽENSKA IN DELO

Ženska fizičnega dela ne opravlja prostovoljno. Opravlja ga zgolj zato, ker jo materialistična družba postavlja v prisilno situacijo, česar se pa sama direktno ne zaveda. Nima druge izbire, kot da sprejme pogoje družbe in si ob tem domišlja da svobodno dela. Geslo take mistifikacije je: »Moški in ženska si nista v ničemer različna.« Ta »v ničemer« pa je v bistvu velika zabloda ženske. Zakriva vse nujne in odgovarjajoče pogoje, ki so potrebni ženski in, ki jih mora uživati v nasprotju z moškim, zaradi svoje posebne biološke vloge v življenju.

Izenačevanje moškega in ženske v nošenju težkih bremen, dokler je ženska noseča, predstavlja krivico in surovost. Izenačevanje moškega in ženske v delu in mukah, dokler ženska doji, predstavlja krivico in surovost. Izenačevanje moškega in ženske pri umazanem delu, ki krali žensko lepoto in zmanjšuje njeno ženskost, tudi predstavlja krivico in surovost. Učenje programov, ki učijo žensko, da opravlja dela, ki ne odgovarjajo njeni naravi, prav tako predstavlja krivico in surovost.

KAKO GLEDAJO DANAŠNJE DRUŽBE NA ŽENSKO

Sedaj vse družbe gledajo na žensko kot na blago in nič več. Vzhod gleda nanjo kot na blago, ki se lahko proda ali kupi, Zahod pa ne priznava njene ženskosti. Mešanje ženske v moške posle, predstavlja surov napad na njeno ženskost, katero ji je podelila narava in to z namenom, ki je nujen za ohranitev življenja. Moška dela brišejo žensko lepoto, ki je ustvarjena da odigra drugačno vlogo. Ženske so kot cvetovi, ki so ustvarjeni, da bi privlačili pelod in prizvajali seme. Če jih uničimo, bodo izumrle vse rastline. Samice so okras narave in to velja tudi za človeka. Moška dela pa zahtevajo pretvarjanje ženske v moškega. Ob tem pa ženska zapostavlja svojo primarno vlogo, materinstvo, in svojo lepoto. Ženska mora imeti vse pravice in to brez pretvarjanja v moškega in brez zapostavljanja svoje ženskosti.

Razlike v anatomiji med moškim in žensko so privedle tudi do različnih organov, kar je privedlo do razlike v psihi, živčnem sistemu in v obliki telesa. Ženska je nežna. Ženska je lepa. Ženska hitro zajoka. Ženska je plašljiva. Na splošno, ženska je zaradi različne biološke narave nežna, moški pa grob.

Ignoriranje razlik med moškim in žensko ter mešanje njunih vlog predstavlja absolutno necivilizirani postopek in dejanje proti naravi. To je tudi eden glavnih vzrokov za nesreče v družbenem življenju človeštva.

EPILOG

Ni stvar v tem, ali naj žena dela ali ne. Delo mora biti omogočeno vsem članom družbe, ki so sposobni za delo, tako moškim kot ženskam, s tem, da vsak dela tisto, kar mu odgovarja in da ni prisiljen, da dela tisto, kar mu ne odgovarja.

Če delajo otroci v istih pogojih kot odrasli, je to krivica in diktat. Ravno tako je krivica, če dela ženska v istih pogojih kot moški.

Svoboda je, da se vsak človek lahko uči tisto, kar mu odgovarja in da se usposobi za tisto delo, ki mu odgovarja. Diktatura je, da se človek uči tisto, kar mu ne odgovarja, da bo lahko delal dela, ki niso zanj primerna. Delo, ki odgovarja moškemu, ne more vedno odgovarjati ženski.

Ne obstajajo razlike v človeških pravicah med moškim in žensko, vendar pa med njima ne obstoja nikakršna enakost glede nalog, ki naj jih opravljata.

prevedel: ROBERT BOTTERI

p.s.
Poglavje o ženski je iz »Zelene knjige«, libijskega svetega pisma, učbenika samoupravljanja, demokracije in celotnega življenja nasploh. Odlomek spada v tretji del knjige z naslovom »Socialni temelji tretje univerzalne teorije«. Ker je s prevodi tako kot z ženskami, (če so zveste niso lepe, če so pa lepe, niso zveste) tako tudi ta prevod ni tekoč in slovnično pravičen, kar pa še bolj poudari vsebino in misel velikega osvoboditelja žensk, Moamerja El Gadafija.

INFORMACIJA MED APOLOGIJO IN SENZACIJO

NAROD

NACIONALNOST

NACIONALIZEM

V svetu dveh velesil, bipolarnosti na vseh področjih obstajata tudi dve resnici. O isti stvari, nasprotujoči si in izključujoči ena drugo, pa vendar sta obe resnici. Kot resnici sveti in častni, ki jima verjame na milijone ljudi, na kateri prisegajo državniki in politiki, ugledni in poštenu.

Nekje je Kampučija — zelena, poljedeljska dežela, velika dobre tri četrtine Jugoslavije, relativno redko naseljena (približno tretjina prebivalstva SFRJ). Dežela, vsem znana iz dnevnega časopisja, na žalost po vojni, dežela, ki je v naših pojmih nekaj daljnega, nevrednega večjega zanimanja. Dežela z ljudmi in zgodovino, z enim narodom in eno zgodovino, pa vendar z dvema sedanostma, ali bolje z dvema resnicama o sedanjosti. Vsaj tako izgleda, resnica pa je morda drugačna.

In zakaj dve resnici? Svetovna delilca pravice in njuni žandarji so se odločili vzeti v svoje roke usodo te daljne eksotične dežele. Tako umazano igro z nedolžnim narodom lahko komentira vsak po svoje. SZ, za katero je šel po kostanj v žerjavico Vietnam (tudi ta s svojimi načrti in računi), ima svoj alibi. V njihovem časopisju lahko zasledimo neštete komentarje in poročila o Kampučiji. Zanje je 7. januar 1979 dan revolucionarne preobrazbe družbe, osvoboditev izpod tiranije Pola Pota. »V mračnem obdobju polpotovščine, ki je trajalo več kot tri leta, so izginili več kot 3 milijoni Kampučijcev,« lahko preberemo v sovjetskem tedniku Novoje Vremja 1/85. V istem časopisu zasledimo nadvse plastičen spis stanja pred revolucijo: »Ko (jih gledam) (kampučijske delavce, op. M. G.), se spomnim drugega časa in druge slike iz nedavne preteklosti, polpotovščine, ko so podobni jati vran v svojih črnih uniformah »rdeči kmeri« sejali po deželi smrt in upoštevanje, s silo so gnali ljudi, da so zaupščali svoje rodne domove, pred očmi so jim rušili prebivališča. Takrat so bile na obrazih ljudi le solze bolečine in obupa.«

7. januar 1979 je prelomnica, uspešno izvedena revolucija, socialistična revolucija, izvedena s pomočjo bratskih vietnamskih in sovjetskih armad. Poveljujejo uspehe, dosežene z velikim naporom, hrabrostjo in entuziazmom celega kampučijskega naroda, seveda ob pomoči Vietnamcev in sovjetskih strokovnjakov. Po klasičnem sovjetskem modelu so največ vredni in povečevani uspehi pri vzgoji in izobraževanju, v izpolnjevanju raznih planov, v prvi vrsti na področju težke industrije.

In ob misli Francoza Paula Leabrena posredovani sovjetski reviji Novoje Vremja, da bi se stanje okrog Ljudske republike Kampučije že zdavnaj normaliziralo, če Moskva in Hanoi ne bi podpirala Samrinovega režima, sovjetski komentator fantastično zaigrano začudenostjo navaja dejstva, ki so pač vsakemu normalnemu človeku poznana: o genocidu Pol Potovega režima in o revoluciji, osvoboditvi ter kontrarevoluciji.

Za sovjetski tisk so vojske Pola Pota, Khieu Samphana in princa Sihanuka le banda, kontrarevolucionarji, ki jih plačujejo ZDA, Kitajska in drugi sovražniki socializma. Kot banda, ki je brez podpore ljudstva, mora pač dobivati material in ljudi iz sosednje Tajske. Po vsej logiki je treba kontrarevolucionarje, bele plačance

čim prej uničiti in pobiti. To pa je pač dolžnost prijateljskega, socialističnega Vietnama. O kakšni narodni vojski, o beguncih ni govora, to se ne vklapa v koncept socialistične revolucije.

»Sovjetski ljudje bodo še naprej na strani mlade republike v njeni borbi za srečo in razcvet, za ukrepitev mednarodne avtoritete L.R Kampučije,« je ena od dežurnih parol v sovjetskem tisku.

To je ena resnica, popolnoma ideološko čista in logično utemeljena, dovolj publicirana in ponavljana, da je postala resnica, del zavesti marsikoga. Kajti nanjo prisegajo s svojo častjo številne države in sistemi, zaklinjajo se na socializem in komunistične vizije, komunistično zavest in poštenje, da je to tako.

Pa druga resnica? Da, še ena je, vsaj še ena! Tudi ZDA imajo svojo interese na tem področju, ameriška množična občila imajo svoje poslušalce, gledalce in bralce in svoj zakon senzacije. Ne samo, da je ta resnica diametralno nasprotna »sovjetski«, je popolen odsev razmerja ZDA do SZD. V Kampučiji gre za nič drugega kot za vietnamsko okupacijo ob izdatni sovjetski podpori seveda. Marionetni režim Henga Samrina je le farsa, fasada za nemoteno očiščevanje demokracije. Na drugi strani so zakonite sile Demokracije Kampučije (že v samem nazivu se vidi razlika v strani neba, in prav nič ne moti ne Washingtona ne Pentagona, da so še praktično do predčerašnjim vodili specialno in propagandno vojno proti vsem sedanjim zaveznikom, da so bili prej vse kaj drugega kot demokratični politični voditelji kampučijskega naroda), ki se borijo za osvoboditev in izgon okupatorja. Priskrbeti jim poskušajo čim več materialne in moralne pomoči. Skratka, vse je jasno, črno-belo brez vsake nelogike. Gre za ekspanzijo sovjetskega socializma in ogrožanje demokracije (in logično ameriških interesov). Za ameriški tisk je najpomembnejše preskrbeti nekaj enkratnih in sploh ekstra posnetkov z »vročega« terena, vse strniti pod senzacionalističen naslov in, normalno, vse s ciljem dvigniti naklado, povečani profit. To je torej druga resnica.

Pa mi? Poskušamo loviti ravnotežje, nekje vmes najti svojsko pot. Ni moja pravica niti moja dolžnost soditi, ali uspešno ali ne. Pa vseeno, bilo je nekaj bolj sramežljivih poskusov osvetliti vso stvar zgodovinsko, vzročno-posledično, skratka ugotoviti dejansko situacijo in razmerja sil. A na žalost najraje (kar je seveda tudi najenostavnejše) natisnemo agencijske novice, po možnosti paralelno dve nasprotujoči si (ponavadi vietnamsko in kitajsko) in stvar smo opravili, ostali nedolžni ob strani, ni pa pomembno, koliko smo stvar bralcem, poslušalcem pojasnili.

Torej, to sta dve resnici, za katerima stojijo ljudje, novinarji in politiki, častni in poštenu. Če bi komu rekli, da laže, bi me tožil zaradi žalitve. Na teh resnicah temeljijo sistemi, od katerih se vsak trudi dokazati, da je najbolj demokratičen, sistemi, ki delijo ljudem pravico in resnico.

Najhuje pri vsem tem pa je, da nekje, nekje v Kampučiji, ljudje umirajo za resnico in zaradi laži, cel svet pa ne ve, kaj je prava resnica in kaj je laž.

M. G.

V družbeni stvarnosti se vedno srečujejo mnogi, različno veliki, različno močni, z različnimi težnjami. In če se srečata majhen in velik, močan in šibak, je šibkejšemu dopuščeno marsikaj, da ohrani svojo svobodo, svojo identiteto. Tudi konkretne zgodovinske situacije niso izvzete iz tega pravila.

I. dejanje; čas: 19. stol., kraj: slovensko ozemlje, akterji: Nemci, Slovenci

Zgodovinska konkretizacija zgodbe o Golijatu in Davidu, soočitev dveh narodov. Nemci v ekspanziji, močni, veliki. Slovenci majhni, šibki in ogroženi. Boj za življenje ali smrt, za obstoj ali izginotje neke narodne identitete. Normalna reakcija-nacionalizem, nacionalizem s pozitivnimi posledicami, kot so slovenski jezik, literatura, politične narodne stranke, šolstvo... Ideja o zedinjeni Sloveniji...

Pa vendar:

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder sonce hodi,
preprij iz sveta bo pregnan...

II. dejanje; čas: leto 1985, kraj: SR Slovenija, Akterji: Slovenci, skupni sovražnik

Časi se spreminjajo, nacionalizem ostaja. Mar je zgodba o Davidu in Golijatu ostala? Je nacionalizem normalna reakcija na...? Na kaj? Preživeli smo (slovenski narod) stoletja borbe za svojo samostojnost, ostali smo samostojni, ostali smo Slovenci. In pririnjili smo do svoje prve državno-pravne forme, ki je naša — vsaj tako prisegamo — že 40 let, ki je res naša, slovenska. Imamo svobodno slovensko državo s suverenostjo slovenskega naroda, s svojo kulturo, socializacijskim procesom. Idealno, mar ne? Je to stvarnost, so le pobožne želje?

V istem času, ob istih pogojih se zopet pojavi ideja o zedinjeni Sloveniji kot reakcija... Reakcija na kaj? V raznorodnih preoblikah kulturnih manifestacij (tribun, okroglih miz, proslav in obletic) razglušamo nacionalno ogroženost in pozivamo na nacionalistično borbo. Borbo proti komu?

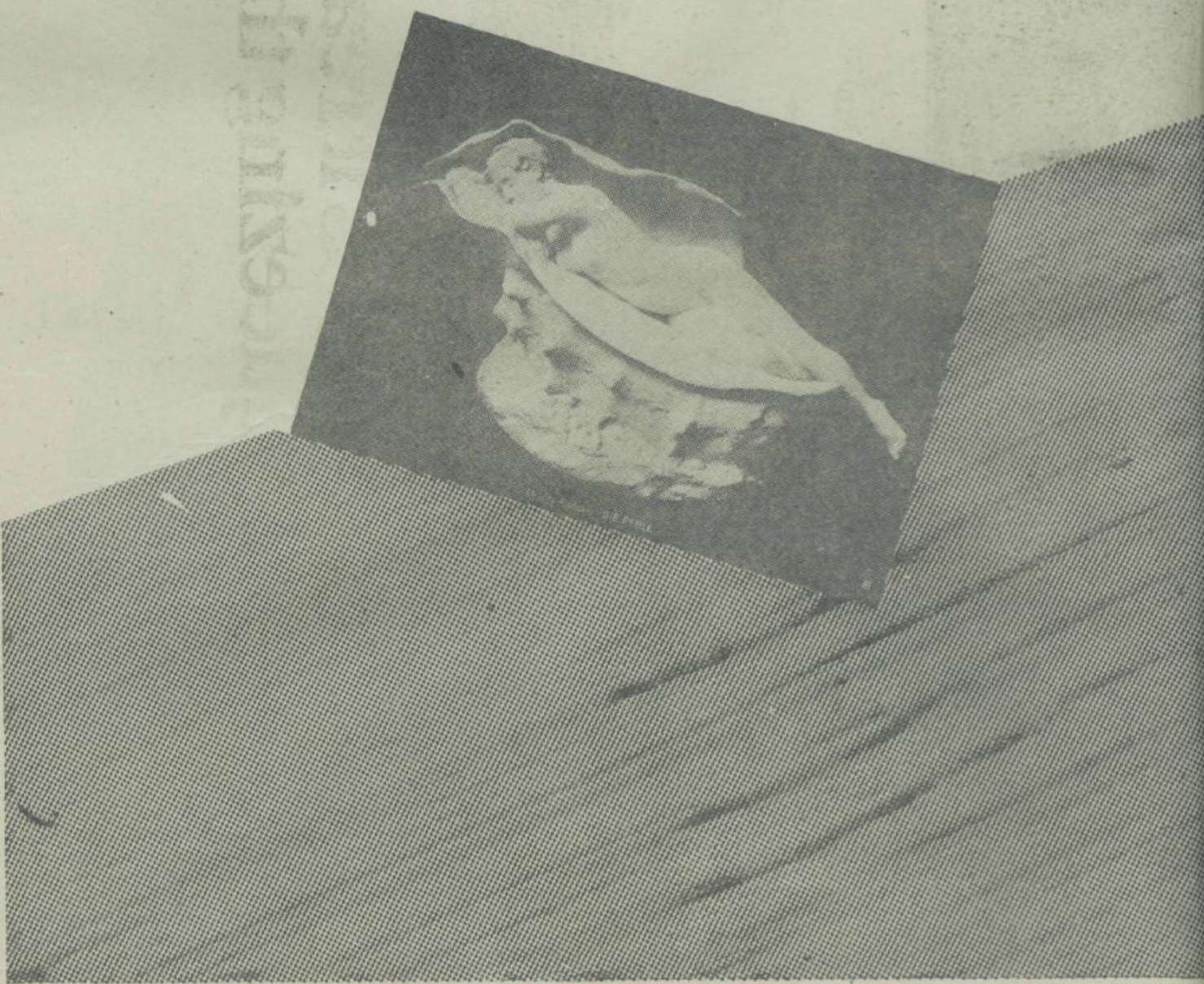
Epilog: Nacionalizem je narodni egoizem, povzdigovanje svojega in zaničevanje drugih narodov (po Verbincu). Nacionalizem je samostalnik, in ob različnih pridevnikih (slovenskih, srbski, albanski) se bistvo (t. j. nacionalizem) ne spremeni. Vsaj takšno je mnenje avtorja teh meditacij, nekateri kulturniki in kulturni politiki pa očitno niso tega mnenja. Zedinjena Slovenija in zedinjena Albanija. Prvo je nujno za obstoj slovenske kulture, integracijo slovenskega naroda, drugo je obsodbe vredna pretenzija, brez primere v sodobni Evropi. Mar je res razlika? Za nekatere, da! Toda za to, da prepričaš nejeverne Tomaže v to, je potrebna moč. Torej ta nekdo (čeprav ubogi mali slovenski narod, ogrožen od priseljencev in »gastarbajterjev« s preveliko nataliteto) le ni tako ubog! Morda po marksistični teoriji, kjer je baza (mat. produkcija in prod. odnosi) primarna, Slovenija in slovenski narod z močnim podpornikom jugoslovenskega gospodarstva le nista tako uboga, da bi ga morali kulturni politiki s svojim usmiljenjem reševati pred propadom in grdimi, pohotnimi velikimi sosedi.

Mar je res potrebno v vsakem stavku na vsaki manifestaciji (kulturni in kvazikulturni) po nekajkrat uporabiti pridevnik slovenski, mar je res treba na posvetu v Meki slovenske kulture, v Cankarjevem domu o bodočnosti slovenskega naroda tako zaničljivo in prezirljivo govoriti o jugoslovenskem, srbskem..., skratka o neslovenskem.

Slovenec sem, ponosen na svoj narod in na vse, kar je narodnega, tudi na slovensko kulturo, toda zato mi ni treba sovražiti drugih. Prosim, ne prisilite me k temu, da me bo sram, ker sem Slovenec.

Nisem pa še tako senilen in anksiozen, da bi bil nacionalist že zaradi svoje anksioznosti in senilnosti!

M. G.

ALBANCI

Is it really the taxman who is squeezing the life out of your company?

Knjiga (zbornik), ki jo je izdala Dankarjeva založba, »Albanci« je ena od najbolj polemčnih knjig v zadnjem času. Najbolj ostre kritike te knjige so prišle iz Beograda. V tedniku »Nin«, je bila ta knjiga proglašena za »veliki promašaj«. V podnaslovu članka v Ninu (16. 12. 1984) »Albanci iz »Založbe« je novinar, ki se pojavlja pogosto s članki o Kosovu in Albancih in jih obravnava s pozicije srbskega nacionalizma, zapisal naslednje: »Zelo je pohvalno to, da se je Cankarjeva založba odločila, da bo izdala knjigo o Albancih v Jugoslaviji. Ni pa pohvalno to, ker njeni uredniki niso zmogli opaziti, na čigav mlin napeljujejo vodo avtorji glavnih prispevkov v tej knjigi.«

Drugi glavni očitek Cankarjevi založbi je ta, da niso pravilno postopali, ko so za soavtorje knjige povabili albanske zgodovinarje Kosova, ki niso »znanstveno potrjeni in afirmirani in da so resno »okuženi« z nacionalističnimi in iredentističnimi klicami.«

Po tem izhaja, da se Cankarjeva Založba sploh ne bi smela obrtniti na albanske zgodovinarje, ker ti a priori ne morejo in ne znajo objektivno pisati. Pri tem se ne navaja, da so upoštevani tudi avtorji s srbohrvaškega območja. Tako avtor Dimitrije Bogdanović piše svoje poglede na albansko-južnoslovanske odnose s pozicij srbskega nacionalizma.

Najlažje je reči, da je cela knjiga »velik promašaj«. Sama knjiga govori o celotnem ozračju v Jugoslaviji okoli vprašanja Kosova in Albancev. V zvezi s to temo velja Krležina misel da se pogovor začne, ko se luči pogasijo. Knjiga je sestavljena iz 14 poglavij, 9 poglavij so napisali Albanci. Pri vseh (razen v poglavju Albanci v Italiji Francesca Altimarija) se lahko opazi tendenca povečevanja Albancev in prikazovanja Albancev v zgodovini kot žrtve ali hvalevredne junake. Njihovi prispevki so neka vrsta reklame.

Zanimivo je, da so v knjigi objavljene tudi kritike in pripombe recenzentov, ki se nanašajo na 7 poglavij in v 4 primerih so avtorji Albanci. Kritike recenzentov letijo na interpretacijo nekaterih ključnih zgodovinskih dogodkov, ki imajo danes posebno politično težo. Takšno je vprašanje selitev Srbov iz Kosova v 17. stoletju. Albanski avtor Skender Rizaj tej selitvi pravi selitev narodov Balkana. Osnovni motiv te »neenotnosti v zgodovinskih pogledih« je potreba po dokazovanju, kdo je starejši na Kosovu in kdo ima predpravice do tega ozemlja. To je vprašanje »srbskega ali albanskega Kosova«. Zgodovinsko do 17. stoletja. Ta misel je prisotna tudi v knjigi Dimitrija Tucovića »Srbija in Albanija«, ki govori o selitvi Srbov s Kosova v severne kraje. To povezuje z globalnimi premiki na Balkanu, potem ko je Jadransko morje začelo izgubljati pomen in se je središče gospodarstva, kulture in politike preneslo proti srednji Evropi. Po Skenderu Rizaju sploh ni prišlo do »velike selitve Srbov«, temveč so se izseljevali tudi drugi balkanski narodi, kar pomeni, da so bili Albanci zmeraj na Kosovu in je bilo to zmeraj albansko. Od tod se lahko izpelje težo da Srbi nimajo nobene zgodovinske pravice na Kosovu, ker je to albansko. Srbske teze govorijo o Kosovu kot stari Srbiji, kar je tudi zgodovinska resnica in to potrjujejo tudi kulturni spomeniki (srbski) na Kosovu.

Vprašanje porekla Albancev se v recenzijah ne zastavlja. V knjigi (zborniku) je teza, da so Iliri pradedi današnjih Albancev. Ta teza je od prejšnjih let kar naprej tema, okoli katere se »lomijo kopja« in za tem je tudi politično ozadje, kdo ima »predpravice« do Kosova, pa tudi širše do celotnega ozemlja Jugoslavije, celo balkanskega polotoka.

Pri tem ima teza o ilirskem poreklu, za katero se zavzema avtor v prvem poglavju, politični naboj in zgodovinska resnica (drugi pravijo, da so Tračani predniki Albancev) se zlorabi kot parola o albanski primarnosti na Balkanu, še posebej na Kosovu.

Nasploh so vsa vprašanja zgodovine Albancev na Kosovu sporna in protislovna. Pri tem je očitek albanskim zgodovinarjem, da potrjujejo zgodovino ali pišejo zgodovino z nacionalističnih in romantičnih pozicij.

Tako se bora za politično prevlado nad Kosovom prikazuje tudi v zavesti kot borba za potrditev »naše zgodovine«. V takšni znanstveni borbi z nacionalnih in nacionalističnih pozicij, izgubi znanost, kar se tudi dogaja in tudi ta knjiga je rezultat nerazčiščenih pojmov, predvsem političnih, na Kosovu. Politični problemi se na zunaj prikazujejo kot znanstveni problemi, naveza politika in znanost pa deluje perfektno.

Tako kot albanski avtorji celo zgodovino Albancev na Kosovu prikazujejo kot mučenje, pri čemur so Srbi (ali srbska vladajoča kasta) bili v vlogi krivca, srbski avtor (Dimitrije Bogdanović) v 5 poglavju govori o »genocidu Albancev nad Srbi in Makedonci«. Kritika tega avtorja poudarja, da je enostranski in da ne upošteva tudi nasprotna tendence, zločina srbske vojske nad Albanci.

O represijah Srbov nad Albanci je veliko pisal Dimitrije Tucović, ki pravi, da se s poskusom Pašičeve vlade osvojiti severno Albanijo (za izhod na Jadransko morje), Srbija uvršča med kolonialne sile, ki so znane po nečloveškem obnašanju v kolonijah.

Posebno o nasilju nad Albanci na Kosovu piše Hajredin Hoxha, ki je napisal temi »Albansko nacionalno vprašanje v stari Jugoslaviji« in »Kosovo in Albanci v novi Jugoslaviji«. Avtorju v 11 poglavju se zameri, da je enostranski v prikazovanju situacije na Kosovu po vojni in posebno v »času Rankovića« in je ne povezuje s splošno situacijo v Jugoslaviji, ki je vsebovala nedemokratske elemente, tako da tisto, kar je bilo na Kosovu ni bilo samo na Kosovu, temveč tudi v ostalih delih Jugoslavije. »Morda nič manj ali pa vsaj ne dosti manj kot na Kosovu.«

V recenzijah sledi nesprijemljiva teza, ki govori o izseljevanju Albancev iz Jugoslavije v Turčijo.

»Vprašanje je tudi, v kolikšni meri je bilo izseljevanje Albancev v Turčijo res posledica pritiska nanje kot Albancev in koliko tudi želje znatnega števila ljudi, da bi iz socialistične, ateistične in revne Jugoslavije odšlo v kapitalistični in muslimanski svet (Turčija)«.

Ta ocena ni sprejemljiva, če jo razumemo v zgodovinskem kontekstu »političnih deformacij« na Kosovu v »času Rankovića«.

Tako se je leta 1951 na Kosovu začela akcija, da bi se Albanci, zlasti v tistih mestih, opredelili za turško narodnost. Število Turkov (1953. leta) je od 97.954 poskočilo leta 1961 na 259.536. To se je dogajalo na račun Albancev. Hkrati pa je tekla akcija izseljevanja v Turčijo. Od leta 1955 do leta 1966 se je izselilo v Turčijo 230.716 oseb, od katerih jih je po H. H., bilo več kot 80 odstotkov albanske narodnosti.

Po brionskem plenumu CK ZKJ 1966. leta se je izseljevanje praktično končalo in so se ljudje začeli vračati iz Turčije.

Navedeni dve poglavji govorita o dveh pomembnih zgodovinskih obdobjih za Albancev v Jugoslaviji in so zanimivo branje, upoštevajoč tudi oceno recenzentov »da te stvari niso bile tako enostranske, kot je razbrati iz članka (11 poglavje)«.

Misel navedena v uvodu knjige je »da je ena od ne ravno prijetnih in koristnih posebnosti Jugoslovanske skupnosti premajhno medsebojno poznavanje narodov in narodnosti, ki živijo v njej«. Pri tem se postavlja vprašanje ali ta knjiga kaj prispeva k večjemu poznavanju. Po moje malo ali zelo malo. Sama okoliščina, da je cena knjige čez 1.000 din, omejuje dostopnost te knjige širokemu krogu bralcev. Naklada je 3.000 izvodov. To knjigo bodo vzeli v roke tisti, ki že bolj ali manj poznajo to temo. Na koncu bi lahko navedel misel beogradskega novinarja, ki je v zmedbi okoli knjige o Kosovu in Albancih, ki jih ocenjujejo kot neznanstvene in pristranske, sporočil bodočim avtorjem, »naj se vrnejo k Dimitriju Tucoviću«.

Njegova knjiga »Srbija in Albanija« je osnova za razumevanje odnosov med Srbijo in Albanijo in vprašanja Kosova. Znana je po svoji objektivnosti in nepristranosti in po ostri kritiki srbske imperialistične politike v Albaniji. Namesto sovražstva med balkanskimi narodi postavlja načelo bratstva in enotnosti in formiranje balkanske federacije. Ne more se formirati nacionalna država na Balkanu, ne da bi bila prizadeta katera od manjšin.

Takšni pogoji v jugoslovansko-albanskih odnosih so obstajali v času po drugi svetovni vojni, a so bili 1948 z albanske strani anulirani in nikoli več se niso vrnila na to raven.

Namesto sodelovanja in načela bratstva in enotnosti smo priče odnosov nezaupanja in sovražstva. Krize na Kosovu opozarjajo na neurejene odnose in na konfliktnost tega vprašanja.

V takšni klimi je prišla tudi knjiga »Albanci«, ki je odraz situacije na Kosovu in okoli njega.

G. Atanasovski

?: Vaša knjiga *La Volonte de Savoie* (Volja do vednosti) označuje začetek »zgodovine seksualnosti«, ki ima velikanske razsežnosti. Kakšno zadoščenje je danes za vas, Michela Foucaulta, lotiti se tako ogromnega dela?

Foucault: Tako ogromnega? Ne, ne, recimo raje tako potrebnega. Ne kanim pisati kroniko seksualnega vedenja skozi obdobja in civilizacije. Hočem slediti bolj določeni niti: tisti, ki je skozi mnoga stoletja v naših družbah povezovala seks z iskanjem resnice.

?: Natančneje, v katerem smislu?

Foucault: Pravezaprav je problem naslednji: kako da v družbah, kot so naše, seksualnost ni preprosto sredstvo za reproduciranje vrste, družine in posameznika, ne preprosto le sredstvo za doseganje ugodja in naslade? Kako je prišlo do tega, da imamo seksualnost za privilegirani kraj, kjer se kaže in izraža naša najgloblja »resnica«. Za to je bistvena ugotovitev: vse od krščanstva zahodni svet ni prenehal govoriti »spoznam te po tem, kakšna je tvoja seksualnost.« Seks je bil vedno forum, kjer se je določala prihodnost naše vrste in »resnica« nas kot človeških subjektov.

Priznanje, preiskava zavesti, nenehno vztrajanje na pomembnih skrivnostih mesa niso bila preprosto le sredstva za preprečevanje seksa in njegovega zatiranja, ampak način vsaditi seksualnost v srce eksistence ter povezovati rešitev z gospodstvom teh obskurnih premikov. V krščanskih družbah je bil seks osrednji predmet raziskave, nadzora, priznanja in transformacije v diskurz.

?: Od tod torej paradoksalna tema, na kateri temelji prvi zvezek: ravno nasprotno od tega, da bi naša družba producirala seks kot tabu ali uvajala sankcije zoper njega, temveč nikoli ne preneha govoriti o njem ali njega samega siliti h govoru.

Foucault: Lahko se o seksu govori zelo mnogo, toda samo z namenom, da se ga prepove.

Toda sam hočem poudariti dve pomembni dejstvi: prvič, da odkritje »razjasnitve seksualnosti« ne deluje samo v razpravah, ampak tudi v dejanskosti institucij in prakse;

drugič, da obstajajo številne stroge prepovedi, vendar kot del kompleksne ekonomije skupaj s spodbudami, manifestacijami in vrednotenji. Vedno poudarjamo le prepovedi. Takšno gledanje bi rad nekako spremenil, tako da bi v vsakem posameznem primeru raziskal celoten kompleks aparata.

Kot vam je znano, sem vedno dajal podobo melanholičnega zgodovinarja prepovedi in represivne oblasti, pripovedovalca zgodb z zgolj dvema kategorijama: norosti in njenega zatiranja, anomalije in izključevanja, delikvence in njenega zatiranja, anomalije in izključevanja, delikvence in njenega ujetništva. Toda moj problem je bil vedno na strani nečesa drugega: resnice. Kako oblast uveljavljena v norosti producira »pravi« diskurz psihijatrije? Podobno zanimanje je ohranjeno pri seksualnosti: oživeti voljo do vednosti, da bi spoznal izvor oblasti, uveljavljene nad seksom. Moj namen ni pisati socialno zgodovino prepovedi, ampak politično zgodovino produkcije »resnice«.

?: Nova revolucija v konceptu zgodovine? Začetek »nove zgodovine«?

Foucault: Pred nekaj leti so bili zgodovinarji sila ponosni nad odkritjem, da lahko pišejo ne samo zgodovino bitk, kraljev in institucij, ampak tudi zgodovino ekonomije, sedaj so zopet vsi začudeni, ker so se najbistrejši med njimi naučili, da je možno pisati tudi zgodovino občutkov, obnašanja in telesa. Kmalu bodo razumeli, da zgodovina Zahoda ne more biti ločena od načina produciranja svoje resnice ter tega, kako le-ta producira svoje efekte.

Živimo v družbi, ki z velikimi koraki stopa »proti resnici« — se

pravi, da producira in razširja diskurz, po katerem ima resnico kot svojo funkcijo in na ta način izvršuje specifično oblast. Izvršitev »pravih« diskurzov (ki se nenehno spreminjajo) je eden izmed temeljnih problemov Zahoda. Zgodovina kot resnica je še vedno deviško ozemlje.

Kateri so pozitivni mehanizmi, ki producirajo bedo seksualnosti v tej ali oni obliki ali učinku?

Vsekakor je tisto, kar bi rad študiral, skupna vsota teh mehanizmov, ki v naši družbi vabijo, spodbujajo in silijo v govorjenje o seksu.

?: Vendar kljub takšnemu diskurzu verjamete, da represija, seksualna beda vseeno obstaja...

Foucault: Podoben ugovor sem že slišal. Imate prav: vsi živimo bolj ali manj v stanju seksualne bede.

?: Čemu? Ali je to premišljena izbira?

Foucault: V nadaljnjih zvezkih, podrobnejših študijah o ženskah, otrocih, perverznih bom poskušal analizirati oblike in pogoje takšne bede. V tem trenutku obstaja vprašanje vpeljajoče metode. Problem je ločiti naslednje: ali naj se beda razloži negativno s temeljno interdikcijo ali pozitivno, s prepovedjo odvisno od ekonomske situacije; ter ali ni mogoče posledica mnogo bolj kompleksnih in pozitivnejših postopkov.

?: Kaj bi lahko bila »pozitivna« razlaga v tem primeru?

Foucault: Napravil bom predrzno primerjavo. Kaj je storil Marx, ko je v svoji analizi kapitala naletel na problem delavske bede. Odkril je se običajni razlagi, ki vidi to bedo kot posledico naravnega vzroka ali dogovorjene kraje. Sam pa pravi tehtno; tisto, kar je kapitalistična produkcija v svojih temeljnih zakonih, ne more pomagati bedi, ampak jo povzroča. Raison detre kapitalizma ni stradanje delavcev, t. da sam se brez tega ne more razvijati. Marx nadomesti žigosanje kraje z analizo produkcije.

Ostale stvari so si podobne, to je približno tisto kar sem hotel reči. Ne gre za zanikanje seksualne bede, niti da jo razložimo negativno s pomočjo represije. Celoten problem je v dojetju pozitivnih mehanizmov, ki producirajo bedo seksualnosti v tej ali oni obliki ali učinku.

Vzemimo primer, s katerim se bom ukvarjal v prihodnosti; v začetku 18. stoletja je bil pripisan otroškemu masturbiranju velikanski pomen, bilo je nato preganjano kot nenadna epidemija, strašna in zmožna spraviti v nevarnost vso človeško raso.

Nekdo bi iz tega sklepal, da je otroško masturbiranje nenadoma postalo nesprejemljivo za kapitalistično družbo v procesu razvoja? To je pozicija določenih »reichovcev« toda meni samemu se ne zdi zadovoljiva.

Nasprotno, tisto kar je bilo pomembno v tem času je bila reorganizacija odnosov med otroci in odraslimi, starši, vzgojitelji; prišlo je do intenzifikacije intradružinskih zvez; otroštva kot skupnega področja zanimanja staršev in vzgojnih institucij ... otroštva kot dresurne osnove za bodočo generacijo. Na križišču telesa in duše, zdravlja in morale, vzgoje in urjenja je otroški seks postal obenem tarča in instrument oblasti. Specifična »seksualnost otrok« je tako določena in potrebna nadzora.

Posledica tega je bila seksualna beda otrok in adolescentov, od katere si naša generacija še ni opomogla, vendar smoter ni bil prepovedati, ampak je postalo pomembno uporabiti otroško seksualnost kot orodje oblasti nad otroci.

?: Zamislil, da seksualna beda izvira iz represije in da bi bili srečni le, če se osvobodimo, je večinoma mnenje seksologov, zdravnikov...

Foucault: Da, in zato predstavlja velikansko past. Oni pravijo: »Vaša seksualnost je frustrirana in nema; represija je hinavska prepoved. Zatorej pridite k nam, povejte in nam pokažite vse to, zaupajte nam svoje nesrečne skrivnosti...«

Takšen primer diskurza je resnično strašno orodje kontrole in oblasti. Kot vedno se uporabi tisto, kar ljudje govorijo, čutijo in upajo. Eksploatira se njihova skušnjava, da verjamejo v to, da je za srečo dovolj prečkati prag diskurza in odstraniti nekaj prepovedi. Dejansko pa to pretrga represijo in razprši gibanje revolta in osvoboditve...

?: Od tod torej nerazumevanje določenih komentatorjev: »Po Foucaultu pomeni represija in osvoboditev seksualnosti isto stvar.«

Foucault: Na tej točki je še vedno potrebno razložiti nekatere stvari. Navajajo me, da pravim, da ni dejanske razlike med jezikom obsodbe in ugovora, med diskurzom licernih moralistov in jezikom seksualne osvoboditve. Trdijo, da sem jih vse strpal v isto vrečo, da bi jih utopil kakor zarod mačk.

Diametrična zmeta; tega nisem nameraval povedati. Pomembno pa je tudi, da tega sploh nisem rekel.

?: Vendar se strinjate, da so skupni elementi in izjave....

Foucault: Toda izjava je eno, diskurz pa nekaj drugega. Delijo si skupno taktiko, pa čeprav imajo nasprotujoči si strategiji.

?: Na primer?

Foucault: Menim, da bi morali gibanja, označena s »seksualna osvoboditev« razumeti kot gibanja izjave »začeti s« seksualnostjo. To pomeni dvoje, da so gibanja, ki začenejo s seksualnostjo, z aparatom seksualnosti, v katerega smo ujeti in ki sili k funkcioniranju do skrajnosti, vendar so v svojem gibanju odvisna od njega in se obenem dvigajo nadenj.

?: Kako izgledajo ta preseganja?

Foucault: Vzemimo primer homoseksualnosti. Psihatri so začeli z njeno medicinsko analizo 1870: to je brez dvoma izhodišče za celo serijo novih intervencij in kontrol.

Homoseksualce so začeli zapirati v bolnišnice ali so jih poskušali zdraviti. Včasih so gledali nanje kot na libertince, včasih kot delikvente. V prihodnosti jih bomo videli kot manifestne oblike norosti, bolezni seksualnih instinktov. Vendar v takšnem diskurzu literarno vzeto in na ta način obrnjeno vidimo odzive, ki nastajajo v obliki kljubovanja: »Takšni smo kot vi, po naravi bolni ali perverzni, kakor koli hočete. In če smo takšni, pustite nas takšne, če pa hočete vedeti kdo smo, lahko na to odgovorimo bolje kot vi sami.« Obsežna literatura homoseksualnosti, tako različna od libertinskega pripovedništva, se je pojavila konec 19. stoletja: spomnimo se Wilda in Gida. Prej omenjeno je zgolj strateška vrnitev na »nespremenjeno« zahtevo po resnici.

?: To je pravzaprav tisto, kar se dogaja z vsemi manjšinami danes, ženskami, mladino, črnci v Ameriki....

Foucault: Seveda. Dolgo časa so poskušali pripeti ženske na njihov spol. Stoletja so jim govorili: »Nih drugega nisi kot lasten spol.« Ta spol, dodajajo zdravniki, pa je krhek, skoraj vedno slaboten in vselej nosi v sebi bolezen. »Ti si moška bolezen.« To antično mišljenje je divjalo do 18. stoletja, ko se je končalo v patologizaciji ženske, žensko telo je postalo predmet medicinske par excellence. Pozneje bom poskušal napisati zgodovino te brazmejne »ginekologije« v širšem pomenu.

feministično gibanje pa se je odzivalo kljubovalno. Ali smo seks po naravi? Dobro, torej nas pustite take v lastni redkosti, v svoji nesprenemljivi specifičnosti. Naj potegnemo konsekvence in poideemo sebi lasten način eksistence, ekonomske in kulturne... Vedno enak zaplet: uporabiti seksualnost kot izhodišče v poskusu, da se jih kolonizira in preseže z načinom drugačnega izjavljanja.

?: Strategija, ki jo opisujete, strategija dvojnega detanta, ali je to še vedno strategija osvoboditve v klasičnem smislu?

Foucault: Zdi se mi, da gibanje, ki se oblikuje danes, razveljavlja tendenco (»vedno več seksa« in »vedno več resnice v seksu«), ki nas je podjarmljala stoletja; to je pogoj — ne bom rekel ponovnega odkrivanja — ampak raje izumljanja drugačnih oblik ugodja, odnosov, koeksistence, vdanosti, ljubezni, intenzivnosti. Imam občutek o splošnem »anti-seks« govorjenju (nisem prerok, največ diagnostik); kot da je bil storjen napor, v globini, da se omaja ta velika »seksologija«, ki nas sili dešifrirati seks kot univerzalno skrivnost.

?: Kakšni so simptomi za takšno diagnozo?

Foucault: Povem vam anekdoto. Mlad pisec, Hervé Guilbert, je napisal nekaj otroških zgodb; noben založnik jih ni hotel. Potem je napisal drugoknjigo, brez dvoma nenavadno in očitno zelo »seksi« in s tem izpolnil pogoj, da ga poslušajo in tiskajo (knjiga se imenuje *La Mort Propagande*). Berimo jo; zdi se mi nasprotje seksografskemu pisanju, ki je bilo pravilo v pornografiji in včasih celov dobri literaturi: gibanje se stopnjuje v smeri imenovanja tistega, kar je v seksu neizrekljivo. Hervé Guilbert začneja z najslabšo med skrajnostmi — »zahtevate, da bi govorili o tem, prav pa dajmo in slišali boste več kot kdaj koli prej« — in s tem razvpihim aparatom gradi telesa, prikazni, gradove, združitve, dejanja nežnosti, tekmovanja, omame. Ves težki koeficient seksa je s tem izhlapel. To je seveda le eden primer »anti-seks« kljubovanja, ki se pojavlja v mnogih drugačnih simptomih. Verjetno je to konec otožne puščave seksualnosti, konec monarhije seksa.

?: Razen, če se ne zaobljubimo in damo prikleniti seksu kot neizbežni usodi. Od otroštva naprej...

Foucault: Točno, kar pogledamo kaj se dogaja tam, kjer so v to vključeni otroci. Nekateri pravijo, da je otroško življenje seksualno, od steklenice z mlekom do pubertete. Želja po učenju branja ali uživanje v stripih, od prvega do zadnjega, vse je seksualnost. Ali ste prepričani, da je tak tip diskurza dejansko osvobajajoč? Ali ste prepričani, da to ne bo zaprlo otrok v nekakšno seksualno ločenost? Kaj če jim na koncu ne bo nič mar? Če svoboda ne biti odrasel obstaja zgolj v ne biti suženj zakona, principa locus communis, ali bi bilo to tako zelo dolgočasno? Če bi bilo možno imeti polimorfčne odnose s stvarmi, ljudmi in telesi, bi to ne bilo otroštvo? Takšen polimorfizem imenujejo odrasli perverzno, da se s tem zavarujejo in ga na ta način obarvajo z monotono enobarvnostjo svojega lastnega seksa.

?: Otroke zatirajo torej tisti, ki hlinijo, da jim gre za njihovo osvoboditev?

Foucault: Preberite knjigo Schérrera in Hocquenghema: zelo dobro pokaže, da ima otrok sortiment ugodja, za katerega je mreža »seksa« pravcati zapor.

?: Je to paradoks?

Foucault: To izvira od ideje, da seksualnosti ne ogroža oblast, ampak da je namesto tega veliko bolj sredstvo, skozi katerega se oblast izvršuje.

Z MICHELOM FOUCAULTOM

?: Toda pogledimo avtoritarne države: ali lahko tudi tam rečemo, da se oblast izvršuje ne proti ampak skozi seksualnost?

Foucault: Oglejmo si dva nedavna dogodka, navidezno protislavna: Približno pred desetimi meseci je Kitajska sprožila kampanjo proti otroškemu masturbiranju, skupaj s smernicami, ki so določale podobno kampanjo v Evropi 18. stoletja (masturbiranje moti delo, za posledico ima naglušnost, povzročajo degeneracijo vrste). Na drugi strani pa bo še pred koncem leta Sovjetska zveza prvič gostiteljica kongresa psihoanalitikov (priti bodo morali iz tujine, kajti v Rusiji ni nobenega). Liberalizacija? Odjuga v nezavednem? Pomlad sovjetskega libida zoper moralno buržoazifikacijo Kitajcev?

V pekinških arhaičnih neumnostih in nenavadnih sovjetskih novostih vidim zgolj dvojno spoznanje dejstva, da je izražena in preprečena, izjavljena in prepovedana seksualnost rekurz, brez uterega ne more noben sodoben sistem oblasti. Bolj bi se morali bati socializma s seksualno fizionomijo.

?: Z drugimi besedami, oblast torej ni več nujno tisto kar izloča in obsega?

Foucault: Na splošno bi dejal, da so prepoved, zavrnitev, daleč od tega, da bi bile bistvene oblike oblasti, so zgolj njene skrajnosti. Oblast v svoji frustrirani ali ekstremni obliki. Razmerja oblasti so predvsem produktivna.

?: To je nova ideja v primerjavi z vašimi predhodnimi knjigami.

Foucault: Če bi se hotel postaviti in drapirati v rahlo izmišljenem stilu, bi dejal, da je bil to vedno moj problem: učinki oblasti in produkcija »resnice«. Vedno sem se počutil neprijetno ob tem ideološkem pojmu, ki so ga uporabljali v zadnjih letih. Uporabljen je bil, da razloži zmote ali iluzije, da analizira predstave — na kratko, vse kar preprečuje tvorbo pravega diskurza. Podobno so ga uporabljali za prikaz razmerja med tistim, kar se dogaja v človeških glavah in njihovim mestom v pogojih produkcije. V povzetku, ekonomije nerresnice. Moj problem je politika resnice. Porabil sem mnogo časa z njo.

?: Zakaj?

Foucault: Iz več razlogov. Prvič oblast na Zahodu je nekaj, kar se najbolj odkriva in obenem tudi najbolj prikriva: to, kar imenujemo »politično življenje«, je od 19. stoletja obnašanje, s katerim oblast prezentira svojo podobo (podobno kot dvor v obdobju monarhije). Vendar oblast ni niti tam, niti to kako funkcionira. Razmerja oblasti so verjetno najbolj skrita stvar v družbenem telesu.

Drugič, od 19. stoletja se začne kritika družbe z naravo ekonomije, s katero je učinkovito determinirana. Nesporna redukcija »politike«, toda tudi tendenca, da se zanemari odnose prvotne oblasti, ki bi bila lahko osnova ekonomskih odnosov.

Tretji razlog je tendenca skupna institucijam, strankam, celotnemu toku revolucionarne misli in akcije, ki ne vidi oblasti v drugačni formi kot zgolj v državnih aparatih.

Vse po vodi, ko pridemo do posameznikov, do tega, da oblast ni nikjer drugje kot zgolj v njihovih glavah (v formi predstav, odobravanja ali ponotrjanja).

?: Ko ste bili soočeni s tem, kaj ste hoteli storiti?

Foucault: Štiri stvari; odkriti tisto, kar je najbolj skrito v razmerjih oblasti; postaviti jih v ekonomsko infrastrukturo; slediti jim ne zgolj v njihovih vladajočih formah ampak tudi v infra- in paravladajočih; odkriti jih v njihovi materialni igri.

?: S katerim faktorjem ste začeli?

Foucault: Če bi radi bibliografske reference, je bilo to Nadziranje in kaznovanje. Dodal pa bi, da se je začelo pravzaprav s serijo dogodkov in izkušenj po letu 1968, ki so vključevali psihiatrijo, delikvence, šole itd. Sami dogodki bi nikoli ne ubrali takšne smeri in intenzivnosti brez dveh gigantskih senc, fašizma in stalinizma, ležečih v ozadju. Če je delavska beda sprožila v 19. stoletju zanimanje za ekonomijo. Potem fašizem in stalinizem — ti sup: oblasti — povzročata politično tesnobo v sedanjih družbi.

Od tod dva problema: kako deluje oblast? Ali je zanjo dovolj le to, da izdaja prepovedi, da bi lahko funkcionirala? In ali se vedno giblje od zgoraj navzdol, od centra k periferiji?

?: Opazil sem to gibanje — to drsenje — v La Volonté de Savoir: tokrat ste napravili prelom z difuznim naturalizmom, značilnim za vaše prejšnje knjige...

Foucault: Mislim, da se tisto, kar imenujete naturalizem, nanaša na dve stvari. Določeno teorijo, da pod oblastjo z njenimi nasilnostmi in zvijačami zopet odkrijemo stvari same v njihovi primitivni razigranosti: za zidovi bolnišnic, spontanost norosti; skozi kaznilniški sistem, plemenito vročico delikvence; pod seksualno prepovedjo, svežino poželenja. Obenem pa tudi določeno estetsko in moralno izbiro: oblast je slaba, grda, uboga, sterilna, monotona in mrtva in tisto, nad čemer se izvršuje oblast, pravo, dobro in bogato.

?: Da. Končno tema skupna ortodoksnim marksistom in novi levi: »pod prodrom leži plaža.«

Foucault: Če hočete. Včasih so takšne simplifikacije potrebne. Takšen dualizem je lahko od časa do časa koristen, da premakne od pro k contra.

?: Zatem pride čas, da se ustavi trenutek refleksije in zopet pridobi ravnotežje?

Foucault: Nasprotno. Slediti bi moral trenutek nove mobilnosti in premesitve, toda ti preobrtati pro in contra so hitro blokirani, ne da bi bili sposobni česar koli drugega razen ponavljanja in formiranja tistega, kar Jacques Rancière imenuje »levičarska doxa.« Kakor hitro ponovimo nejasno isti refren antirepresivne himne, stvari obstanejo, vsakdo lahko poje melodijo, toda nihče ne posluša. Ta preobrat vrednot in resnic, o katerem sem govoril pred kratkim, je bil pomemben za to, da se ni na hitro opravilo s preprostim pozdravom (naj živi norost, delikvenca, seks), ampak da se omogoči novo strategijo. Pogosto me danes spravlja v zadrego, pravzaprav obžalujem, da vse delo storjeno v preteklosti, 15 let nazaj — pogosto v stiski in samoti — funkcionira za nekatere samo kot znak za pripadanje: biti na »dobri strani«, na strani norosti, otrok, delikvence, seksa.

?: Dobre strani ni?

Foucault: Nekdo mora preiti na drugo stran — dobro stran — toda s tem, da poskusi odkriti mehanizme, ki povzročajo pojav dveh ločenih strani, da razpusti sprevrnjeno enotnost, iluzorno »naravo«

politiko — stran od zgolj strankarske politike — poskus vedeti z največjo možno poštenostjo, ali je revolucija zaželena. Gre za raziskovanje te grozne kritike, ki ji politika grozi, da jo bo izravnala.

?: Če revolucija ni zaželena, ali bi potem politika ostala to, kar vi pravite, da je?

Foucault: Ne verjamem. Bilo bi si potrebno izmisliti drugo ali kaj drugega kot substitut zanjo. Verjetno doživljamo konec politike. Za politiko se je odprlo polje eksistence z revolucijo in če vprašanja revolucije ne moremo več postaviti v te okvire, je politika v nevarnosti, da izgine.

?: Vrniva se na vašo politiko v Volji do vednosti. Tam pravite: »Kjer je oblast, je tudi odpor.« Ali se niste na ta način vrnili k predmetu, ki ste se mu poskušali prej izogniti?

Foucault: Mislim, da ne. Odpor, o katerem govorim, ni substanca. Ne datira oblasti, ki ji oporeka vnaprej. Gre za koeksistenco z njo, je absolutno sočasna.

?: Inverzna podoba oblasti? Potem bi prišlo do iste stvari. Vedno se pojavi prod pod pečino...

Foucault: Absolutno. Nikakor ne postavljam vsebine odpora proti vsebini oblasti. Samo pravim, da kakor hitro se vzpostavijo razmerja oblasti, so možnosti za odpor. Oblast nas ne sme nikoli preslepiti, tako da vedno lahko prilagodimo njen napad določenim pogojem in glede na to precizni strategiji.

?: Oblast in odpor, taktika in strategija... Čemu ta fond vojaških metafor? Ali mislite, da mora biti oblast od sedaj naprej predočena v obliki vojne?

Foucault: Brez ideje sem trenutno. Ena stvar pa se mi zdi gotova, to je, da sta za sedanjí trenutek, za analiziranje razmerij oblasti le dva modela: a) tisti, ki ga ponuja zakon (oblast kot zakon, institucije) in b) vojaški ali strateški model v okvirih razmerij oblasti. Prvega so precej uporabljali in njegova nezadostnost je bila že prikazana; zakon, kot dobro vemo, ne opisuje oblasti.

Drugi model pa je tudi že precej pretresen. Vendar nehajmo z besedami, nenehno uporabljamo že pripravljene ideje in metafore (»vojna vseh proti vsem,« »boj za življenje«) ali formalne sheme

te druge strani, h kateri smo pristopili. Tukaj se začne pravo delo — delo zgodovinarja današnjega dne.

?: Nekajkrat ste se že opredelili kot zgodovinar. Kaj to pomeni? Zakaj »zgodovinar« in ne »filozof«?

Foucault: V smislu naivne otroške zgodbe bom dejal, da je bilo vprašanje filozofije dolgo časa: »V tem svetu, kjer vse umira, kaj ne mineva?« Zdi se mi, da od 19. stoletja filozofija ni nikoli prenehala postavljati isto vprašanje: »Kaj se dogaja v tem trenutku in kdo smo mi, ki verjetno nismo več kot to, kar se dogaja v tem trenutku?« Filozofsko vprašanje je torej vprašanje tega, kar smo samim sebi. Zatorej je sodobna filozofija docela politična in zgodovinska. Politika je imanentna zgodovini in zgodovina nujna za politiko.

?: Toda ali se ne uveljavlja danes ponovno najbolj klasična, metafizična filozofija?

Foucault: Ne verjamem in nikakršno obliko vrnitve. Povedal bi samo to, napol resno: mišljenje prvih krščanskih stoletij bi lahko odgovorilo na vprašanje: »Kaj se pravzaprav dogaja danes? Kaj je čas, v katerem živimo? Kdaj in kako se bo pojavila objavljená vrnitev Boga? Kaj lahko storimo s tem posredovanim časom, ki je odvečen? In kdo smo mi, ki smo v tem prehodu?« Lahko bi rekli, da si na tej inklinirani zgodovini, ko se domneva, da bi morala priti revolucija, pa je ni, lahko postavimo podobno vprašanje: »Kdo smo, ali smo odvečni v tej dobi, ko se ni zgodilo to, kar bi se moralo?« Vprašanje revolucije je dominiralo v vsej sodobni misli, kot v vsej politiki.

?: Ali se z vaše strani nadaljuje postavljanje vprašanja in refleksije nanj? Ali v vaših očeh ostaja vprašanje, par excellence?

Foucault: Če je obstajala politika po 19. stoletju, je bilo to zato, ker se je odvijala revolucija. Potek ni varianta ali sektor le-te. Politika vedno zasede svoje mesto v revoluciji. Ko je Napoleon dejal: »Moderna oblika usode je politika«, je samo potegnil logičen zaključek iz te resnice zase, ki je prišel do revoluciji in pred vrnitvijo druge.

Vrnitev revolucije je zagotovo tisto, kar je naš problem. Gotovo je, da bi brez nje vprašanje stalinizma bilo zgolj akademsko, le problem organizacije družbe ali veljavnosti marksistične sheme stvari. Toda čisto nekaj drugega je umreti na grmadi stalinizma. Sami dobro veste, kaj to pomeni: problem je danes zaželenost revolucije...

?: Ali hočete revolucijo? Ali hočete kar koli več kot samo preprosto etično spoštovanje za boj tukaj in zdaj, na strani enih ali drugih zatiranih in ubogih skupin kot so norci ali zaporniki?

Foucault: Nimam odgovora. Verjamem pa, da je ukvarjanje s

(strategije so zelo priljubljene med določenimi sociologi in ekonomisti, posebno Američani). Mislim, da bi morale biti te analize razmerij oblasti povezane.

?: Vojaško koncepcijo razmerij oblasti so uporabili že marksisti?

Foucault: Kar me preseneča pri marksističnih analizah je, da vedno vsebujejo »razredni boj«, vendar so le malo pozorni na besedo v frazi, namreč »boj«. Zopet moram napraviti distinkcijo. Največji marksisti (začenši s samim Marxom) so strogo insistirali na »vojaških« problemih (vojska kot instrument države, oborožen odpor, revolucionarna vojna). Ko govorijo o razrednem boju kot motorju zgodovine se osredotočijo le na definiranje razreda, njegovih mej, pripadništvo, toda nikoli konkretno na samo naravo boja. Spomnim se ene izjeme: Marxov lasten ne teoretičen, historičen tekst, ki je boljši in drugačen glede tega.

?: Ali menite, da vaša knjiga lahko zapolni to razpoko?

Foucault: Nisem opravil kake take zahteve. Na splošno, mislim, da intelektualci, če taka kategorija obstaja, kar ni gotovo ali celo zaželeno, opuščajo svojo staro preroško funkcijo.

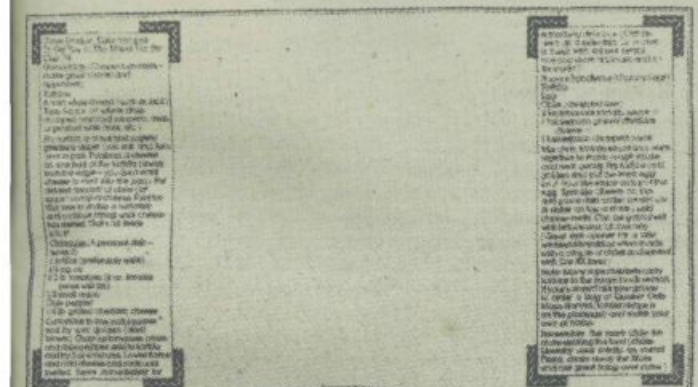
S tem ne mislim lenapovedati, kaj se bo zgodilo z njihovo ugotovitvijo in legislativno funkcijo, za katero so si tako prizadevali: »Poglejte, kaj mora biti storjeno, pogledajte, kaj je dobro, sledite mi. Osrednja točka je tam, kjer vas vse povezuje vznemirjenost, tam, kjer sem jaz.« Grški modrec, židovski prerok, rimski legislator so še vedno modeli, ki danes preganjajo tiste, ki opravljajo poklic govornika in pisanja.

Sanjam o intelektualcu, ki uničuje očitnosti in splošnosti, o nekom, ki v inercijah in pritiskih sedanosti locira in markira šibke točke, priložnosti, silnice, ki je nenehno v gibanju, ki ne ve natančno, kaj bo mislil jutri, ker je preveč pozoren na sedanjost; ki, kjer koli se giblje, prispeva k sprožanju vprašanja o spoznanju, ali je revolucija vredna težav, na kakšen način (mislim, kakšna revolucija in kakšne težave) je lahko razumljiva, če na vprašanje odgovorijo le tisti, ki so pripravljeno tvegati svoja življenja, da jo izvršijo.

Kot vsa vprašanja klasifikacije in programa, ki nam jih postavljajo: »Ste marksist? Kaj bi storili, če bi imeli oblast? Kdo so vaši sovražniki in kaj so vaša sredstva?« so to resnično sekundarna vprašanja v primerjavi s tistimi, ki sem jih ravnokar indiciral; to je pravo vprašanje današnjega dne.

Avtor intervju objavljene v Le Nouvel Observateur 12. marca 1977 je Bernard—Henri Levy.

Poslovenjeno po angleški izdaji v Telos 61 (Power And Sex: An Interview With Michel Foucault); delo opravil Samo Škrbec.

BALAST V ŠTUD. DOMU

Oglašam se v zvezi z vsebino članka *Oblast v štud. domu* (Tribuna, št. 9, 21. 2. 1985, str. 14), v uvodu katerega je njegov stvaritelj G. (Igor) A. (tanasovski) univerzalni slovenski študentski javnosti nanizal vrsto netočnih in nepreverjenih informacij, nanašajočih se na »raziskavo« Dom FSPN kot socialni ambient, istočasno pa je — zanašajoč se na verodostojnost svojega zdravorazumskega rezimiranja — delavcem na tej »raziskavi« pritaknil nekaj, kar se ni zgodilo in skozi to samovoljno asigniranje se izkazuje nekorektnost piščevega poročanja. Tu, na tem in vsakem drugem mestu seveda stojim za branilci pravice do izrekanja osebnega mnenja in vsled tega razumem zgoraj omenjeni zapis kot zapis piščevega osebnega mnenja, vendar ob vodenju, da pa ima vsako zares Osebno mnenje svoje ime in priimek (in zato sem avtorja tudi podpisala — če že razgiranje v javnosti svoja lastna stališča, naj se jih nikar ne sramuje pred samim sabo).

Kljub temu, da je Resnica »naše raziskave« že izrečena (v 9. št. Tribune) pred njeno dokončno materializacijo samo, se bom tukaj utesnila na tisto, za kar se v omenjenem članku predpostavlja, da sem: na svoje meje in dolgove, pa tudi na svojo težavno vero, da je zmote treba razumeti in se istočasno tudi neprestano bojevati zoper njih; se pravi kot neke vrste študentski »vodja« raziskave Dom FSPN kot socialni ambient (besedo »vodja« povzemam iz piščevega besednjaka, čeravno z mojega gledišča to nikoli nisem bila vsled dejstva, da »vodji« ni treba nič delati) bom z besedo premestila nekatere tozadevne stvari na tisto mesto, kjer dejansko so, če pa se avtor s stvarmi in z mestom ne strinja, naj kritizira njih in ne mene. xy Če se torej držim piščevega vrstnega reda:

1. Kategoričen zastavek G. A., da »je ideja za raziskavo pomenila novost (podčrtala tu in v prihodnje DK) v pedagoškem procesu na FSPN« stoji na strahovito trhljih nogah, razen seveda v primeru, če vzamemo (ali če si upamo vzeti) nase moč in smelost falsifikatorjev zgodovine (pedagoškega procesa na FSPN) in staro skrbno uničevano, a kljub vsemu obstoječo prakso povzdignemo v novost. Takšno konstatacijo morem razumeti le kot plod popolnega nepoznavanja nekega občeznanega dejstva zadevajočega študente (ARU) sociologije na FSPN (in ne samo njih), dejstva namreč, da vsakoletna tovrstna generacija študentov v okviru Raziskovalnega

proseminarja v 3. letniku študija mora v obliki, ki si jo more sama izbrati, operacionalizirati teoretično znanje, pridobljeno v drugem letniku pri predmetu Metode družboslovnega raziskovanja. Lanskoletna skupina študentov je pač priznala za relevanten problem Dom FSPN in v to polje koncentrirala svoje sposobnosti (in tu ni nič postavljanja vrednega: nekaj smo pač morali delati in v tem kontekstu smo zavrnilo le »linijo najmanjšega odpora«) — če pa je ta problem zapopadla na pravem koncu in sprodirala kaj omembe vrednega novega — se bo pa moglo šele izkazati. Bistvo našega početja niso predstavljali nobeni nebo napadajoči »cilji, ki so jih študentje postavljali in uresničevali sami« (G. A.): samo učili smo se, ali, če hočete, spoznavali, kaj je to raziskovalno delo in sam proces raziskovalnega dela (in vsaj kar zadeva mene sem se naučila mnogo že do faze, »kó rezultati« še niso posredovani javnosti in se še učim). Toliko v zvezi z »velikim pomenom« te »raziskave«: nikar vendar ne povzdiguje samo opravljanje svoje preplete dolžnosti v veliko dejanje (čeprav v teh ostudnih materialističnih časih le-to je tudi velikokrat to — ampak tukaj ni.) In še to: v šoli servirano učenje, da je teorija praksa, že dolgo ne verjamem več, teorija je praksa na teoretičen način. Ljudje so spreminjali in spreminjajo svet na različne načine, gre pa zato, da si ga najprej pojasnimo.

2. Pisec izreka svojo žalost na žalost samo zaradi tega, ker sprejema svojo nevednost za resnico: vsebinski del — torej tisti del, ki je bil izključno v pristojnosti študentov in za katerega so kot njegovi uresničevalci odgovorni — je končan in je priromal k dr. Niku Tošu, ki ga je tudi kot nosilec Raziskovalnega seminarja in naš strokovni svetovalec in mentor pregledal in se sedaj nahaja v fazi tehnične izvedbe (»se tipka«). Res pa je, da »rezultati« še niso bili nikjer objavljeni (G. A.) — avtor članka je v svoji neustrpnosti neučakanosti prehitel celoten izdelek in z nekaterimi svojimi dodatki svoje delo objavi v Tribuni — kot deplasirano pa jemljem njegovo trditev, da »so poročila raziskave skrbno spravljeni v predalčku«, ker za to skrbno upredeljenje ni nobenega razloga, marveč v samih poročilih ni vsebovan noben razlog »skrivanja« česar koli, saj v najboljšem primeru le-ta dobro povzemajo le konvencionalno modrost in to avtor ve tako zelo dobro kot jaz sama — pač pa nahaiam v tem njegovem zapisu zopetni nastavek za obujanje že na

začetku lanskega šolskega leta vznikle neke vrste fame okrog »te raziskave«, obujanje besedičenja o tem, kako ona predstavlja le v plašč sociologije odeto poseganje policije v Dom FSPN. Smešnost in neosnovanost take vrste umevanj bo kmalu — vsaj upam da bo tehnična izvedba kmalu izvedena — postala očitna.

3. Svojevrstno konotacijo nosi tudi zapis, da je »v vprašalniku na zadnji strani tudi obljuba, da bodo vprašanci seznanjeni z rezultati raziskave.« Pisec se moti: jasno in z velikimi tiskanimi črkami je zapisano le: **Seznani vas bomo z rezultati raziskave!** To ni nobena obljuba — študentje ARU namreč nismo nikakršna oblast, da bi si upali dajati obljube — to je dejstvo, ki nas zavezuje vse skupaj (tudi G. A.) in ki se ima zgoditi takoj, ko bo delo skončano.

4. Dalje piše, da »je največja odgovornost in krivda za takšno situacijo na strani vodja, ki se je gentlemansko in elegantno izmuznil.« Priznati moram, da tega stavka v celem, niti v njegovih posamičnih delih ne razumem: gotovo je, da sem in se tudi počutim (tudi) jaz odgovorna za to »raziskavo« (vendar ob vedenju, da je Odgovoren mogoče biti le v svobodni družbi) skupaj z vsemi drugimi, ki smo jo eno leto in še čez udeleževali, ne vem pa zakaj mi je v sicer bestialni besedi konstelaciji pritaknjena še Krivda: za Kakšno situacijo namreč in Komu in Čemu in Zakaj bi se bilo treba in Kako bi se sploh moglo (na FSPN in v Domu FSPN) »gentlemansko in elegantno izmuzniti«?

Naj ponovno zapišem (čeprav je smešno), da je »raziskava« študentov ARU — katere realizacija je potekala lansko celo študijsko leto, njena dokončna formulacija pa je bila izdelana v jeseni — povsem legitimna in kot taka pač mora prestatiti vso v legitimnosti vsebovano proceduro, tudi »zabušantske« zastoje, če hočete.

Samo frivolen filantrop pa more zapisati, da se je moč znotraj tako negentlemanskih nastavkov, okoliščin in pogojev, v katerih smo delali in še delamo, čemurkoli gentlemansko izmuzniti. Ali sploh kako drugače izmuzniti.

Ljubljana, 23. 2. 1985

Dragica Korade

MOJ ODGOVOR

Dragica Korade, študentka 4 letnika FSPN analitično raziskovalne usmeritve, piše, da se oglašja v zvezi z »vsebino« mojega članka *Oblast v štud. domu*, kar ni res. V resnici pa reagira samo na uvod, na prvih 22 vrstic mojega teksta. Uvod, teh 22 vrstic so samo informacija in pojasnilo bralcem, ne pa »univerzalni slovenski študentski javnosti«, zato, ker Tribuna ne berejo samo študenti. Vrsto »netočnih in nepreverjenih informacij«, ki mi jih podtika; so samo njene konstrukcije. Vsako posebej bom razložil.

Odklanja vlogo vodje raziskave, vendar se je v tej vlogi prepoznala in je edina od skupine študentov reagirala na uvod, ne pa na vsebino, ker se le-ta nanaša na oblast v študentskem domu.

Kritiziral sem jo in jo še kritiziram, ker je kot vodja raziskave odgovorna za to da pripelje raziskavo do konca. Moralo je miniti 8 mesecev od oddaje poročil, da bi izjavila, da se »tipkajo«. Ali ni to predolgo?

Zdaj pa bom po vrsti razložil njene »nepreverjene in netočne informacije«:

1) Študenti 3. letnika ARU-ja na FSPN so vsako šolsko leto sodelovali pri eni raziskavi, ki pa je bila šolska obveznost. To sem tudi napisal v začetku članka (še enkrat ga ponavljam): »Lansko šolsko leto je 3 letnik analitično-raziskovalne usmeritve organiziral in izpeljal v okviru šolskega programa, sociološko raziskavo doma FSPN. Sama ideja za takšno raziskavo je bila zelo zanimiva in je pomenila novost v pedagoškem procesu FSPN«. Iz teh vrstic je jasno razvidno, da je raziskava del šolskega programa, no v tem primeru so bili študenti tisti, ki so izbrali predmet raziskave in jim ni bil določen »od zgoraj«. To pa Dragica Korade očitno pozablja. To sigurno ni »obstoječa praksa povzdignjena v novost«, ker so študenti aktivno in kreativno določali vsebino raziskave, kar v obstoječi praksi ni tako.

2) Drugi glavni očitke Dragice Korade je njena informacija, kaj se dogaja z rezultati raziskave in »univerzalni slovenski študentski javnosti« sporoča da »se tipkajo«. Zdi se mi, da to predolgo traja.

Poročila raziskave so bila oddana njej osebno, kot vodji raziskave že na koncu drugega semestra v šolskem letu 1983/84. Od takrat je minilo 8 mesecev. Ne tipka jih Dragica Korade, temveč tajnica, ki je za to plačana. Omenjena »fama« v zvezi s policijo, raziskavo na domu FSPN, so samo njena in njen podobne »fiksne ideje«. V teku raziskave in pozneje nisem o tem ničesar slišal. Ne vem od kod jih je potegnila. Vsa poročila so bila pri njej in ona ve ali je prišlo do kakšnih »zlorab«.

3) Tretji očitke je še bolj katastrofalen. Stavek na koncu vprašalnika: Seznani vas bomo z rezultati raziskave! njej ne pomeni obljube. Po njenem »to ni nobena obljuba — študenti ARU namreč niso nikakršna oblast, da bi si upali dajati obljube — to je dejstvo, ki nas zavezuje vse skupaj (tudi G. A.)«. Ta njena misel je zelo zanimiva. Obljube dajejo samo tisti, ki imajo oblast. Če študenti ARU (in verjetno ostali) že kaj obljublajo, so to samo dejstva, ki jih zavezujejo. Zanimiv primer logičnega sklepanja.

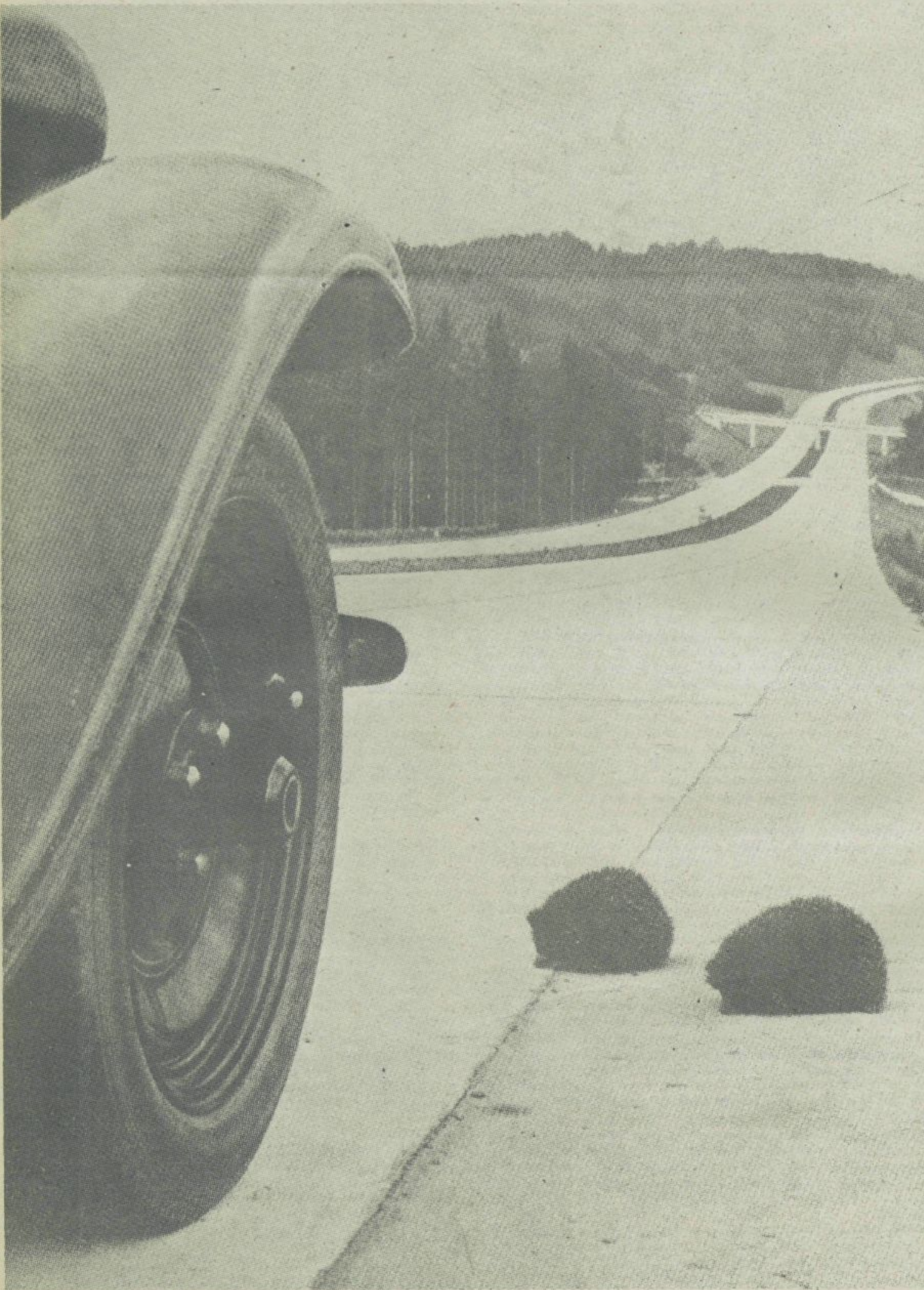
4) V četrtem očitku priznava, da stavka v zvezi z odgovornostjo in krivdo za neobjavljene rezultate raziskave ne razume niti »celem, niti v njegovih posamičnih delih«. Če ga ne razume, zakaj ga potem razlaga? Če ga še doslej ni razumela, naj ga poskuša prebrati še večkrat, mogoče ga bo končno le doumela. V nasprotnem primeru, naj pride k meni da ji bom poskušal pojasniti za kaj v tem stavku gre.

Šopek komplimentov: »frivolen filantrop, falsifikatorji, bestialni besedni konstelaciji, stvaritelj«, ki mi ga je namenila, ji poklanjam za 8. marec. Naj ga da v vazo ali prihrani za kakšno drugo priliko.

Pozdrav.

Gligor Atanasovski
stalni sodelavec Tribune
študent 4 letnika FSPN, mednarodno-politične
usmeritve.

P. S. Smatram da sem nejasnosti dokončno razložil in »polemika« je za mene zaključena.

HERBERT MARCUS

Toleranca do radikalno slabega se zdaj prikazuje kot dobra, ker služi vzdrževanju celote na poti k izobilju ali večjemu izobilju. Popustljivost do sistematičnega poneumljanja otrok in odraslih z reklamo in dobrohotna toleranca do neprikrite goljufije pri prodaji blaga, do razpiništva in planiranega zastaranja blaga niso nikakršna popačenja ali odstopanja, temveč bistvo nekega sistema, ki toleranco postavlja kot sredstvo, s katerim ovekoveča boj za obstanek in zatira alternative. V imenu vzgoje, morale in psihologije se glasno zgraža nad povečanjem kriminala mladih, manj glasno pa nad kriminalom vedno močnejših nabojev, raket in bomb — tem dozorim zločinom celotne civilizacije.

Po dialektični tezi celota določa resnico — ne v tem smislu, da je celota pred ali nad svojimi deli, temveč na način, da njena struktura in funkcija določata vsak poseben pogoj in pomen. Tako v represivni in funkciji naprednim gibanjem v tisti meri preti, da se sprevidi v družbi celo napredni zakon, senatorjem itd., protestne demonstracije, ki se od vsega začetka odpovedujejo nasilnosti, v družbi svoje nasprotje, v kolikor sprejmejo tega upravljavca, tako da pot visoko kontroverzen primer: uresničevanje političnih pravic, kot so volitve, pisanje pism, začetka odprave in govorja, v družbi totalnega upravljanja služi krepi in izboljševanju učinkovitosti, v družbi spreminile svojo vsebino in izgubile svojo učinkovitost. V takem primeru postane svoboda (izražanja mnenj, zborovanja in govorja) instrument, ki opravičuje svoje obstojne pogoje, ki so v družbi dialektična teza svoje polno intenco. In vendar (in samo tukaj kaže vanje teh opozicijske funkcije ob predpostavki, da je napor za preobrnitev njihovih (pogosto samo naloženih) omejitev intenziviran. V splošnem sta funkcija in vrednost toleranca od enaki, ki se vladni podvrženi glede na vsakokratno odvisnost od enakosti, ki podvržena obsežnejšim kriterijem: njenega družbo. Toleranca sama ostaja mogoče definirati samo tedaj sama sebi namen, če je resnično dami, toleranca in če jo izvajajo tako vladajoči kot vladani, in kakor hlapci, biriči kakor njihove žrte. Tako vsestranska toleranca ne mogoča samo tedaj, ko noben dejanski ali domnevni sovražnik ustvarja potrebo po vzgoji in izobraževanju ljudstva k agresivnosti in brutalnosti. Dokler ti pogoji ne prevladajo, so pogoj tolerance »obremenjeni«: zapečateni in določeni so z institucionalizirano ne-nakostjo (ki je gotovo združljiva z ustavno enakostjo), kar pomeni z razredno strukturo družbe. V družbi take vrste je toleranca de facto armada, nadzorniki vseh vrst in z vladajočimi interesi ter z njihovi vimi »koneksijami«, ki so zasedle ključni položaj.

Te omejitve toleranca, ki delujejo v ozadju, običajno nastopijo pred eksplicitnimi in jurističnimi omejitvami, kakor jih uveljavljajo sodišča, običaji, herezija. V okviru takšne družbene strukture nacionalne varnosti, herezija. V okviru takšne družbene strukture se lahko toleranca uresničuje in razglasa in sicer, prvič, kot pasivno strpnost do utrjenih in etabliranih odnosov in idej, tudi če je njihovo škodljivo učinkovanje na človeka in naravo očitno, in drugič, kot aktivno uradno toleranca, ki priznava tako desno kot levo, agresivna prav tako kot pacifistična gibanja, stranko sovražstva prav tako kot stranko človeškosti. To nepristransko toleranco sem v tega, da bi se izrekla za eno stran — seveda s tem štiti v dejanskosti že etabrirano mašinerijo zatiranja.

Toleranca, ki je razširila domet in vsebino svobode, je bila vedno pristransko netolerantna do verbalnih protagonistov zatirajočega statusa quo. Za kar je šlo, je bila samo stopnja in obseg toleranca. V utrjeni liberalni družbi Anglije in Združenih držav je bila priznana pravica govora in zborovanja celo radikalnim nasprotnikom družbe, kolikor ni prešla od besede k dejanju, od govora k ravnanju. S tem, ko se je zanašala na učinkovite, v ozadju stoječe omejitve, se je zdela, da družba v celoti uresničuje toleranco. Toda že liberalistična teorija je toleranca postavila pomembnejši pogoj: toleranca naj bi »veljala samo za ljudi zrelih zmožnosti«. John Stuart Mill ne govori samo o otrocih in mladoletnikih, bolj natančno pravi: »Svoboda kot princip ni uporabljiva za stanje, ki je bilo pred časom, in enakopravno človeštvo dosega sposobnost, da se skozi svobodno bitje ljudi še barbarsko diskusijo razvija naprej.« Pred tem časom smo bili ljudje vladanja, in »despotizem je v občevaranju z barbari legitimna oblika vladanja, ob predpostavki, da meri na njihov višji razvoj in ta sredstva so opravljena s tem, da dejansko vodijo k temu cilju.« Millove pogosto citirane besede vsebujejo neko manj znano implikacijo, od katere je odvisen njihov smisel: notranjo povezanost svobode in resnice. Gre za smisel, v katerem je resnica smoterna in resnica, svoboda pa mora biti določena in omejena z resnico. V kakšnem smislu more biti sedaj svoboda zaradi resnice? Svoboda je samodoločanje, avtonomija — to je skoraj tautologija, ki izhaja iz celotnega kraljestva sintetičnih sodb. Svoboda predpostavlja sposobnost, da se more določiti lastno življenje, da se more odločiti, kaj se bo počelo in dopustilo, kaj se bo pretrpelo in kaj je. Toda subjekt te avtonomije ni nikoli naključen, privatni individuum kot to, kar je ravno navzoče ali slučajno, nasprotno, individuum kot neko človeško bitje, more biti s skupnim in individualnim interesom, ne obstaja v tem, kako najti kompromis med konkurentni interesom, svoboda in zakonom, med skupnim in individualnim interesom, javno in privatno blaginjo v neki etablirani družbi, temveč v tem, da se ustvari okvirja samodoločanja. Z drugimi besedami, svoboda je vseskozi ovirajo samodoločanje, ter institucionalne in kulturne spremembe, ki treba celo za najsvoobodnejše obstoječe družbe šele ustvariti. Smer, kateri jo je treba iskati, ter institucionalne in kulturne spremembe, ki lahko prispevajo k temu, da bi ta cilj lahko dosegli so — vsaj v razviti civilizaciji — pomljljive, to pomeni, da se jih da indentificirati in formulirati na osnovi izkustva, z umom.

V vzajemnem učinkovanju teorije in prakse so različljive resnične in napačne rešitve, nikoli v smislu dokazljive nujnosti, nikoli kot pozitivno, temveč samo z gotovostjo premissij, nikoli kot prepričljivo močjo negativnega. Tedaj je resnično pozitivno družbo prihodnosti in zato onstran definicij in določanja, medtem ko je obstoječa pozitivnost tisto, kar mora biti preseženo. Toda izkustvo in razumevanje obstoječe družbe lahko vsekakor indentificirata to, kar ne vodi k svobodni in umni družbi, kar preprečuje in izkrivlja možnosti njenega ustvarjanja. Svoboda je osvoboditev, specifičen zgodovinski proces v teoriji in praksi in ima kot taka svojo pravico in krivico, svojo resničnost in napačnost.

Negotovost šanse pri tem razlikovanju ne opravi z zgodovinsko objektivnostjo, vendar pa terja svobodo misli in izražanja kot predpogoj, da bi našla pot k svobodi — terja toleranco. Ta toleranca vsekakor ne more biti nerazlikovana in enaka glede na vsebino izraza v besedi in dejanju, ne more ščititi napačnih besed in krivičnih dejanj, ki demonstrativno oporekajo in nasprotujejo možnosti osvobajanja. Takšna nerazlikovana toleranca je upravičena v neopomembnih debatah, pri zabavi, v akademski diskusiji, vprašanjem pomiritev bivanja, svoboda in sreča sama, tu določene reči ne morejo biti predlagani politični ukrepi, določena obnašanja ne morejo biti dovoljena, ne da bi toleranco naredili za instrument ohranjanja hlapčevstva.

Prepoznana je bila nevarnost »razdejalne tolerance« (Baudelaire), »naklonjene nevtiralnosti« do umetnosti: trg (četudi s pogosto čisto nenadnimi nihanj) enako dobro absorbira umetnost, anti-umetnost in neumetnost vseh možnih, drug drugemu nasprotujočih si stilov, šol in oblik, daje »udobno posodo, neko prijazen brezno« (Edgar Wind, Art and Anarchy, New York, Knopf, 1964, str. 101), v kateri propade radikalni impulz umetnosti, njen protest proti etablirani dejanskosti. Prav tako je cenzura umetnosti in literature vseh okoliščinah nazadnjaška. Avtentično umetniško delo ni nikakršna opora zatiranju in to ne more biti, psevdoumetnost (ki je lahko takšna opora) pa ni nobena umetnost. Umetnost stoji proti zgodovini, upira se ji, zgodovini, ki je bila vedno zatiranje, kajti umetnost se podreja zakonom oblike, ki proizvajajo drugačno dejansko dejanskost. Seveda se umetnost v boju z zgodovino pokori sami zakonov: zakonom oblike, ki proizvajajo drugačno dejansko dejanskost. Seveda se umetnost v boju z zgodovino pokori sami zakonov: zakonom oblike, ki proizvajajo drugačno dejansko dejanskost. Seveda se umetnost v boju z zgodovino pokori sami zakonov: zakonom oblike, ki proizvajajo drugačno dejansko dejanskost.

Toleranca svobodnega govora je pot pripravljajna in napredovajna osvobajanje v skrajnem primeru kompromis med raznolikostjo mnenj, temveč ker obstoji objektivna resnica, ki je lahko razkrita in dognana samo s tem, da bo doživljeno in pojmljeno, kar je, more biti in naj bi bilo narejeno za izboljšanje usode človeštva. To očitno in zgodovinsko »najstvo« ni neposredno uvidljivo, ne leži na dlani, treba ga je razkriti, tako da dano gradivo »razrežemo«, »razpimo«, »razbijemo« (dis-cutio), s čimer bomo razlikovali pravico in krivico, dobro in slabo, pravilno in napačno. Subjekt, katerega »izpolnitev« je odvisna od progresivne zgodovinske prakse, je vsak človek kot človek, ta univerzalnost pa se reflektira v diskusiji, ki a priori ne izključuje nobene skupine, nobenega individua. Toda celo vseobsegajoči karakter liberalistične tolerance temelji, vsaj v teoriji, na načelu, da bi bili vsi ljudje (potencialni) individi, ki bi se lahko učili samo poslušati, gledati in čutiti, razvijati svoje lastne misli, zapopasti svoje resnične interese, pravice in sposobnosti tudi zoper uveljavljeno avtoriteto in mnenje. To je bila racionalna osnova predpisana manipularnim in šolanim individuum, ki preblejavajo heteronimija postala avtonomija.

Telos tolerance je resnica. Zgodovinsko jasno dejstvo je, da so avtentični verbalni protagonisti hrepenci po več in drugačni resnici, Mill govori o resnici, ki jo v zgodovini preganjajo in ki nad preganjanjem ne triumfira na osnovi svoje »lastne moči« in ki nima »resnice«, ki so bile okrutno in uspešno nobene lastne moči. In našteje od Arnolda Brescic, fra Dolcina, Savonarole, albižanov vandencev lolardov in huistov. Toleranca je potrebna najprej in predvsem zaradi krivoverca: zgodovinska pot k humanitas se kaže kot krivoverstvo, kot cilj preganjanja obstoječe oblasti. Toda krivoverstvo kot tako še ni noben znak resnice.

Kriterij napredka v svobodi, po katerem Mill presoja ta gibanja, je reformacija. Gre za vrednotenje ex post in njegov seznam vsebuje protislovje (tudi Savonarola bi sežgal fra Dolcina). Celotno vrednotenje ex post je v svoji resničnosti sporno: zgodovina korigira sodbo — prepozno. Korektura ne pomaga žrtvam in ne opravičuje njihovih rabljev. Nauk iz tega je vendarle jasn: netoleranca je ovirala napadek, dopuščala, da so se stoletja nadaljevale bitke in mučenja nadoležnih. Govori to sedaj v prid nerazlikovani, »čisti« toleranci? Ali obstajajo zgodovinski pogoji, ali je lahko zavira osvobajanje in povečuje število žrtev statusa quo? Ali je lahko nazadnjaška? Ali lahko takšna političnih pravic in svobodnih nazadnjaška? Ali lahko takšna toleranca služi spodkopavanju kvalitativne družbene spremembe?

O tem vprašanju bom razpravljal samo v zvezi s političnimi gibanji, stališči, miselnimi smeri in filozofijami, ki so v najširšem smislu »politične«. Razen tega bom goriščno točko diskusije premaknil: ne bo se ukvarjala samo in ne v prvi vrsti s toleranco do radikalnih ekstremov, manjšin prevratnikov itd., temveč najprej s toleranco do političnih pravic in javnega mnenja, do etabliranih varuhov svobode. Zato lahko za okvir diskusije služi samo demokratična družba, v kateri je ljudstvo udeleženo, v podobni individuov in članov političnih teh drugih organizacij, pri izvajanju, ohranjanju in spreminjanju politike. V avtoritarnem sistemu ljudstvo ne tolerira etablirane politike — prenaša jo.

TOLERANCA

REPRESIVNA

Ta čista toleranca smisla in nesmisla se utemeljuje z demokratičnim argumentom, da nihče, bodisi skupina ali individuom, nima v posesti resnice in ni sposoben določiti, kaj je pravica in krivica, kaj je dobro in kaj slabo. Zato morajo biti vsa druga z drugim tekmujoča mnenja predložena »ljudstvu« v premišljanje in izbor. Vendar sem že nakazal, da vključuje demokratični argument nujen pogoj, namreč: da mora biti ljudstvo sposobno na osnovi poznanega nekaj premisliti in izbrati, da mu mora biti dostopna pravilna informacija in da mora takšno vrednotenje izvirati iz avtonomnega mišljenja.

V sedanjih dobah postaja demokratični argument neveljaven, vse bolj ko je postal neveljaven sam demokratični proces. Osvobajajoča moč demokracije je ležala v šansi, da je na individualni kot na družbeni ravni pripoznala različne poglede v njihovih odkritih nasprotij kvalitativno drugačnim oblikam vladanja, kulture in dela — človeškega bivanja na splošno. Strpnost do svobodne diskusije in enakopravnosti pogledov: njihovo usmeritev, vsebino, nazore. Toda s koncentracijo ekonomske in politične moči in z integracijo protislovnih stališč neke družbe, ki uporablja tehniko kot vladajoči instrument, je učinkovit odsklon oviran tam, kjer bi mogel neovirano nastati: pri oblikovanju mnenj, v območju informacij in komunikacij, pri govoru in zborovanju. Pod vladavino monopolističnih medijev ki so sredstva ekonomske in politične moči — se proizvajata mentaliteta, za katero so v naprej določeni pravica in krivica, resnično in napačno, kjerkoli se dotikajo življenjskih interesov družbe.

To je, pred vsakim izrazom in vsako komunikacijo semantično dejansko stanje, blokiran je učinkovit odsklon, pripoznavanje tistega, kar ne pripada establiški moči, to se začenja v jeziku, ki je objavljen in prepisan. Smisel besed je strogo stabiliziran. Racionalna diskusija prepričevanja o nasprotjem je malodane izključena. Dostop do jezika je zaprt tistim besedam in idejam, ki imajo drugačen smisel od etabliiranih — etabliiranih sicer so sicer lahko povedane in v njihih praktikah. Drugačne besede so sicer lahko povedane in slišane, drugačna mišljanja sicer so izražena, ampak so takoj merjena z množičnim merilom konservativne večine (zunaj takšnih razumljena) v smislu javnega jezika — jezika, ki »a priori« določa smer, v kateri se giblje proces mišljenja. S tem se konča proces refleksijske samega sebe predmet diskusije odtrinja protislovje, ker je potrjuje v smislu teze na novo določena. Na primer, teza: delamo za mir, antiteza: pripravljamo vojno (ali celo: smo v vojni), združevanje nasprotij: pripravljamo vojne je delo za mir. Mir je mimogrede novo določen, tako da pri obvladovanju položaja nujno vključuje pripravljanje vojne (ali celo vojno) in v tej Orwellovi formi je smisel besede »mir« stabiliziran. Tako učinkuje osnovni besednjak orwelovskega jezika v naprej. Ti pogoji oslabijo logiko vsake vsebine je oblikovana v naprej. Pogoji oslabijo logiko tolerance, ki vključuje racionalni razvoj smisla in enakopravno njegovo zapiranje. Torej prepričevanje v diskusiji in enakopravno prikazovanje nasprotij (celo tam, kjer je dejansko razumevanje pravna) lahko izgubljata osvobodilno moč kot faktorja razumevanja in izkustva: bolj verjetno pa je, da okrepija etabliirane teze in prepričevanja konkurirajočih in konfliktnih mnenj v demokratičnem procesu odločanja. In je osnovna zahteva za določanje meja objektivnosti izpolnjuje neko povsem drugo funkcijo, namreč, da podpira neko duhovno držo, ki teži k nabrisanju razlikovanja med resnico in napako, informacijo in propagando, pravico in krivico. Faktično je odločitev med nasprotnimi nazori — sprejeta ne z zaroto kakšnega da so predstavljeni in prediskutirani — sprejeta ne z zaroto kakšnega firerja ali propagandista, res kakršnokoli diktaturo, temveč nasprotno »normalnim potrebam mentaliteta«. Tudi tu celota določa njih dogodkov in s tem oblikovano očitno prizadeta, se odlučuje očitve uveljavlja v rečeh kot je oprema časopisa, ki je potek upravljanja materialom in z nebitvenimi posameznimi, ki k njej ne spadajo, s čimer so nekatere radikalno negativne novice postavljene na neko nevpadljivo mesto, v postavljanju razkošnih oglasov in neomiljenih okrutnosti drug poleg drugega, v tem, da se radijske oddaje, ki sporočajo dejstva, začenjajo in prekinjajo z vsiljivimi reklamami.

Objektiviranje nasprotij, nevtaliranje seveda, ki se naprej oblikovane mentalitete. Če časopis natisne pozitivno in negativno poročilo o FBI drugo poleg drugega, potem pošteno izpolni zahtevo po objektivnosti: vendar lahko z verjetnostjo domnevamo, da se bo pozitivno uveljavilo, ker je v zavesti ljudstva image institucije globoko vtisnjeno. Ali če bralec poročil o mučenju in umiranju ljudi, ki so se zavzemali za državljanske pravice, poroča z enakim poslovnim tonom, ki se ga poslužuje, ko opisuje delniški trg ali vreme ali z enako objektivnost nepristna, še več, prekrši se zoper potem je takšna objektivnost nepristna, kjer je treba biti besen, in se humanost in resnico, kjer je mirna tam, kjer je treba biti besen, in se vzdržuje obtožbe tam, kjer je ta vsebovana že v dejstvih samih.

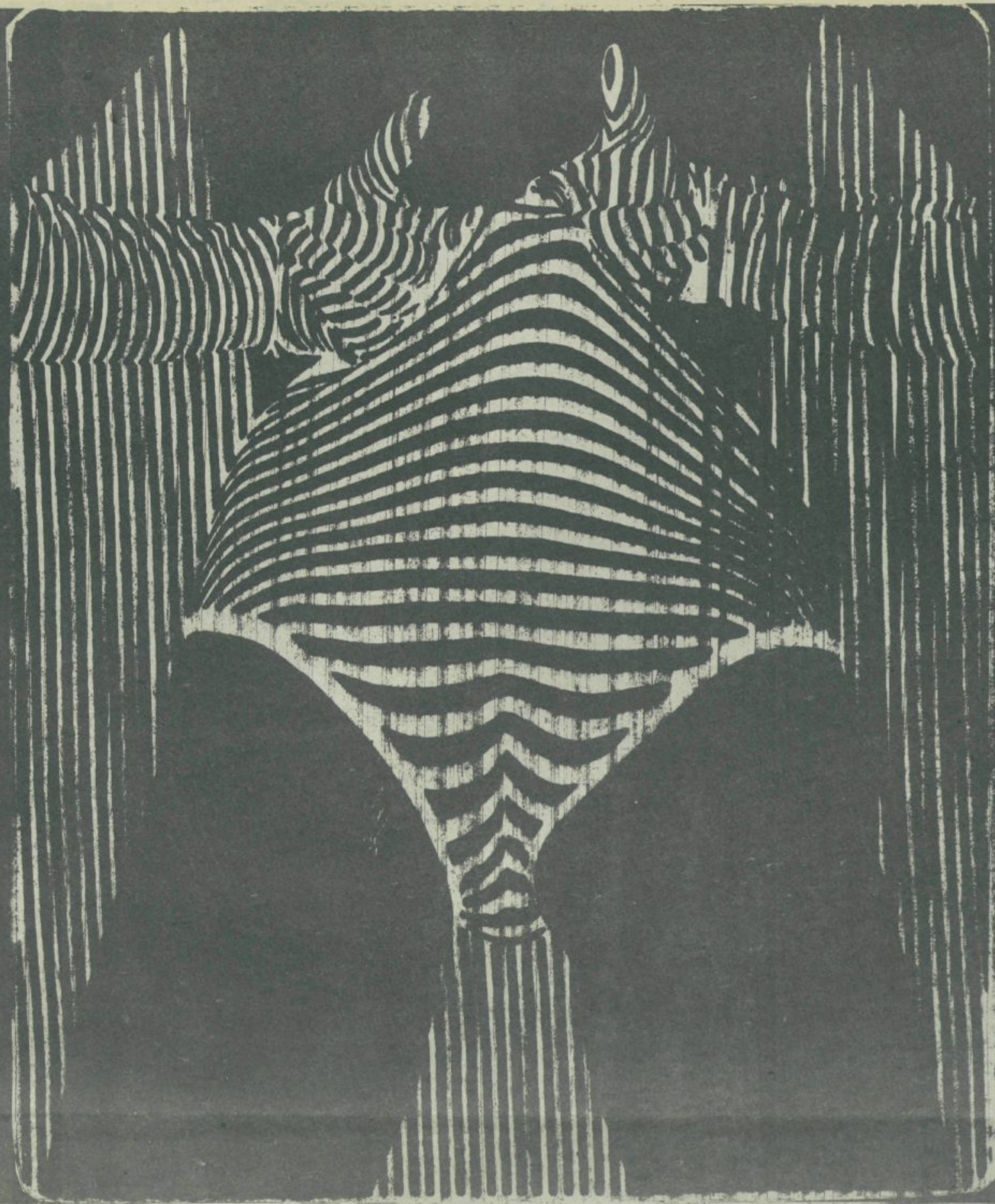
V takšni nepristranosti izražena toleranca služi temu, da prikazuje vladajočo netoleranco in zatiranje kar se da skromno ali ju celo oprosti. Če ima objektivnost v znanosti in umirjenosti, potem je objektivnost te je resnica več kot stvar logike in znanosti, potem je objektivnost te vrste napačna in toleranca te vrste nečloveška. In če je nujno zločiti etabliirani univerzum pomena (in v tem univerzumu vsebovano prakso), da bi človeka postavili v položaj, da odkrije, kaj je resnično in kaj napačno, potem je treba to varljivo nepristransko odpraviti. Ljudje, ki so izpostavljeni tej nepristranskosti, niso nikakršne tabule rase, šolani so v razmerjih, da postanejo avtonomni, da bi iz sebe odpravili, kaj je za ljudi in za obstoječo družbo resnično in kaj napačno, bi morali biti osvobodeni vladajočega šolanja (ki ni več pripoznano za šolanje). To pa pomeni, da bi bilo treba trend obrniti. Dobili naj bi informacijo, ki je vnaprej formirana v nasprotni smeri. Kajti dejstva niso nikoli neposredno dana in nikoli neposredno dostopna, etabliirajo in »posredujejo« ti jih tisti, ki so jih proizvedli, resnica, »vsa resnica«, presega dejstva in teja zlom njihovoga pojava. Ta zlom — predpogoj in znak vsake svobode govora in misli — se ne more zvesti v etabliiranem okviru abstraktnih tolerance in nepristne objektivnosti, ker so ravno to tisti dejavniki, ki v naprej oblikujejo duh proti zlomu. Dejanske omejitve, ki so jih totalitarne demokracije postavile proti učinkovitosti kvalitativno odstopajočih pogledov, so, v primerjavi s praktičnimi kake diktature, ki hoče ljudstvo vzgojiti v resnici, dovolj šibke in udobne. Pri vseh svojih mejah in izkrivljanjih je demokratična toleranca vsekakor humanjša od institucionalizirane netolerance, ki žrtvuje pravico in svobodo živčih generacij na ljubo prihodnjih generacij.

Vprašanje je, če je to edina alternativa. Sedaj bom poskušal nakazati smer, v kateri je možno najti odgovor. V nobenem primeru ne gre za nasprotja demokracije in abstracto in diktature abstracto.

V sistemu ustavno zagotovljenih in (v splošnem in brez preštevilnih in preočitnih izjem) uresničevanih državljanjskih pravic in svobodnih in preočitnih opozicij in nekovecionalni pogledi, kolikor niso usmerjeni k uporabi nasilja in če ne pozivajo k nasilnemu prevratu ali ga organizirajo. V osnovi je predpostavka, da je etabliirana družba svobodna in da bi se vsako izboljšanje, predugačenje same dogodkov, pripravljeno, določenem in raziskanem v svobodni in enakopravni diskusiji na odprtem forumu idej in dobrin.

S tem, ko sem spomnil na mesto pri Johnu Stuartu Millu, sem opozoril na v tej predpostavki skrito premiso: svobodna in enakopravna diskusija lahko izpolni svojo funkcijo, ki ji jo pripisujejo samo, če je racionalna — če je izraz in razvijanje neodvisnega mišljenja, prosto druževnega drila, manipulacije, zunanje avtoritete. Pojem pluralizma in izravnave oblasti ne more nadomestiti te zahteve. Teoretično bi se lahko dala skonstruirati država, v kateri se uravnovesi množstvo prisil, interesov in avtoritet, kar bi vodilo k resnično splošnim in umnim interesom. Vendar takšna konstrukcija slabo ustreza družbi, v kateri so in ostajajo sile nenehne in, ko dobijo svoj lastni tok, njihova nenehna teža še narašča. Še manj pa ustreza, če se raznovrstnost prisil in vse večje koncentracije interesov integrira posamezne interesu vodstva poleg tega integriteta interes nasprotuje interesu pride v naraščajočega življenjskega standarda in utrdi v prevladujočo celoto in moči. Delavci, katerih dejanski interes nasprotuje interesu podjetja, običajni konsument, katerega poklic pride v interesu producentov, intelektualci, katerega poklic pride v interesu podjarmljajo nekemu sistemu, proti kateremu so nemični in se kažejo ne-umni. Ideja razpoložljivih alternativ se razprši v skrajno utopični dimenziji, iz katere po rodu tudi je, kajti svobodna družba je v resnici nerealistična in bistveno različna od vseh obstoječih dogodkov in brez prevrata, v teh okoliščinah pa bo to izboljšanje, katerega smer določajo partikularni interesi, ki kontrolirajo celoto.

Iz istega razloga bo dovoljeno tistim manjšinam, ki si prizadevajo predugačiti celoto samo v pogojih (ki redko vladajo), da povišajo in diskutirajo, govorniki in se zbirajo — in te so spričo prevladujoče večine, ki se upira nekemu kvalitativnemu družbenemu predugačenju, ostajale neškodljive in nemočne. Ta večina je trdno utemeljena na povečanem zadovoljevanju potreb ter na tehnološkem in duhovnem uistostmerjanju, ki kaže skupno nemoč radikalnih skupin v dobri funkcionalizirajočem družbenem sistemu. V družbi izobilja v izobilju vlada diskusija in v etabliiranih okvirih je v glavnem toleranca — vsa stališča se lahko slišijo: komunist in fašist, levice in desnica, belec in črnc, gorečnejši oboroževanja in razorožitve. Dalje bo v razpravah v množičnih medijih z istim respektom kot inteligentno obravnavano neumno mnenje, nepoučeni lahko prav tako dolgo govori kot poučeni in propaganda gre skupaj z vzgojo, resničnost z napačnostjo.

Demokracija je oblika vladanja, ki je primerna za zelo različne tipe družbe (to velja celo za deokracijo s splošno glasovalno pravico in enakostjo pred zakonom) in demokracija vedno in povsod zahteva od družbe, v kateri vlada, človeške stroške demokracije. Obseg teh stroškov sega od normalnega izkoriščanja, bede, in drugih stvarnih in človeških žrtev, ki se jih zahteva v imenu neke negotovosti vse do žrtev vojne, policijskih akcij, vojaške pomoči itd., v katere se je družba spustila — in ne samo na žrtve znotraj svojih državnih meja. Takšna premišljanja sicer nikoli ne morejo opravičiti, ki so povezani z ohranjanjem obstoječe družbe, da se zavrne bodoče, boljše družbe, pač pa si vendar dovolijo, da tehtajo stroške, drugih stvarnih in človeških žrtev, ki se jih zahteva v imenu neke pravice zasidrana v ljudstvu (to je v večini ljudstva). To pomeni, da rala svojo lastno nasilno ukinitvev toda v demokraciji je takšna naj poti, po katerih naj bi se razvijala prevratniška večina, ne bi bile zaprte in če se z organiziranim zatiranjem in indoktrinacijo zaprejo, potem bo njihovo ponovno odpiranje zahtevalo nedemokratsko sredstvo. K temu bi spadalo da naj se odvzame svoboda govora in zborovanja skupinam in gibanjem, če zagovarjajo agresivno politiko, oboroževanje, šovinizem in diskriminiranje iz rasističnih ali religiozних vzrokov ali se upirajo razširjanju javnih služb, socialne varnosti medicinskega skrbstva itd. Vrh tega lahko ponovno vzpostavitev svobode mišljenja terja nove in ostre omejitve učenja in praks v pedagoških institucijah, v ki po vseh metodah in pojmih ubijalskih »zstraševalnih sredstev«, prinašajo raziskovanje, kdo naj alternativ. In v tisti kolikor prinaša svoboda mišljenja s sabo boj proti nečloveškosti, bi vključevala raziskovanje, ki rezultira iz interesa netoleranco do znanstvenega raziskovanja, ki rezultira iz interesa ubijalskih »zstraševalnih sredstev«, prinašajo raziskovanje, kdo naj abnormálnih pogojev itd. Sedaj bom obravnaval vprašanje, ki naj razsoja o raziskovanju med osvobajajočem in represivnem, razločevanje ni stvar gole subjektivne všečnosti vrednot, ampak racionalnih kriterijev.

Medtem ko si je mogoče misliti, da bi se uveljavljanje obračunavanja trenda vsaj na vzgojnem področju dalo prepustiti učencem in učiteljem samim in bi si ga s tem sami naložili, da si lahko sistematično ukinitve tolerance do nazadnjaških in represivnih mnenj in gibanj predstavljamo samo kot rezultat množičnega pritiska, kar je treba še opraviti: preobračanje trenda. Vendar lahko odpor v posebnih prilikah temu zagotovo pripravlja osnovno. Prevratniški karakter ponovne vzpostavitev svobode se zdi najbolj razločen v tisti dimenziji družbe, kjer je napačna toleranca napravila verjetno največjo škodo: v poslu in publiciteti. Vztrajam na tem, da praktike, kot je planirano zastarane blag, sporazum med sindikati in politiki astablimenta, goljufiva publiciteta niso enostavno naložene od zgoraj nemočni široki množici, temveč jih ta prinaša in konsumentni nasploh. Vendar bi bilo smešno, če bi želeli govoriti o možni ukinitvi tolerance glede na te praktike in ideologije, ki jih le-te podpirajo. Torej pripadajo bazi, na kateri represivna družba temelji in reproducirajo in svoje življenjske pomembne obrambne pozicije — njena odstranitev bi bila tista totalna revolucija, ki jo ta družba tako učinkovito preprečuje.

Razpravljati o toleranci v takšni družbi pomeni na novo raziskati dejansko stanje nasilja in tradicionalno razlikovanje nasilne in nenasilne akcije. Diskusija ne more biti že od vsega začetka zamegljena z ideologijami, ki služijo ovekovečanju nasilja. Celo v naprednih centrih civilizacije vlada taktično nasilje: kaznilnicah in umobolnicah izvajajo ga v policiji, v boju proti rasnim manjšinam, branilci »svobodnega sveta« ga prinašajo v zaostale predele. Vsekakor to nasilje rodi novo nasilje. Toda ena stvar je vzdržati se nasilju sprito veliko večjega nasilja, druga pa, odpovedati se nasilju proti nasilju a priori, iz etičnih ali psiholoških razlogov (ker lahko prestraši simpatizerje). Nenasilnost se običajno šibkim ne samo pridiga, temveč izsiljuje — je bolj nujnost kot krepost in običajno ne ogroža resno interesov močnih. (Je primer Indije kakšna izjema? Tam so nudili pasivni odpor v tako velikem obsegu, da je gospodarsko življenje razpadlo ali bilo na tem, da razpade. Kvantiteta se spremeni v kvaliteto: v takšnem obsegu pasivni odpor ni več pasivni — preneha biti nemočen. Isto velja za generalni štrajk.) Robespierrovo razlikovanje med terorjem svobode in terorjem despotizma in njegovo zmotam, tudi če je bil bel teror bolj krvav od rdečega. Primerjujoče pripravah ljudje in ki je naredil iz nasilja nujnost. Glede na zgodovinsko funkcijo obstaja delitev med reakcionarnim in nasiljem, ki ga nim nasiljem, med nasiljem, ki ga izvajajo zatirani in nasiljem, ki ga izvajajo zatiralci. Etično gledano: obe formi nasilja sta nečloveški in trenutku začetni z uporabljanjem teh kriterijev, kjer se zatirani punzijo proti zatiralcem, reveži proti oderuhom, pomeni, služiti interesom dejanskega nasilja, s tem da se slabi protest proti njim.

«Comprenez enfin ceci: si la violence a commencé ce soir, si l'exploitation ni l'oppression n'ont jamais existé sur terre, peut-être le non-violence affichée peut apaiser la querelle. Mais si le régime tout entier et jusqu'à vos non-violentes pensées sont conditionnées par une oppression millénaire, votre passivité ne sert qu'à vous ranger du côté des oppresseurs.»
(Sartre, Predgovor k Frantz Fanona «Les Damnés de la Terre», Pariz 1961)

Ravno pojem napačne tolerance in razlikovanje med upravičenimi in neupravičenimi mejami tolerance, med progresivnim in regresivnim učenjem, revolucionarnim in reakcionarnim nasiljem, morajo biti pred vsemi ustavnimi in zakonskimi kriteriji (kot »izredno stanje« in druge etabrirane definicije državljskih pravic in svoboščin), ki so postavljene in se uporabljajo v obstoječi družbi, kajti takšne definicije predpostavljajo celo merila za svobodo in zatiranje kot so v vsakokratni družbi uporabljiva ali ne: so specifične splošnih pojmov. Kdo in s katerim merilom progresivnim in politično razlikovanje med resničnim in napačnim, progresivnim in regresivnim (kajti v tem območju imajo ti pojmovni pari enak pomen) in opraviči njihovo veljavnost? Trdim, da se na to vprašanje ne da odgovoriti z alternativno demokracija in diktatura, ker si v diktaturi individuum ali skupina lasti odločanje brez učinkovitega nadzora od spodaj. Historično gledano so tudi v najbolj demokratičnih demokracijah tiste življenjske pomembne odločitve, ki se tičejo

družbe kot celote, ustavno ali de facto, sprejemale ena ali več skupin, ne da bi ljudstvo samo izvajalo učinkovito kontrolo. Ironično vprašanje: kdo vzgaja vzgojitelja? (to je politične voditelje), velja tudi za demokracijo. Edina resnična alternativa diktaturi in njeni negaciji bi bila (glede na to vprašanje) družba, v kateri postane »ljudstvo« avtonomni individui, ki so osvobojeni represivnih zahtev boja za obstanek v interesu gospostva, in kot takšna družba nikjer ne volijo vlado in določajo svoje življenje. Neke takšna družba nikjer ne obstaja. Medtem moramo vprašanje obravnavati in abstracto — ne abstrakcija od zgodovinskih možnosti, temveč od realitet v vladajočih družbah.

Nakazal sem, da se da racionalno razlikovati med resnično in napačno toleranco, med napredkom in regresijo na empirični osnovi. Realne možnosti človeške svobode so relativne glede na doseženo stopnjo civilizacije. Odvisne so od na vsakokratni stopnji nerazpoložljivih materialnih in duhovnih virov in v glavnem jih je mogoče kvantificirati in preračunati. To velja tudi na stopnjo razvite industrijske družbe za najracionalnejše načine uporabe teh virov in razdeljevanja družbenega proizvoda, tako da ima prednost zadovoljevanje življenjskih potreb in da obstaja minimum težkega dela in krivice. Z drugimi besedami, možno je določiti smer v kateri bi se morale spremeniti vladajoče institucije, politične praktike in mnenja, da bi se zadovoljile potrebe, ki ne živijo od revščine, zatiranja in izkoriščevanja. Glede na to je tudi možno določiti politične praktike, mnenja in gibanja, ki to šanso povečujejo, in tiste, ki delujejo proti njej, zatiranje regresivnih je predpogoj za krepitev naprednih.

Wim WENDERS: PARIZ — TEXAS

«Film je bil dober, a bi o njem težko kaj povedal.»

To je bila najpogostejša reakcija na dveinpolurni nemško-ameriški film, nagrajenca lanskega festivala v Cannesu. Nasploh pa je film razdelil publiko na dva dela. Na tiste, ki jim je nekaj povedal na tiste, ki se jim je zdel razvpita limonada. Poglejmo si del kritike tega izmed slednjih opazovalcev filma, ki je bila objavljena v gregiškem Danasu:

«Film mora videti vsak, ki ima rad razočaranja. Res da je narejen majno, vendar pa že po znanih kalupih ameriškega obrobno-urbanega življenja. V filmu imamo zopet problem identitete. Ko ima lovek petdesetih let mlado ženo, ki ga ima rada in srečen zakon, je to že dovolj velik razlog, da začne piti in postane ljubosumen. Ob tem se še spomni, da je tudi on nekoč bil otrok in da je imel očeta in mamo. Kaj mu preostane drugega, kot da odide od doma in se pozabava s športno disciplino »hitra hoja« in to v geometrijsko ravnih črtah. Za to pa je potrebna puščava in nikakor ne mesto, kjer se že tako preveč joggerjev. Potem tega nesrečnega Trevisa pripelje k neki domov njegov brat, ki vzgaja tudi njegovega sina. Home, sweet home zbudil nostalgijo v Trevisu in takrat se začne mučno iskanje identitete očeta in sina. Končno ju združi želja, da najdeta ženo izroma mamo. Najdeta jo v peep-showu. Trevis uspešno izvede operacijo osveščanja svoje žene in jo vrne nazaj k njenemu sinu, potem pa se zopet spomni, da je tudi on nekoč bil sin nekoga in tako zopet zapušča svojo komaj skrpano družino. Verjetno ni treba poučariti, da je podloga temu vandranju in bežanju neizčrpna kreditna kartica. Fotografija v filmu je zamotana v »sredrapetaljne« prizore, takršnih je polno nemško romantično slikarstvo.»

Človek, ki lahko napiše tako kritiko, ali nima pojma o filmu in o umetnosti nasploh, ali pa je izpopolnjeno odtujeno bitje, tipičen proizvod ameriške industrije masovne kulture in njenega urbanega življenja, torej tistega, ki ga očita Wenders. Naj za nameček dodam, da je bil za taistega kritika najboljši film na FEST-u Spielbergov Indiana Jones. Očitno je, da mu pri filmu ne gre za vsebino, temveč za njegovo tehnično plat. V sliki ne vidi podobe, temveč samo barve. Čisto vseeno mu je, kaj je na sliki, saj mu ta nič ne pove.

Film ni povedal veliko, je pa v nas lahko zbudil pobudo po razmišljanju, a to le v tistih, ki še niso pozabili ali zatajili čustva. Kvazihedonistom in — racionalistom, kot je npr. kritik v Danasu, pa ta film res ne more ničesar povedati. Njim je vsako govorenje o reči, ljubezni, iskanju identitete sentimentalna sredrapetaljka. Za njih velja: »Ljubezen je mrtva. Sreča je v užitku.« Da pa film nikakor ni narejen po ameriškem okusu, dokazuje to, da ni pobral nobenega skarja, čeprav so mu trije kritiki pripisovali etiketo najboljšega filma lanskega leta. Zanimiva je primerjava s filmom Kramer proti Kramerju. Lahko bi rekli da sta si zaključni sceni v filmih podobni, a ne na videz. Kramer proti Kramerju se konča s happyendom, Pariz-Texas pa ne, a to je zgolj posledica cele zgodbe in nihče ni pričakoval srečnega konca. V prvem filmu je bilo polno solz in jok v dvorani je bil bolj posledica imitacije kot pa resnične identifikacije z glavnim junakom. V filmu Pariz-Texas jokanja skoraj ni bilo, nobenih prosječih pogledov, ki lomijo srce. Solze niso bile potrebne. Vse je povedala glasba, okolje, zgodba. Posledica ni bilo šmrkanje, temveč grobna tišina v dvorani. Kramer proti Kramerju je pobral kopicu skarjev in zaslužil kupe dolarjev po dvoranah širom sveta in Pariz-Texas bi jih verjetno tudi, če bi bil konec srečen, a takrat bi ostal film brez glave, oziroma bolje rečeno, brez srca. Trevis je v trenutku, ko zopet združi družino, preprosto moral oditi, kajti vedel je, da ni našel sreče, miru, ljubezni, da je bil ta trenutek le navidezen, a ne toliko zaradi drugih, temveč bolj zaradi njega. V tistem trenutku še ni bil pripravljen ugrizniti v ta sadež in mogoče tudi nikoli ne bo, a dobro se je zavedal, da mora iskati naprej, čeprav še sam ni dobro vedel kaj mnogi bi rekli, da išče identiteto). Nehote se utrne primerjava s Cankarjem in njegovim romanom »Na klancu«. Eden izmed simboličnih momentov v romanu je Franckin tek za vozom, ki ga ne lohiti, sosedje na vozu pa se ji smeji. Voz predstavlja Franckin tekaj lepega, nedosegljivega, nekaj, za čemer bo lahko vse življenje tekla, a ne bo ujela. Podoben pomen ima v tem filmu tudi samo mesto Pariz-Texas (v ZDA je dvaindvajset mest, ki nosijo ime Pariz), mesto za katerega je mislil, da bo v njem lahko srečen, da bo našel tisto, kar si je želel celo življenje. Vrnitev na kraj spočetja bi mu pomenila duševni mir, ki ga je imel verjetno samo ob spočetju. A tja ne pride, pa čeprav se nenehno giblje, a vendar je njegova pot krožna ali kvečjemu spiralna in verjetno bo lahko prišel v Pariz-Texas samo umret.

Verjetno bi ob tem zares odličnem filmu lahko od vsakega gledalca dobili drugačno mnenje in ravno to je ena izmed odlik filma. Vsakdo se je na drugačen način identificiral z vsakim gledalcem posebej. Tako nismo dobili uniformnega mnenja o filmu, ki je tako različno za »trač« filme, ki jih je polna sedma umetnost.

Robert Botteri

KONCERT EINSTÜRZENDE NEUBAUTEN V LJUBLJANI ATENTAT NA GLASBO

V soboto, 16. februarja, je v kletnih prostorih Hale B na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani nastopila berlinska skupina EINSTÜRZENDE NEUBAUTEN (PODIRAJOČE SE NOVE ZGRADBE). Skupina E. N., ki je prej skupina strojnikov — fizičnih delavcev, saj ona dejansko dela glasbo oziroma hrup, je svojstven fenomen v celotni zgodovini glasbe. Upor proti potrošništvu, tehnologiji in elektroni, upor proti vsem pravilom igranja glasbe se je artikuliral v proizvodnji glasbe-hrupa. Definicija glasbe, ki pravi, da je glasba organiziran hrup, dobi v glasbi E. N. potrdilo. Člani skupine, ki igrajo oz. proizvajajo glasbo s pomočjo jeklenih cevi, kladiv, vrtnih strojev, kosov pločevine, raznih vzmeti, odpadnega materiala, doma narejenih strojev — inštrumentov, kitare in bas kitare, so prenesli hrup iz tovarn v koncertne dvorane. Njihova glasba, ki je sestavljena iz monotoničnih ritmov tovarniških strojev ter vsakdanjih šumov, je zavračanje standardnih pojmovanj o glasbi. Celo več kot samo zavračanje, je dokaz, da glasba ni samo glasba, ki je proizvedena na glasbenih inštrumentih.

Člani skupine na odru dejansko delajo, saj je proizvodnja take glasbe fizično zelo naporno. Tudi glas pevske Blixa Bargelda se večinoma tretira kot instrument, za kreiranje atmosfere »izgubljenega glasu v hrupu strojev«.

Koncert skupine EINSTÜRZENDE NEUBAUTEN je bil nedvomno eden najaktualnejših nastopov v naši državi do sedaj, saj spada skupina v vrh najzanimivejših glasbenih kreacij v svetu. Tako je organizator ŠKUC R. O. P. O. T. Se enkrat pokazal svojo fleksibilnost in strokovno podkovanost v organiziranju koncertov, ter popestril koncertno ponudbo.

ZDENKO MATOZ

ATENTAT NA GLASBO II DEL TEST DEPARTMENT V LJUBLJANI!

24. 2. 1984 je v kleti Hale B Gospodarskega razstavišča gostovala britanska delovna organizacija znana ljudstvu pod imenom TEST DEPARTMENT.

Nasilna sprememba O!KULT-a v igranje industrijskega hrupa, se je iztekla v brezlični hrup. Toliko o predskupini.

Delovna organizacija TEST DEPARTMENT, ki je poskrbela za kuliso zvokov ob predvajanju 16-mm filmov in diapozitivov, je uigrano in smiselno proizvajala hrup iz svojih »inštrumentov«. Inštrumentarij, s katerim se je gostujoča skupina oskrbela v Litostroju in na nekem ljubljanskem smetišču, je bil sestavljen iz vzmeti, pločevine, cevi in podobnih predmetov. Vizualna plat benda asociira na delavnico, v kateri delavci opravljajo vsak svoje delo in tako prispevajo vsak svoj del k celoti. Njihovo poudarjanje anonimnosti, nepomembnosti posameznika, glorifikacija kolektiva in kolektivnega duha daje občutek, da je bend kompakten organizem, ki diha v istem ritmu, da je bend — stroj.

Zavestna proizvodnja hrupa, ki je posledica delovanja skupine TEST DEPARTMENT, dá hrupu smisel, ga organizira in ga dvigne na nivo glasbe. Posebitev tovarne, kolektivizma, izgubljenega človeškega glasu v hrupu, nepomembnosti posameznika v sodobnem produkcijskem procesu in hkrati upor proti vsemu naštetemu so pojmi, s katerimi bi se dalo grobo in površno opisati delovanje skupine TEST DEPARTMENT.

Opozorilo organizatorja koncerta pred začetkom igranja, da je publika tu na lastno odgovornost in da organizator ne prevzema nobene odgovornosti v primeru poškodb ušesa, se je kmalu izkazalo za umestno.

Pohvala ŠKUC R.O.P.O.T.-u za še en dober alter-koncert. In kot pravi voditelj neke ameriške kolaž serije — YOU ASK FOR IT!!!!

Za Vas se je trudil ZDENKO MATOZ.

V času, ko se tiskajo prve tri knjige zbirke ALEPH (Štefan Remic, Igor Zabel, Milan Kleč), Književna mladina Slovenije, spodbujena z odzivom in uspehom prvega natečaja znova razpisuje

NATEČAJ ZA KNJIŽEVNO DELO

Književno delo naj bo predloženo v dveh izvodih tipkopisa, avtor naj priloži polno ime in priimek, naslov, kratko biografijo, ter morebitni seznam dosedanjih objav.

Delo je treba poslati do 1. maja 1985 na naslov RK ZSMS, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, s pripisom za Književno mladino.

Natečaj je namenjen kvalitetnim besedilom ne glede na njihovo zvrstno, estetsko in generacijsko pripadnost.

Predvidoma tri dela (vsaj en prvenec) bodo izbrana za knjižni natis v pričetku leta 1986. Izidi natečaja bodo objavljeni letos jeseni.

NEOKONZERVATIVIZEM

2. Antisocializem in kritika države blagostanja

Cela vrsta industrijskih dežel (predvsem Velika Britanija, ZRN, Avstrija, skandinavske države, Nizozemska) je med dolgo periodo stalne gospodarske rasti po razdejanju druge svetovne vojne izoblikovala z »blagostanjsko« ekonomijo umirjeno stanje, ki je temeljilo na razrednem kompromisu: pri kontinuirani gospodarski rasti je bilo možno obenem deliti višje realne mezde, višje profite in višje rente. Konflikt zaradi tarif je bil relativno enostavno poravnal, ofenziva na področju izvoza je omogočila boljšo prodajo in videti je bilo, da je Terms of Trade, splošen interesni aranžma na račun tretjega sveta, zamenjal silovite konflikte med razredi. Kasneje je spricho omejene rasti grozila silovitejša borba pri delitvi in politekonomi establishmenta so glasno zahtevali »stabilizacijo državnih financ«, kar se je praktično povsod izteklo v zmanjšanje socialnih izdatkov. Te zahteve so bile tako glasne in vsepovsod pričujoče, da so tudi social-demokratske (socialnoliberalne koalicije) začele popuščati. Medtem ko so izdatki za oboroževanje in »notranjo varnost slejkoprej naraščali (dragocen prispevek je bila histerija okoli terorizma), so socialni izdatki jenjali. Socialdemokratske vlade so se ponavadi opravičevale za takšno obnašanje, toda neokonservativci so jih izsiljevali in vzpostavili program »vrnitve k dobrim starim časom samopomoči, puritanskim-zgodnjemeščanskim krepostim kot so marljivost, varčnost, redoljubnost in samoodgovornost«. Dejanski pomen socialnih učinkov ni mogel biti zanikan, zato se je kritika usmerila pretežno na baje razširjene zlorabe (delo na črno, odklonitev dela, »bolniški« stalež) in na dozdevno negativne učinke države »preskrbovanja« na individualno zavest o odgovornosti. Neokonservativci so tudi zelo spretno uporabili razširjeno jezo nad birokracijo češ, da je nastala samo z razvojem države blagostanja.

Neokonservativci v Ameriki in pri nas (ZRN — o. p.) so nasprotovali (in nasprtujejo) evidencam vseh statističnih porastov o učinkih države blagostanja vodila v uničujočo »nivelacijo«. Vedno so poudarjali (in poudarjajo), da socialdemokrati niso zahtevali le »enakih možnosti« (na začetku kariere), temveč tudi »enake rezultate« (npr. Podhoretz, str. 10). V Ameriki so z zakoni in sodnimi odločbami zahtevano izenačenje možnosti v korist zapostavljenih slojev (obarni, ženske) ožigosali kot poseg v svobodo »bele moške manjšine«. Fiksiranje kvote za pripadnike etničnih manjšin in žena pri zaposlitvi v podjetjih ali pri vpisih v šole in univerze — kar ni bilo nič drugega kot nujen prehodni ukrep za odškodnino — so strastno in z svobodnjaškimi retoričnimi formulami pobijali. V ZRN je podobnim kritikam služila skupna šola (1) in povečeva števila študentov in maturantov. Nihče ne zanika, da sta bila tako »Bussing System« in »affirmative action« v ZDA kot tudi konkretno oblikovanje skupnih šol z svojimi učinkovitimi učinki potrebne korekture, toda napadi niso služili za popraviljanje teh ustanov, temveč za njihovo uničevanje. V tej zvezi se v ZRN pojavlja — dosti bolj kot v ZDA — zahteva po »elitni izobrazbi«. Mnogim politikom se zdijo v tem pogledu idealne velike privatne univerze v ZDA (ki so lahko tudi drugo in tretjerazredne). Na teh univerzah lahko npr. studirajo dejansko samo otroci dobro plačanih zdravnikov, tako da je numerus clausus pri tej stroki odvečen. V resnici »demokratizacija izobraževalnega sistema« nima nič opravka z odstranjevanjem ali le z omejitvijo oblikovanja elite (v smislu znanstvenih, umetniških idr. vrhunskih dosežkov). Nasprotno. Tem večje je število razvitih talentov v neki družbi, tem večje je število najvišje kvalificiranih. Kar se seveda z demokratizacijo izobraževalnega sistema dejansko spremeni, so privilegiji otrok premožnejših staršev. Štartne prednosti, ki jih premožnejši in ali »bolje izobraženi« starši svojim otrokom tradicionalno tako priskrbijo, da jih že z desetimi leti vpišejo v gimnazijo se (delno) porazgubijo z sistemom skupnih šol. Posledica izboljšanja (čeprav že zdaleč ne izenačenja položaja) pri vpisu v višje šole, je bilo zaostrovanje »tekme« v zadnjih šolskih letih pred maturo zaradi omejenega vpisa pri posameznih visokošolskih predmetih. Zmanjševanje solidarnosti med šolarji so konservativni branilci »tristopenjskega šolskega sistema« glasno obžalovali, medtem ko drugače isti krogi izrecno zastopajo »svobodno konkurenco«, itd. Navdušenje za ta princip pa očitno preneha tedaj, ko bi ta lahko ogrožal njihove otroke (ker pač zaradi svoje nadarjenosti ne pridejo avtomatično na vrh, kot konservativna teorija genetske elite, ki je identična z enkonomske to pravzaprav podtika.

Tako v ZDA in ZRN je borba proti institucionalizaciji odločb, ki naj bi izenačile nepravilne štartne prednosti privilegiranih, pokazala že znatne rezultate. Supreme Court pod vodstvom skrajno konservativnega Chief Justice-a Warrena Brugerja je tako npr. praktično razveljavil »affirmative action« v korist barvastih manjšin. Reaganova administracija je označila kvotni sistem, ki podjetja in višje šole obvezuje k sprejetju določenega odstotka barvastih kot »obratni razizem« in pozdravila odločbo, ki priznava »senioritetni princip« ki daje prednost pred principom varstva manjšine. Posledica te odločbe je, da se — praviloma šele kasneje zaposleni — barvasti delavci prvi odpustijo, ker imajo dalj časa zaposleni beli »sodelavci« senioritetno pravico. Podoben aplavz so dobile odločbe, s katerimi se pravice obtoženih (ali od policije začasno sistiranih oseb) omejujejo; v Evropi se situacija razvija analogno.

»Obrat«, ki je bil vpeljan z Reaganovo izvolitvijo leta 1980 (oziroma postal viden) je nek ameriški avtor apostrofiral kot »silent counterrevolution« in s tem podtaknil, da se je od Roosevelta do Johnsona dogodila »revolucija«. Dejansko severnoameriška država blagostanja — še vedno zelo nepopolno zgrajena — ni služila spremembi socialne strukture, temveč edino znosnosti te socialne strukture za nezaposlene, revne, starce, bolne, manjšine itd. V desnokonservativnih krogih se je naturaliziralo vedno pogostejše govorjenje o »ameriškem socializmu«, ki baje utira pot k »totalitarni državi«. V tej polemiki avtorji posegajo po stari federalistični in individualistični tradiciji, katerih nosilci so bili vsekakor tudi levičarji. Podtikajo, da je samo država blagostanja vodila k razširjanju birokracije in da je samo ona omejila individualno svobodo. Tudi v tem primeru se navezujejo neokonservativci spretno na realno obstoječe stanje in močno občutene slabosti birokratske države blagostanja.

Neokonservativci pri argumentaciji proti državi blagostanja (nekateri med njimi nepogrešljivost države blagostanja vsekakor priznavajo) nekaterih odločilnih stališč seveda ne upoštevajo: protislovja med etiko blagostanja na eni strani in obnašanje, ki ga diktira posplošena ekonomska ideologija na drugi. Za upravljanje države blagostanja in za izkoriščanje njenih možnosti bi morali biti pravzaprav odločilna etika solidarnosti, etika socialne odgovornosti, vendar gospodarski sistem sugerira in diktira vsem individuum obnašanje, ki je orientirano zgolj na maksimalni individualni koristi, kjer moralna obzirnost do drugih čisto odstopi. Fred Hirsch je v svoji knjigi »Socialne meje rasti (1980)« med drugim izdelal tudi to nasprotje, nasprotje, ki se v ZDA dosti močneje pojavlja kot v Evropi z njenimi »predkapitalističnimi moralnimi ostanki«, ki jih bo »duh konkurenčnega kapitalizma« polagoma popolnoma pojedel, kot so med drugim razodeli bonški škandali.

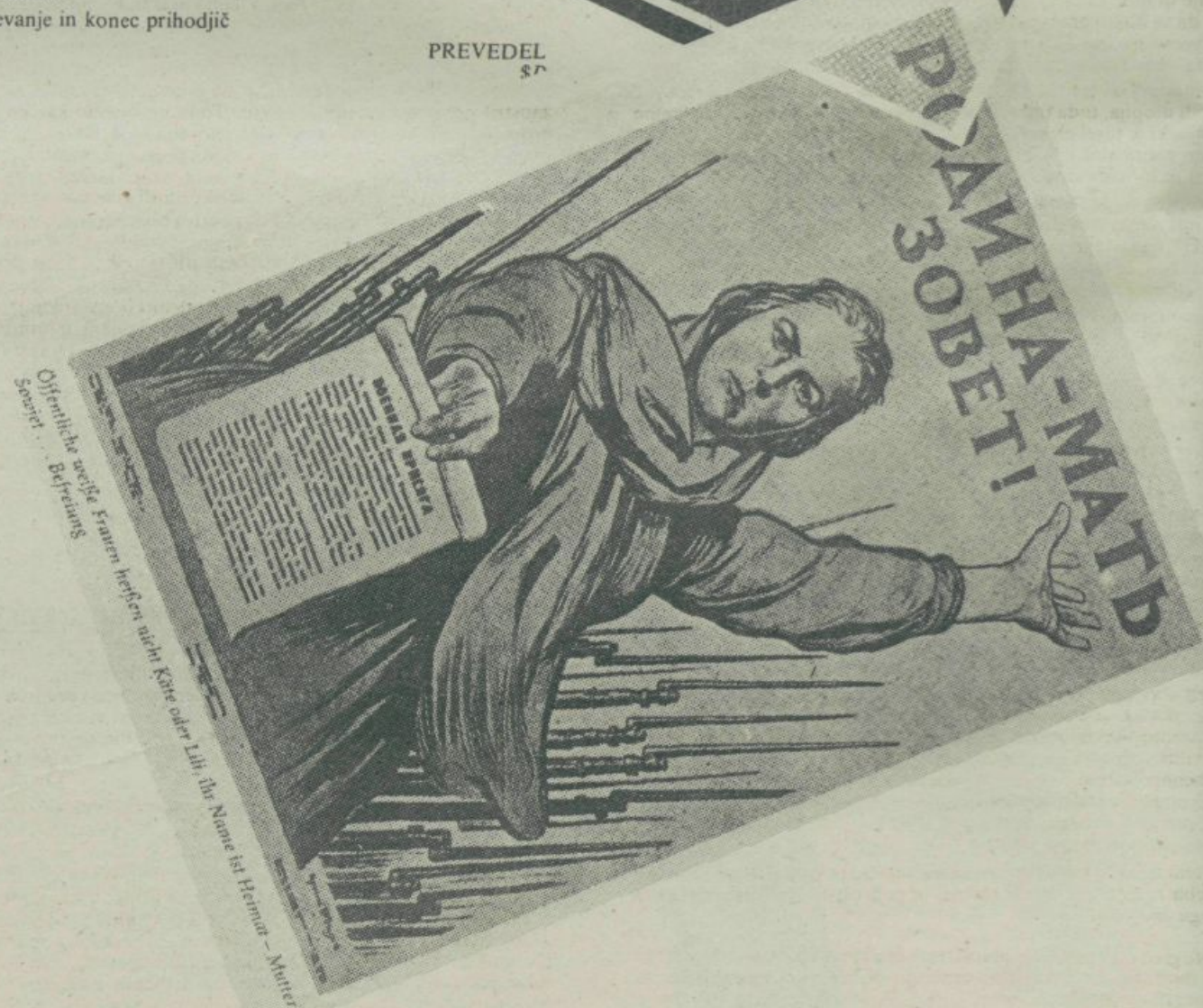
Paradoksalno je, da se je »duh konkurenčnega kapitalizma« v visoko industrializiranih deželah popolnoma uveljavil, medtem ko je konkurenca med podjetji, ki obvladujejo tržišče že davno asisitirana in oligopolni bolj in bolj prodirajo. Produktivna podjetja se med seboj dogovarjajo (ali to vsaj poskušajo), konzumenti pa med seboj konkurirajo za prestiž, status, luksuzne dobrine (ti konzumenti so istočasno odvisni delavci in nameščenci) in ženejo medsebojno konkurenčno borbo, ki se zdi nepogrešljiva za prodajo stalno naraščajoče količine blaga. Konzumenti, ki so priključeni na kabelsko televizijo, se sami (med njihovim napornim prostim časom pred ekranom) producirajo kot nakupa željni potrošniki in za to še plačajo! Naši neokonservativci — pri uvajanju vedno novega blaga in blagovnih storitev — nikakor niso konservativni. Slej ko prej korakajo »na vrhu (tehnoškega) napredka«, kot je to nekoč F. J. Strauss formuliral kot vzorno za modernega konservativca.

3. Moralni obrat nazaj

Za uspešno konservativno kulturno politiko je v prvi vrsti potrebna vizija ustrezne slike sovražnika, ki seveda zadosti navdaja z odporom. »Sovražnik« je — za konservativne na obeh kontinentih — »modernizem«, kulturna moderna tako na umetniškem in družboslovnem področju. Daniel Bell trdi, da je bila subkultura boemov okoli leta 1900 sovražna do gospodarstva in tehnike in da se je od tlej usodno razširila in pripeljala k eklatantnem nasprotju med kulturo in sodobno družbo. Literatura in umetnost denuncirata družbo kot nehumano in ji s tem odvzemata lojalnost mase. Umetnosti, družboslovju in njunim eksponentom se pripisuje velika samostojna moč, ki jo intelektualci in umetniki uporabljajo za zasramovanje ekonomske elite, gospodarskega sistema in industrijske tehnike.

Nadaljevanje in konec prihodjč

PREVEDEL
S7

medni številki Tribune smo objavili prve štiri odgovore na vprašanja uresničevanju pluralizma samoupravnih interesov. Ker smo upali, da smo do te številke prejeli vse objubilne odgovore, v prejšnji številki smo objavili prispevka tovariša Beblerja. Tako danes objavljamo zadnji prispevka, prispevek tovariša Beblerja in tovariša Bibiča. Za sodelovanje se jima zahvaljujemo.

Tovariš Ribičič pa zaradi prezaposlenosti ne bo odgovarjal. Kljub temu se mu za odziv, ki bi ob boljši poštni zvezi gotovo omogočil tudi temu dovolj časa za odgovor, zahvaljujemo.

Tovariš Ribičič namreč ni prejel niti prvega niti drugega dopisa in nedavno smo to ugotovili in mu neposredno izročili (v nadaljevanju vprašanje, se je že nagradilo obveznosti.)

Draga Tribuna, prejel sem povabilo, da sodelujem v anketi, ki jo je objavil vaš list. Prav tudi jaz mislim, da ni čisto na mestu, če se tiskajo imena objavljencev, pa bom vendar skušal odgovoriti na nekatera od vaših vprašanj, oziroma skušal razmišljati ob njih. Rad pa bi opozoril, da sem nedolgo pred tem skušal v "Teoriji in praksi" (9/1984) obdelati nekatero vidike problematike, ki se delno dotikajo tudi vaših vprašanj. Vsa komur, ki želi širše spoznati moja stališča torej priporočam, da si prebere tudi omenjeni tekst.

Pa oprostite, da sem v zamudi z odgovorom na vprašanja, ki ste mi jih poslali že v preteklem letu. Z najlepšimi pozdravi

Adolf Bibič

Objavljana, 25. 2. 1985

POTI IN STRANPOTI SAMOUPRAVNEGA PLURALIZMA

Najprej bi rad povedal, zakaj mislim, da je koncepcija samoupravnega pluralizma pomembna pridobitev naše družbene misli, družbene znanosti in bistvena razsežnost jugoslovanske poti v socializmu. Njenega pomena seveda ne moremo meriti samo po tem, koliko je dejansko že postala praksa, niti ne po tem, koliko je v preteklosti zahajala ali še zahaja na stranpoti. Njen pomen vidim predvsem v tem, da je odprla dolgoročno perspektivo razvoja socialistične demokracije v jugoslovanski oziroma slovenski družbi. Tako je postavila izvirno alternativo nasproti enostranskemu etatizmu in mnogostranskarskemu parlamentarizmu. Začrtala je torej obrise "trete poti", ki jo iščejo socialisti po svetu. Kriza naše družbe, ki jo tako bridko občutimo, nam ne sme, niti nam, zastreti pomena te odločitve, ki je sad dolgotrajnega zgodovinskega izkustva in hotenja, da na lasten način, kakor to najbolj ustreza našim razmeram, oblikujemo socializem jugoslovanske vrste. Kot Slovenci se posebej ne smemo pozabiti, da je samoupravni pluralizem koncept, ki je zlasti pomemben za maloštevilni narod (neprav ne samo zanj), ki je bistven za federacijo narodov, ki so se združili in se povezujejo, da enakopravno uresničijo svoje skupne interese in da hkrati razvijajo svojo kulturno, ekonomsko in politično identiteto. Samoupravni pluralizem, v to sem prepričan, je tudi temelj širše duhovne svobode v procesu splošne emancipacije človeka, hkrati pa pogoj neodvisnega obstoja in aktivnega delovanja v sodobnem svetu.

Res se bojim, da mi bo kdo očital, da sem spričo težav, ki nas tarejo, zaneseni utopist. Takemu odgovarjam: v času dokaj razširjenega mazohističnega samobičarstva je potrebno, da se vsaj za hipotetsko pragmatičnih izvznoških imperativov, da se osvobodimo pritiska vrednostnega nihilizma in se zamislimo nad dolgoročnejsimi in širšimi usmeritvami. Le tako se bomo lahko človeško potrjevali v tisti konkretni transcenci, ki daje smisel, upanje in moč za preživetje; ki nam, še več, daje potrebno imaginacijo, da se bomo preusmerili iz pretirano potrošniškega tipa razvoja k novemu načinu življenja, ki bo temeljil predvsem na kvaliteti (ki seveda vključuje tudi zadovoljitev temeljnih človekovih potreb).

Samoupravni pluralizem kot dolgoročno usmeritev je po mojem mnenju tudi utopija, toda tista, ki jo je Ernest Bloch imenoval **konkretno utopijo**, ki je torej element realne volje in spodbuda, da v času krize izkremo racionalne izhode iz nje, ne pa da se vdajamo malodušju, ki nam na individualno in kolektivno akcijo.

Sicer je res, da samoupravnega pluralizma tudi ne smemo ocenjevati niti samo kot program, kot upanje, kot prihodnost. Začetni koraki njegovega praktičnega uresničevanja, kakor koli so protislovni, če jih povežemo z dolgoročnim ciljem, odgovarjajo klicu našega časa. Naj navedem le nekaj argumentov za to.

Samoupravni pluralizem ustreza — morda je treba najprej poudariti prav to — potrebi moderne dobe in modernega socializma, da množično družbo oblikuje ne kot nekakšno anonimno maso, marveč kot družbo mnogoterih **zavestnih** subjektov. Ta proces subjektivizacije subjektov seveda še ni dosegel možne stopnje razvoja, je pa v mnogočem napredoval.

To je, drugič, v skladu s splošno potrebo vseh razvitih družb, da se stara, državno-partijska politika razširi in poglobi z novimi oblikami javne dejavnosti. O tem priča fenomen družbenih gibanj, ki sporekajo tradicionalnim oblikam in vsebinam javnega življenja in ustvarjajo nove kanale za uveljavljanje kolektivne volje. Kakor koli so procesi preobrazanja stare politike pri nas prepočasni, kakor koli so obremenjeni tudi s koraki nazaj (kot v primeru poseganja po administrativnih metodah v razreševanju političnih in idejnih problemov), se je vendar prostor politike razširil in začel napolnjevati z novimi vsebinami — o čemer pričajo tudi empirični podatki iz družboslovnih raziskav.

Samoupravni pluralizem je tako tudi prispeval k tistemu procesu, ki ga v smislu gramscijevskega razumevanja "società civile" lahko imenujemo "socialistična civilna družba". To je logična posledica razvoja in razvoja novih družbenih (samoupravnih, družbenopolitičnih, družstvenih, individualnih) subjektov, ki ob pogoju soodgovornosti za skupne in splošne interese (ki je je res premalo) izražajo in uresničujejo svoje upravičene specifične interese in potrebe na relativno avtonomen način.

S tem se tudi širi prostor izvirne socialistične javnosti, ki se kot potreba nakazuje in vseh ravneh in področjih družbenega in političnega življenja.

Ne gre tudi prezreti, da pluralizem samoupravnih interesov odpira nove možnosti za ustvarjalno svobodo. Nihče ne more zanikati, da se pri nas prostori umetniške in kulturne svobode razpri. O tem

priča množstvo umetniških stilov, obravnava družbeno vedno občutljivih tematik, število revij in njihove različne usmeritve, cvet novih področij umetniškega ustvarjanja itd.

In končno, ne smemo pozabiti, da je koncepcija pluralizma samoupravnih interesov prispevala k uveljavljanju upravičenih nacionalnih interesov in vpeljala nov tip sodelovanja in povezovanja narodov in narodnosti naše dežele, ki temelji predvsem na (v perspektivi čedalje večjem) asociativnem povezovanju.

To so nekateri bistveni praktični procesi, ki jim ni lahko izmeriti pravih razsežnosti in ki niso potekali in ne potekajo enakomerno in enosmerno, marveč so jih spremljali in jih spremljajo nihanja, zastoji in celo nasprotni procesi (nacionalno emancipacijo so npr. spremljali in jo spremljajo pojavi nacionalizma).

Koncepcija samoupravnega pluralizma se je torej srečala (in se še srečuje) s pomanjkljivostmi, napakami, stranpotmi. Oceniti jih skušajo sociološke, ekonomske, politološke in druge znanstvene analize, razčlenjujejo jih družbenopolitične organizacije ter državni in samoupravni organi. Te analize še niso dokončne in tudi ne soglasne. Nekateri stvari, ki bi jih želeli zvedeti, kot je npr. način, kako je prišlo do pretiranih zadolžitve naše dežele, še niso osvetljene. Prav tako številna telesa že kar predolgo razpravljajo o delovanju našega političnega sistema, ne da bi imeli na voljo avtoritativno diagnozo s konkretnimi predlogi, kaj je morda potrebno spremeniti, kaj pa ohraniti. Tudi če smo načelno soglasni, da morajo ostati morebitne spremembe »znotraj sistema«, to še ne pomeni, da so ocene o tem, kaj je npr. treba storiti glede delovanja federacije, enotne. O tem med drugim pričajo reakcije strokovnih in političnih krogov na knjigo profesorja dr. Jovana Miriča **Sistem i kriza**, ki se je zavzemala za institucionalno reformo federacije. Na vsak način nas življenje samo žene k temu, da dobimo v bližnji prihodnosti konkretnije odgovore na mnoga vprašanja, ki nas vznemirjajo in ki bodo bolj osvetlila tudi protislovja v uresničevanju samoupravnega pluralizma.

FAKTORJI DEFORMACIJE PLURALIZMA SAMOUPRAVNIH INTERESOV

Spričo takega stanja stvari in s temi omejitvami naj navedem nekaj faktorjev, ki so v preteklosti (ali nekateri tudi v sedanosti) deformirali ali zavirali uresničevanje pluralizma samoupravnih interesov.

1. Prvi takšen faktor, ki je verjetno najpomembnejši, je v preteklih pomanjkljivostih in napakah ekonomske politike. Te so se kazale npr. v tem, da je bilo planiranje v marsičem bolj na voluntarističnih željah kot na ocenah realnih možnosti. To je povzročilo izjemen apetit za dokaj cenenimi in tudi dokaj radodarnimi tujimi krediti, ne da bi jim sledila načrtovana rast gospodarstva in vračanje dolgov. Temu so se pridruževale nekatere velike investicijske odločitve, ki so se izkazale kot zgrešene. Ravno v zadnjih tednih se je začel odmotavati klobčič odgovornosti za nekatere odločitve, pri katerih so bili udeleženi tudi politični in gospodarski faktorji, domači in tuji eksperti in svetovalci. Očitno je predvsem, da so pri tem še najmanj sodelovali tisti, ki bi po normativnih (ustavnih) določilih morali biti nosilci tudi razširjene reprodukcije (kar še danes niso postali) t. j. sami samoupravni subjekti. To dejstvo vsekakor govori o tem, da je eden od temeljnih elementov samoupravnega pluralizma, t. j. samoupravni produkcijski odnos, ostal praktično v dokajšnji meri neuresničen.

2. Druga velika pomanjkljivost pri uresničevanju samoupravnega pluralizma je bila nezadostna prisotnost znanstvenih spoznanj v družbenih odločitvah. (Vprašanje je, ki ga tu le omenjam in ki bi nanj bilo potrebno posebej odgovoriti, s kakšnimi znanstvenimi spoznanji smo razpolagali). Družbeno odločanje na vseh področjih zahteva najprej, da poznamo stanje tehnologije v sodobnem svetu, tržne razmere v njem, nove pravne norme, družbene in politične sisteme, razvojne strategije, itd. Zato je že v prepoznavanju obstoječega stanja vseh domačih in tujih elementov za odločanje potreben ogromen intelektualni input, ki zahteva sodelovanje vrste naravoslovnih, družboslovnih in drugih disciplin. Razen tega ni pomembno le sedanje stanje, marveč tudi prognoza, kaj se bo zgodilo »leta 2000« ali kasneje. Od tod ključni pomen strokovnega znanja pri odločanju v gospodarstvu, v razvoju izobraževanja, zdravstva, pri reformiranju državnih aparatov. Seveda je pri sprejemanju odločitev vedno element nepredvidljivega, subjektivnega, tveganega, kar je treba zmerom upoštevati pri ocenjevanju preteklih odločitev in pri pripravljanju prihodnjih.

3. In naj omenim še eno ključno dejstvo, katerega vsestranski vzrok so premalo osvetljeni. Pri uresničevanju samoupravnega pluralizma so se mnogo bolj aktivirali mehanizmi za izražanje interesov kot za njihovo povezovanje in racionalno integracijo. Treba je temeljiteje raziskati, koliko je takšno stanje posledica pretirane parcializacije institucij, koliko pa je nasledek pomanjkanja ustreznih politik in strategij ali obojega.

Kot rečeno, se številni politični, strokovni in samoupravni subjekti že nekaj časa ukvarjajo s temi vprašanji, z njimi pa se bodo, kot napovedujejo, ubadali še posebej intenzivno v bližnji prihodnosti. Dejansko je slo že doslej, kot gre sedaj in bo slo v prihodnje predvsem za spopad etatistične in samoupravne tendence v našem razvoju. Ta spopad se je, kot ugotavljate v svojih vprašanjih, zaostрил ponovno v zadnjem času. Toda ne smemo kar po hitrem postopku izenačevati vsako državno intervencijo z etatizmom. Nekateri državni posegi so bili, so in bodo še zmerom nujni. To je stvar konkretne ocene. Ti so tudi lahko — in v zadnjih letih v dokajšnji meri tudi so — posledica nezadostne učinkovitosti samoupravnega sistema, da se integrira po lastni logiki. Perspektiva boja z etatizmom je ravno povezana s tem, koliko se bodo samoupravni subjekti v naši družbi uspevali, upoštevajoč gospodarske in druge objektivne družbene zakonitosti, samoupravno povezati med seboj. V dolgoročnem programu gospodarske stabilizacije najdemo pomembna izhodišča za takšno smer razvoja. Toda zdi se, kot dokazujejo npr. inflacijska gibanja, da se življenje giblje marsikje v drugo smer. Tu vidim ravno odgovornost organiziranih subjektivnih sil. Pozabiti ne smemo, da so mednarodne monetarne in druge gospodarske razmere takšne, da brutalno posegajo v presežno delo, ki ga ustvarja delavski razred Jugoslavije, kar tudi vpliva na (ne)uresničevanje začrtane politike. To je realnost, s katero se moramo spopasti, ko razpravljamo o našem problemu.

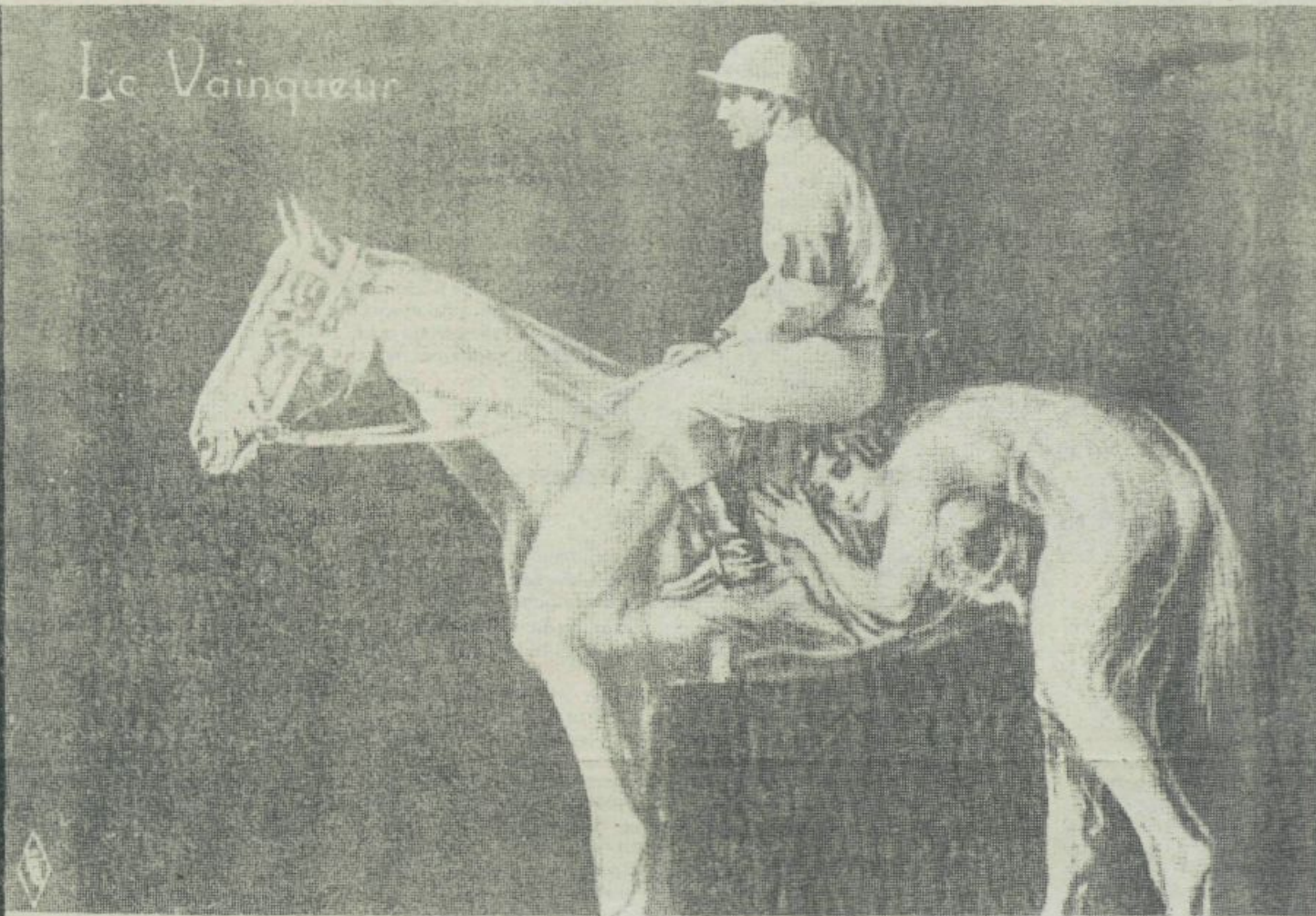
SAMOUPRAVNI PLURALIZEM JE RAZREDNA KONCEPCIJA

Naj še poudarim, da je samoupravni pluralizem RAZREDNA koncepcija PLURALIZMA. To ne pomeni samo, da se mora stalno teoretično in kritično soočati z multipartizmom, marveč mora tudi stalno premagovati še vedno močne ostanke monopartizma. Lahko celo rečemo, da se prvi pojavljajo tem bolj, kolikor počasneje se presegajo drugi.

Če je za samoupravni pluralizem bistveno, da je razredna koncepcija, ki seveda upošteva uresničevanje upravičenih nacionalnih in drugih interesov, to narekuje, da kritično in samokritično motrimo zaostajanja ali celo nazadovanja v njenem uresničevanju, da pa smo se tudi pripravljeni spopasti z idejnimi pritiski zoper to koncepcijo. Le odkrit idejni (in politični) spopad s temi pritiski, ki prihajajo tako s strani buržoaznih interesov kot etatistične recedive bo v času ekonomske krize in povečanih socialnih napetosti omejil možni vpliv protisamoupravnih in protisocialističnih interesov. Velika večjnost je, da do novejših sodnih procesov, ki so nam vsem

KAJ JE Z URESNIČEVANJEM PLURALIZMA SAMOUPRAVNIH INTERESOV DANES ?

Le Vainqueur

zoprni, ne bi bilo prišlo, če bi v naših ideoloških aparatih (besedo uporabljam v širšem smislu) sedelo manj birokracije in več intelektualcev, ki so se pripravljani in sposobni javno idejno spoprijemati s stališči, ki niso sprejemljiva ali se tako nekemu vsaj dozdevajo

NEOEKONOMIZEM

V tej zvezi se mi zdi, da se bo idejna in teoretična aktivnost, ki ji gre za uresničevanje samoupravnega pluralizma, morala soočiti s tremi mentalitetami, ki mu nasprotujejo. Prvo bi lahko morda poimenovali **neoeconomizem**. S tem izrazom nikakor ne mislim večje skrbi za gospodarnost, za boljše organizacijo dela, za upoštevanje znanja in uvajanja novih tehnologij — vse to nam je še kako potrebno. Neoeconomizem vidim predvsem kot mentaliteto, ki v času silnega pritiska neposrednih gospodarskih problemov, obvladuje zavest dokajšnjega števila kadrov, tako da vidijo le ali predvsem kratkoročne interese preživetja, kratkovidno podcenjujejo dolgoročni razvoj gospodarstva, ne vidijo tudi dovolj, da je razvoj znanosti, izobraževanja in kulture bistven pogoj za razvoj samega gospodarstva. Menim, da je takšna mentaliteta delno sodelovala pri zmanjševanju relativnega deleža, ki ga je družba namenjala oziroma namenja za raziskovalno dejavnost, pri čemer pa seveda s tem ne zagovarjam neracionalnosti v njej. Samo iz takšne mentalitete si lahko razložimo ukrep, ki je skoraj onemogočil uvoz tuje literature, takšna mentaliteta že dalj časa zmanjšuje ceno intelektualnega dela, večja pedagoške obveznosti v visokem šolstvu na račun raziskovalnih, zanemarija ekološke aspekte gospodarskih odločitev itd. Čeprav se kažejo v novejšem času zoper te enostranosti tudi izrazitejši politični odpori, je takšna mentaliteta toliko zakoreninjena in jo toliko krepi objektivno stanje stvari, da se ji bomo morali še dolgo in odločneje upirati.

NEOIDEOLOGIZEM

Drugo tendenco, ki prav tako enostransko dojema pluralizem samoupravnih interesov in ki je potrebna kritične analize, bi lahko imenovali morda nekakšen **neoeconomizem**. Gre za svojevrstne normativistično-idealistične predstave o interesih in potrebah, ki jih naj samoupravni pluralizem zajema. Izraža se npr. v tem, da abstraktno povzdiguje in absolutizira ideje kot ideje, da jih trga iz socialno-razrednega in zgodovinskega konteksta, da povzdiguje načela čiste morale in jih postavlja nasproti nekakšnemu umazanemu svetu ekonomskih interesov. Namesto dialektike EKONOMIJE-POLITIKE-KULTURE del te kritike oživlja tradicionalne kulturistične redukcije. Takšna mentaliteta je izraz duhovnih stisk, ki so pogojene z mnogimi faktorji, med drugim tudi z neoeconomizmom, je pa tudi posledica podcenjevanja moralno-kulturne komponente v našem družbenem življenju.

Treba bi še bilo natančno analizirati vzroke, zaradi katerih se je ta mentaliteta v zadnjem času okrepila in kaj pravzaprav posamezni heterogeni elementi v njej pomenijo. Na vsak način se ne morejo vse pojavnne oblike **neoeconomizma** enosmerno vrednostno označiti. V njih gre za pojave zdravega protesta proti prodoru vulgarnega potrošništva, proti podcenjevanju kvalitete življenja, gre pa tudi za oživljanje iracionalizma v zaznavanju življenja in zgodovine. Ta mentaliteta je zvezana tudi z razočaranjem nad obstoječim in je ena izmed pojavnih oblik bega pred stvarnostjo.

Močne elemente **neoeconomizma** imajo tudi posledci, ki v imenu nekakšnih ontoloških načel skrajno relativizirajo dialektiko boja med silami dominacije in silami emancipacije v novejši naši in svetovni zgodovini. Takšno gledanje, ki si nadeva značko nadpolitičnega in nadideološkega, pokaže svoje ideološke učinke, ko pride na teren konkretnih motivov iz naše zgodovine (narodna sprava itd.).

POLITICIZEM

Koncepcija pluralizma samoupravnih interesov pa se po svoji genezi in v uresničevanju sooča še z eno mentaliteto: s **politicizmom**. Medtem ko gre pri avtentični politiki za urejanje družbenih zadev, ki upošteva množstvo upravičenih

interesov in jih po določenih kriterijih povezuje v skupne in obče interese, pa **politicizem** gleda na življenje, človeka in ideje predvsem s stališča kriterija oblasti (ki je prisoten tudi v delu **neoeconomizma**). Zato je dokaj neobčutljiv za vznik anje novih idejnih tokov (najsi bodo progresivni ali konservativni), ne analizira njihovih pojavnih oblik in manifestacij. **Politicizem** tudi ne zaznava dovolj različno razlik, v katerih se pojavljajo ideje: ali gre za individualne stiske, za kolektivne tendence ali za organizirane oblike delovanja, ki dobivajo obliko interesne skupine, skupine pritiska ali politične organizacije. Ker je **politicizem** nagnjen k temu, da deluje skrito in anonimno, nima dovolj razvite sposobnosti, da bi se soočal z idejami na javni sceni in tudi nima razločevalne moči, da bi postavil mejo med zasebnim in javnim delovanjem. Vse to in še mnogo drugih stvari npr. dokajšnja zaspanost, neinicativnost, zbežanost, pa tudi partikularizem dela (profesionalnih) ideoloških kadrov zavira razvoj idejnih in političnih dialogov in polemik, v katerih bi se z javnimi argumenti osvetlile funkcije določenih nazorov. To lahko zbudi tudi vtis, da je moč nekaterih idej večja, kot dejansko je, hkrati pa lahko tudi večja radius vplivanja dejansko problematičnih idej. To pa potem lahko povzroči tudi panične reakcije, zatekanje k administrativnim ukrepom tudi tam, kjer morda ne gre za takšne kršitve, ki bi pomenile ogrožanje ustavnega reda. K takšnim reakcijam tudi prispevata **neoeconomizem**, ki usmerja pozornost samo na kratkoročne gospodarske probleme, in **neoeconomizem**, ki deluje anaroidno in soustvarja idejno zmedo.

Treba je torej gojiti stalno strokovno in družbeno kritiko odnosov, mentalitet in idej, ki nasprotujejo pluralizmu samoupravnih interesov. Tudi ideje postanejo materialna sila, če zajamejo del javnega mnenja. Še pomembnejše pa se mi zdi, da enostranskim razumevanjem in tendencam, postavljamo nasproti integralno razumevanje in prakso samoupravnega pluralizma. Pluralizem samoupravnih interesov obsega ekonomske, kulturne (znanstvene, moralne, umetniške itd.) in politične aspekte. Samo če bomo in kolikor bomo uspeli samoupravni pluralizem razvijati kot dialektično razliko - enotnost EKONOMIJE—POLITIKE—KULTURE, bomo na ravni njegove avtentične koncepcije. Treba je spoštovati imeprative ekonomskih interesov in ekonomskih zakonitosti. Toda spričo nove znanstvenotehnološke revolucije je še bolj očitno, da kultura ni »posebni« potrošniški sektor, marveč imanentni del produkcije in tudi bistveni faktor ekonomskega razvoja. In končno vsa naša novejša napredna misel in izkustvo govorita prav tako o ključnem pomenu načelne politike, ki združuje, če je povezana s kulturo in ekonomijo, parcialne volje v skupno hotenje in dolgoročno usmeritev. To velja tudi za pluralizem samoupravnih interesov, ki bi se brez enotne politične volje in strategije zgubil v partikularističnem brezpotju. Samoupravni pluralizem načelno izključuje EKONOMIZEM-IDEOLOGIZEM-POLITICIZEM. Kot samoupravna alternativa priznava specifične zakonitosti EKONOMIJE-KULTURE-POLITIKE, hkrati pa teži k soodvisnosti, prežetosti in sintezi vseh treh. Zdi se mi zato prav, da svoj prispevek sklenem z besedami Ferda Kozaka, ki je pred pol stoletja zapisal misli, ki so izrednega pomena tudi za današnji čas:

»Vsak posameznik in vsaka skupina ljudi, ki hoče polno živeti, mora stati na trdnih tleh realnosti in mora dihati s polnimi pljuči, skratka, biti mora aktivna in tvorna v vseh funkcijah, ki jih terja življenje. Vsako izmikanje naporom, ki so v trdi vsakdanosti nujni, da se vzdrži taka ali drugačna družbena organizacija v boju za obstanek, utegne prav kmalu postati za vsak organizem usodna. Radi tega mora biti politično ali gospodarsko delo za nas prav tako važno kakor kulturno, postati mora, kakor to, vroč interes naše miselne sposobnosti«

A. BIBIČ

(mednaslovi so uredniški)

ovarišice in tovariši,

Na Vašo novoletno anketo Vam, žal, skorajda ničesar ne morem odgovoriti »s stališča področja svojega (mišljeno verjetno strokovnega) delovanja«. In to ne samo zato, ker moje področje nima nobenega stališča, temveč in predvsem zato, ker se z vprašanji tega celotnega družbenega in političnega razvoja ter z vašimi osebnimi vprašanji znanstveno ne ukvarjam.

Odgovorim vam lahko le delno in sicer kot navaden občan, kot deleženec v nekaterih samoupravnih in delegatskih dejavnostih (do sedaj občine) in kot spremljevalec strokovnega udejstvovanja svojih kolegov v zvezi z vprašanji, ki jih zastavljate. V slednji zvezi lahko omenim dve strokovni zborovanji na jugoslovanski ravni, kjer sem bil navzoč — sociološko v Portorožu novembra 1983 in politološko v Beogradu junija 1984.

Najprej moram povedati, da se ne strinjam s številnimi vašimi kritkami, eksplicitno vsebovanimi v dopisu, kakor tudi ne z implicitno prisotnimi stališči. Aretacije v Beogradu, Šešljev proces in sodanje sojenice »šesterice« so naredili veliko škodo naši družbi (predvsem njenemu mednarodnemu ugledu), ne vidim pa, da bi presliši našo in še manj svetovno javnost. Od sedanjih številnih protestov uglednih in drugače nam naklonjenih tujih javnih delavcev in mednarodnih organizacij in združenj zaradi teh represivnih ukrepov naših oblasti pa do pretresa svetovne javnosti je še daleč.

Bolj relevantno je moje nestrinjanje z vašo (in ne samo z vašo) tezo, da je temeljni spopad v jugoslovanski družbi »med etatično samoupravno prakso«.

Temeljni spopadi so v številnih družbah (in tudi v naši) v mirnih obdobjih večinoma prikriti. Na površje se ti spopadi dvigajo v obdobjih ostrih družbenih in političnih kriz. Če si ogledamo vse naše politične krize v Jugoslaviji po letu 1945, bomo videli, da je vsiljivo, o katerem govorite, imelo v njih zelo majhno ali nikakršno vlogo. Vključno s krizami na Hrvaškem leta 1971—1972 in na Kosovu leta 1981. Celo v krizi na samem vrhu države leta 1966 ni imelo to vprašanje drugoten pomen. Tako različni politiki kot M. Gligor, A. Ranković, M. Tripalo, S. Kavčič, M. Nikezić, K. Čerenković, M. Bakalli in dr. so verbalno zagovarjali samoupravljanje. Med, domnevam, več kot tisoč političnimi zaporniki v sedanjih Jugoslaviji je verjetno zelo malo takih, ki so bili obsojeni zaradi napačno pojmovanega razmerja med etatizmom in samoupravljanjem. Tudi obtoženi na beograjskem procesu »šesterice«, ki ga omenjate, samoupravljanja, kolikor vem, niso napadali.

Dejansko ali potencialno so najpomembnejša protislovja v jugoslovanski družbi še večno nacionalno-etnično-kulturno-verska, razredno-slojevska, regionalna in generacijska, oziroma njihove kombinacije. To, da naša »podružbljena« občila raje objavljajo prizirana poročila s sestankov in govore naših politikov kot pa objektivne ali kakršne koli informacije o delavskih stvarkah (»začetnih prekinitvah dela in izsiljenih sestankih«) ali nacionalno-verskih incidentih, ne spremeni v stvarnosti ničesar.

Domnevam, da vas je v to po moje napačno predstavo zapeljalo dejstvo, da se pri nas, predvsem v uradnem političnem življenju, ogromno govori in piše o samoupravljanju in etatizmu. Naši največji dejanski problemi in tudi vsebina tistega, kar pri nas opisujejo s temi izrazi, pa je dosti drugačna. Vzrokov za ta razkorak med govorjenim in dejanskim pa je več. Omenil bi samo dva.

Pojem in beseda samoupravljanje ter različne izpeljanke so postali zadnjih treh desetletjih del terminologije uradnih državno-partijskih ritualov. Beseda samoupravljanje tvori osrednji člen v novem ali prenovljenem ezopovskem jeziku naše uradne politike. Z njim največkrat prikrivajo pred javnostjo dejanska vprašanja, o katerih razpravljajo. Ker vsi udeleženci uporabljajo zelo podobne ali identične klišeje in iste citate, večina našega prebivalstva lahko le domneva, za kaj dejansko gre. (Tolmačenja tega uradnega sprenevanja v normalnem človeškem jeziku so v naših množičnih medijih bila redka, ker ga sistematično onemogočajo).

Drugi in še pomembnejši vsebinski razlog je ta, da pojem samoupravljanje uporabljajo pri nas večznačno in pri tem skorajda nihče ne pojasnjuje, kako ga sam pojmuje. »Vsi«, tj. vsi, ki jim je dovoljen dostop v javno politično življenje, prisegajo na samoupravljanje. Mislim, da odločni nasprotniki same ideje samoupravljanja in nekatere njegove možne pojavnosti tvorijo pri nas neznatno manjšino, ureditev našega političnega življenja pa onemogoča kolikor toliko realno presojo o tem, v kakšni manjšini in s kakšnimi argumenti. Pahljača pojmovanj o dejansko zaželeni vsebini samoupravljanja pa je pri nas zelo široka. Ena skrajnost je dejansko upravljanje poslov odločanja in vodenja neposredno od izvajalcev temeljne dejavnosti ob izključni uporabi demokratičnih instrumentov (ob zelo visoki obveščenosti vseh, možnosti alternativnega odločanja, neoviranem boju mnenj in prepričanj v zvezi z odločitvami, demokratičnem postopku sprejemanja odločitev in hitre zadolžitve, udeležbi vseh ali večine v izvajanju odločitev, ob individualni in skupinski odgovornosti, demokratičnem nadzoru nad morebitnimi kršitvami dogovorjenega in zlorabami itn).

Kolikor vem, je tako samoupravljanje pri nas (in tudi drugod po svetu) zelo redko. Najbližje temu modelu so verjetno manjše delovne note in organizacije v samo nekaterih dejavnostih ter nekatera društva. Nasprotna skrajnost, ki je pri nas na žalost bolj pogosta od prej omenjene, je uporaba sformaliziranih oblik a in postopkov samoupravljanja za prikrivanje avtoritarizma in paternalizma. Za nekatere je samoupravljanje v tem ali približno v tem pomenu »od tega dan sistem«, kjer recimo o milijardnih zadevah (tudi v dolarjih) razpravlja in odloča peščica in zato nikomur ne odgovarja, »ceho« in napake pa plača celotno prebivalstvo. Od tod je parola: »Vsi smo odgovorni za naše težave«. Med tema skrajnostma so številne oblike triva, oziroma soudeležbe (participacije) v sprejemanju nekaterih odločitev ob odgovornosti vseh za morebitne napake. Domnevam, da pri nas najpogostejša oblika »samoupravljanja« dejansko pomeni omejeno participacijo z vetom ali stavko kot najmočnejšima sredstvi v rokah delavcev in zaposlenih nasproti poklicnim upravljalcem.

Problema večznačne uporabe pa seveda ni moč rešiti z zamenjavo besede »samoupravljanje« v uradnih dokumentih z drugim iz nje izpeljanim in še manj jasnim pojmom, kot je »samoupravni produkcijski odnos«.

Z vašim vprašanjem se ne strinjam tudi zato, ker v njem implicitno načrte etatizem z avtoritarizmom, samoupravljanje z demokracijo, ter njun odnos zastavljate tako, kakor da eno dolgoročno, strateško vključuje drugo.

Teoretično je neustrezno vsako državno dejavnost vnaprej razdelati za nekaj negativnega, vsako samoupravno pa za nekaj dobrega. Državo »krvavo« potrebujemo in jo bomo še dolgo potrebovali, pri tem pa mislim seveda na demokratično državo.

Samoupravljanje pa kot model ni ustrezno (funkcionalno) za številne dejavnosti. Naj omenim samo vojsko, policijo, zapore, sodišča, nadzorne in inšpekcijske organe, inovacijsko dejavnost, pomemben del kmetijstva, storitvenih dejavnosti, turizma itd. Tudi tukaj deluje na drugačnih načelih, kot je samoupravljanje. Samoupravljanje, napačno pojmovano kot razbijanje tehnoloških celot, tam je marsikje (recimo v »velikih sistemih«) naredilo in še naprej

dela velikansko gospodarsko škodo. Isto velja za zgolj navidezno deetatizacijo v »sisih« z novim dodatnim uredništvom. Vedeti moramo, da marsikje v tujini s parolami samouprave in deetatizacije nastopajo tudi konservativne politične sile (danes Američan R. Reagan, nekoč Francoz de Gaulle). To se dogaja ponekod tudi pri nas, recimo kakor gre za farsično pojmovanje samoupravljanja ter prikrivanje z njim teritorialnih in skupinskih monopolov, za zaščito zdavnaj preživle prakse, zaostalosti, nezakonitosti, neposlovnosti, nacionalizma itd.

In nazadnje, ne strinjam se z vašo tezo, ki zamenjuje ali enači boj za demokratizacijo našega političnega sistema z razvojem samoupravljanja. Prvo je pogoj za razmah dejanskega socialističnega samoupravljanja tam, kjer je to družbeno smotrno in ustreza doseženi stopnji družbene zavesti. Ko govorim o političnem sistemu mislim na dejansko delovanje njegovih ustanov in drugih delov in ne na ustavno-ideološko fasado.

A. BEBLER

Župančičeva 2
Ljubljana

TRIBUNA

Časopis študentov Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani I. izdaja UK ZSMŠ, Ljubljana.
UREDNIŠTVO: Sašo Danev, v. d. gl. urednika, Andrej Klemenc, v. d. odg. urednika, Igor Lukšič, Robert Botteri
STALNI SODELAVCI: Gligor Atanasovski, Dragica Korade, Katarina Žumer, Marinka Postrak, Samo Škrbec, Jasmin Držanič
Oblikovanje in tehnična ureditev: Škof Dean. Distribucija: Zoran Thaler. Lektoriranje: Samo Koler. Tajnik: Nela Malečkar. Naslov uredništva: Kersnikova 4, Ljubljana, telefon: 319-496. Izdajateljski svet: Ludvik Horvat (predsednik), Andrej Lukšič, Zoran Kariž, Aleš Kardelj, Bojan Klenovšek, Robert Škrli, Primož Hainz, Matjaž Jevnišek, Igor Lukšič.
Tisk: Tiskarna Ljudska pravica. Priprava: IBM Dnevnik. Naklada 5000 izvodov, cena posamezne številke je 25 din. Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št. 421-170, z dne 22. januarja 1973. Javni sestanki uredništva so ob ponedeljkih ob 18. uri. Uradne ure: vsak delavnik od 10. do 12. ure. Št. žiro računa 50101-678-47303 za tribuno.

Paolo in Vittorio Taviani :

KAOS

Dober je tisti film, ki ne potrebuje govornice.

Morda se bo komu zadelo, da je bilo triurno poigravanje kamere in glasbe nekje na Siciliji dolgočasno. Vendar ni bilo tako. Brata Taviani, ki ju poznamo po filmu Padre padrone, sta se še enkrat vrnila v kmečko okolje, na Sicilijo, v prejšnje stoletje. Ne zanimajo ju zunanji pojavi, temveč notranjost človeka, človeka, ki še ni zasičen s propagando in masivnimi mediji. Vračata se h človeku, za katerega se zdi, da je podrejen naravi, da ga obvladujejo strasti in goni, da razum nj njegovo orožje temveč nekaj, do česar se še ni dokopal, kot nekaj, kar je dano samo izbranim. Pet različnih zgodb, ki na videz niso nobene skupne točke, razen istega kraja, se povezuje v prekrasen mozaik, katerega rdeča nit je tama, ki se prepleta skozi ves film. Trpljenje in bolečina. To je tisto, kar nam da vedeti, da ljudje niso zgolj živali, da je v njih še nekaj drugega kot strasti in goni. Vendar tega film ne pove z dialogi, temveč s svojim glavnim orožjem, s kamero in glasbo. Govornica je povsem stranskega pomena, ima le funkcijo veznega teksta. Film bi povedal tisto, kar je hotel, tudi brez nje.

Žal je usoda takih filmov v današnji potrošniški družbi negotova. V svetu Dinastije, dr. romanov in pop glasbe je le malo prostora za umetniške filme, kar KAOS vsekakor je. Zato ni čudno, da je bil film v Beogradu na FEST-u zelo mlačno sprejet in tudi če ga bomo videli v naših kinematografih (v kar pa dvomim) ne bo dosegel niti desetine števila gledalcev kakšnega ameriškega komercialnega zvrka s tekočih trakov Hollywooda. Filmi, ki zahtevajo intelektualno napetost in porajajo nova in nova razmišljanja so vedno manj priljubljeni v svetu, kjer prevladuje poceni zabava in antiintelektualno vzdušje ob nenehnem poudarjanju hedonizma. Akterji tega dogajanja pa so tako zaslepljeni, da ne vidijo, da je njihov užitek tisti, ki jim ga drugi nastavijo. Ker potrošniška družba nenehno producira, proizvaja nenehno nove užitke, ki pa ostajajo zgolj na ravni seksualnih želja, pohlepa po bogastvu, sadizmu, destruktivnosti, narcisoidnosti itd.

Mehanizem je vedno isti. Enotavna stimulacija, ki privede do neposredne in pasivne reakcije. Bolj ko »užitek« pasivizira, bolj je prisotna želja po nenehnem menjavanju užitkov. Oseba, ki doživi tak užitek, doživlja mešanico sproščenosti, vznurjenja in satisfakcije. Ko je dobila satisfakcijo, ima tega užitka dovolj. Nasprotno je pri užitku, ki aktivira. Tam ni točke zasičenja kot v prejšnjem primeru, osebi ni nikoli dovolj. Čim bolj je užitek aktivirajoč, tem dalj zadržuje svojo motivacijsko kvaliteto in manj je potrebna njegova zamenjava. Če bi slednji užitki začeli prevladovati, bi propadla celotna industrija masovne kulture in od te točke dalje nam je bolj jasno, komu ni všeč, da bi se filmi kot so KAOS prebili meje tako imenovane visoke kulture in ki jim ta isti producenti masovne kulture velikokrat pritaknejo pridevek larpurlartizma.

ROBERT BOTTERI

KAKO JE ALIJA POSTAL ILIJA

NOVO NA KERSNIKOVI 4

Prisilna asimilacija Turkov v Bolgariji

KAKO JE ALIJA POSTAL ILIJA

»Narod, ki zatira druge narode, sam tudi ni svoboden«

Po popisu prebivalstva iz 1956. leta v Bolgariji živijo poleg bolgarskega naroda tudi nacionalne manjšine. Od celotne populacije je bilo: 8,6 odstotkov Turkov, 2,6 odstotkov Romov, 2,5 odstotkov Makedoncev, 0,3 Armencev, 0,1 Grka itd. Takrat je bilo to seveda v redu. No, danes po izjavah bolgarskih oblastnikov v Bolgariji živijo samo bolgarski državljani. Pri tem se bolgarska državljanstvo enači z bolgarsko nacionalnostjo.

Te izjave niso naključne, temveč so rezultat neke dolgoročne bolgarske politike do njenih nacionalnih manjšin. Če obiščete Bolgarijo, lahko po antropoloških značilnostih ločite recimo Rome, pa tudi, po značilnosti nacionalne obleke, Turke, posebej starejše ljudi.

Zdaj bolgarska oblast »uvaža« kot delovno silo Vietnamce in upam, da ne bodo tudi iz njih delali Bolgare.

Bolgarija je zelo heterogen nacionalen prostor. Potrebno je biti slep ali gluhi ali pa zelo zvit politik, da bi lahko rekel da v Bolgariji živijo samo Bolgari.

Bolgarija, jugovzhodna jugoslovanska sosedja, je znana v svetovni javnosti, kot prvi sovjetski satelit. Govorilo se je, da so predlagali da Bolgarija postane del sovjetske federacije. V Jugoslaviji je posebej »popularna« po znanem zatiranju pripadnikov makedonske nacionalne manjšine, ki je po bolgarskih uradnih popisih iz 1946 in 1956 leta štela okoli 170.000 ljudi.

Že leta se da v Bolgariji opaziti asimilacijska politika do pripadnikov nacionalnih manjšin. Po »pacifizaciji« Makedoncev, so se spravili na Turke. Na koncu pameti je, da se nekdo sponi da so Turki Bolgari. Med Turki in Bolgari je velika etnična distanca. Govorijo različne jezike (bolgarski in turško), so različne vere (muslimanska in pravoslavna) različne kulture, navad in porekla. Etnična distanca med Bolgari in Makedonci ni toliko opazna, kar sta oba naroda južnoslovanska imata podobna jezika in je bilo veliko povezav in komunikacij med njima v zgodovini. Od Turkov v Bolgariji moramo ločevati poturčene Bolgare »pomace«, ki so muslimani, a govorijo bolgarsko. Trditi, da so Turki Bolgari, je blago rečeno, neumno. In poglej, natančno to delajo bolgarske oblasti. Njihova dolgoročna politika je, da ustvarijo homogeno, bolgarsko socialistično nacijo, ki bo kot kakšna nadnacionalna tvorba »direktno vstopila v komunizem«. Bolgarija postaja poligon za eksperimente za nacionalno vprašanje po nasvetu ali naročilu nekega »drugega«. Glavni motiv teh eksperimentov je: »Kako ustvariti iz Turkov, Makedoncev in Ciganov »realsocialistične Bolgare«.

Ne smemo pozabiti, da bolgarski tovariši—komunisti to počno po njihovih besedah v skladu z marksistično-leninistično teorijo o nacionalnem vprašanju in na principih proletarskega internacionalizma.

»Zgodovinsko maščevanje«

To, kar se dogaja z Turki v Bolgariji je mogoče razumeti tudi v specifičnem zgodovinskem kontekstu »maščevanja«. Bolgari so bili pet stoletij pod turško oblastjo in to je bil čas »zgodovinske teme« za Bolgare. Turška Okupacija je bila za bolgarski in ostale balkanske narode čas zaostajanja za drugimi evropskimi narodi. Tu velja poudariti, da so Turki razen tega, da so balkanske in ostale narode razredno izkoriščevali, dovoljevali, da obstajajo. Dovoljevali so, da se reproducirajo kot posebne etnične, verske in jezikovne skupnosti. Del prebivalstva so poturčili, vendar v splošni liniji niso izvajali

politike prisilne asimilacije v popolni razsežnosti. Ostanek turške asimilacije so, recimo, muslimani v Bosni in Pomaci ali Torbeši v ostalih bivših delih turškega imperija. Tako je bilo v turškem imperiju, ki je imel nazadnjaške produkcijske odnose, vendar je negoval nacionalni plurilizem. To, kar se dogaja, v povojnih letih v Bolgariji je že prava zgodovinska farsa. Bolgarske oblasti so med ljudstvom podpihovale protiturški šovinizem.

Pri obiskih v Bolgariji sem velikokrat srečeval napise, v katerih se je omenjalo suženjstvo pod Turki in »veličastno« borbo Bolgarov za osvoboditev. Med pogovori sem dostikrat slišal izjave naperjene proti Turkom. Na glavni cesti v Kjustendil, mesto ob jugoslovanski meji, je bil v začetku februarja velik napis: »107 godini od osvoboditve pod turško igo« (107 let od osvoboditve izpod turške oblasti). Podobno bi bilo, če bi v Sloveniji proslavljali obletnico osvoboditve izpod Avstro-Ogrske. Takšne obletnice so v bivših turških delih v Jugoslaviji ne proslavljajo.

Protiturška asimilacijska politika je nepretrgano prisotna v Bolgariji v celem povojnem obdobju. Tako je po vojni prihajalo do masovne izselitve Turkov, eni pod prisilo, drugih »prostovoljno«. Turki v Bolgariji so naseljeni v jugovzhodnih območjih, proti turški meji.

Regije, v katerih Turki živijo homogeno, se gospodarsko pasivizirajo. Večinoma turška manjšina živi v vaseh in manjših naseljih do 5000 prebivalcev. Od 1958 leta so ukinjene vse šole v turškem jeziku. Veliko število turških otrok sploh ne konča osnovne šole in tudi ne govorijo bolgarskega jezika. Nimajo skoro nobene možnosti za razvoj in ohranitev svoje nacionalne zavesti.

Najnovejše vesti iz Bolgarije govorijo o kampanji za spreminjanje imen Turkov. Ta kampanja je začela v novembru prejšnjega leta in posebno je eskalirala v januarju, ko so v svetovno javnost prišle novice o represivnih metodah za preimenovanje Turkov.

Pri teh akcijah je sodelovala bolgarska vojska in posebne policijske sile. Omenja se odpor s strani turške manjšine oboroženi spopadi. Omenja se števila od 40 do 200 žrtev.

Prišlo je do poslabšanja bolgarsko-turških odnosov.

To akcijo Bolgarov lahko označimo kot primitivno in nečloveško. Takšni etnocidi so znani v zgodovini v najbolj nečloveških režimih in so značilni za najbolj nazadnjaške sisteme in gibanja. V teh akcijah Bolgarija verjetno ima podporo Sovjetske Zveze in eksperimentira v skladu z navodili »velikega brata«.

V tej luči se Bolgarija kaže kot Orwellovska država. Poleg tega, da so mojstri za ponarejanje zgodovine, posebno makedonske, se zdaj najdejo v vlogi botrov, ki masovno in prisilno preimenujejo turško manjšino. Tako kot vse Makedonce v celi zgodovini proglašajo za Bolgare, ker so »bili Makedonci vedno Bolgari« poskušajo enako delati tudi s Turki. Orwellovska formula: »Svoboda je reči, da je dva in dva štiri,« se v Bolgariji glasi: »Svoboda je že reči, da si Turek ali Makedonec.«

Istočasno je zanimivo, da imajo pripadniki grške manjšine v Bolgariji še vedno lahko svoja grška imena.

Politika prisilne asimilacije, nikoli ne daje rezultate, ki jih asimilator želi. Ponavadi daje čisto nasprotno učinke, kar nazorno prikazujejo spopadi in protesti turške manjšine. Mogoče zgodovina daje najboljši odgovor za to vprašanje. Kako to, da bolgarska oblast želi asimilirati in pobolgariti Turke, ko pa so Bolgari bili pod turško oblastjo 5 stoletij in so kljub temu ostali Bolgari.

Bolgari še enkrat kažejo da zanje ne velja izreka, da je zgodovina učiteljica življenja. Večkrat so padli na izpitu zgodovine. Vedno so na napačni strani v vojnah, velikokrat (v zadnjih vojnah) izgubljajo. Namesto da bi se osvobodili »kompleksa Velike Bolgarije«, kar jim je tudi govoril Georgi Dimitrov, spet delajo iste napake. Res ni pomoči za bolgarske oblasti. Naj na koncu zapišem parolo, ki sem je prebral v Bolgariji:

**BOLGARIJA; BOREC ZA MIR IN SOŽITJE MED NARODI!
in še rezervno: BOLGARIJA IN SOVJETSKA ZVEZA
VEDNO SKUPAJ!**

Ali Makedonski

NOVO NA KERSNIKOVI 4

Letos je začela delati mladinska pravna in psihološka svetovalna služba

Naša družba je razvila mnogo (preveč) služb, komisij, ustanov. Ravno zaradi te hipertrofije ljudje potrebujejo drugačne oblike zruženj, na katere bi se lahko obrnili. Tega so se zavedali tudi pri MZSML Ljubljana. Ob koncu lanskega leta so se končale priprave nastanka mladinske pravne in psihološke svetovalne službe. Nobeden od sodelujočih v tem podvigu ni imel čisto kristalne predstave o tem, kako bo zadeva izgledala. Razen podobne službe, ki deluje v Šiški, a se je zdaj omejila na odgovarjanje na telefonske klice ni pri nas v preteklosti obstajalo ničesar podobnega.

Letos je stvar stekla. Novo službo tvori sedem entuziastov. Prostor so dobili v informalnici na Kersnikovi 4, kjer imajo uradno ure vsak torek in četrtek od 18. do 20. ure. To je res samo prosti hladna in brezosebna soba z minimalno opremo (ni stolov, o telefonu lahko samo sanjajo) ne pripomore k temu, da bi se človek, ki prišel po nasvet, počutil sproščeno. Zakaj je tako, je menda jasno. Primanjkuje denarja. MK plačuje najemnino za prostor in to je to.

Ko je pravna in psihološka služba prvič uradovala, jih ni nihče prišel obiskat. Naslednjič sta prišla dva. Zdaj jih nekateri že stali obiskujejo. Šele s prakso so svetovalci uvideli, kakšno bo njihovo delo. K njim prihajajo ljudje, ki so že hodili »trnovo pot skozi institucije«, vendar niso dosegli tistega, kar so želeli (ponavadi je šlo za prave spore). Na Kersnikovo 4 so prišli vprašati, kakšen postopek uberejo, če želijo, da bo njihov primer ugodno rešen. Manj je bilo takih, ki so tja prišli zaradi osebnih problemov. Svetovalna služba skuša razvijati dvosmerno komunikacijo. Po njihovem mnenju razlike institucije ljudi obravnavajo kot stvari v stilu »imate pet minut da poveste, kaj je narobe z vami«, zato ni čudno, da se vse več ljudi odvraca od takega načina. Tudi svetovalci so samo ljudje, ki imajo napake. S pogovori naj bi se obogatili obe strani.

Točja tega je sedaj bolj malo, ker večina ljudi prihaja po pravi nasvete. Prav za pravo usposobljenih svetovalcev pa je v tej skupini malo. Če je kak mlad pravnik pripravljen sodelovati v skupini, bodo zelo veseli.

Svetovalna skupina naj bi bila »alternativa institucijam«. Kaj pod tem pojmom predstavljajo posamezni člani skupine, pa je drugo vprašanje. Ne bi se dalo trditi, da je skupina že oblikovala enotni koncept delovanja. Med člani obstajajo različne zamisli o poslanstvu skupine. Svetovalci so študentje, nekaj pa jih je že zaposleni. Zaposleni del menijo, da so v »shizoidni poziciji«. »Dopolodne delajo v institucijah in smo za to plačani, zvečer pa se postavljamo nasproti istim institucijam.«

Izkušnje so skupino že naučile, da se bo morala povezati z nekaterimi ustanovami in službami (spet »shizoidna pozicija«). Ugotovljeno je, da je nujno sodelovanje s socialnimi skrbstvi, šolami, odvetniškimi pisarnami in še s kom.

Navkljub vsem težavam, s katerimi se ubada mladinska svetovalna služba, je hvalevredno že to, da kaj takega sploh obstaja v Ljubljani. Za hipertrofično družbo so taka neformalna združenja redna stvar, medtem ko v nekaterih državah delujejo že dalj časa. Prav zaradi neformalnosti pa je obstoj take skupine zelo negotov. Smisel in potrditev dobi samo z delom. To pa je odvisno od tega, kaj ljudje vedo zanj.

Prvi obiski so zanikali sume, da bo v »geto na Kersnikovi« hodilo samo določena populacija (tisti, ki obiskujejo klub K4).

Struktura, ki obiskuje pravno in psihološko svetovalno službo, statistično gledano, starostno in poklicno zelo pestra. Vendar mnogo ljudi še ni prestopilo njihovega praga, ker niso vedeli, da Ljubljani obstaja taka služba. Njim je bil namenjen ta zapis.

Jasmin Držar

NAROČILNICA NAROČILNICA NAROČILNICA

Moja malenkost stanujoča.....

kraj in poštna številka.....

! nepreklicno naroča !

podpis.....

.....izvodov knjige MIKE BRAKEA: **SOCIOLOGIJA MLADINSKE SUBKULTURE**

cena posameznega izvoda je 600 din

.....izvodov knjige (prednaročilo): **DELO IN KAPITAL V SFRJ,**
avtorjev Kirna, Bavčarja in Korsike

KRT KRT KRT KRT KRT KRT KRT KRT KRT

MLADINCI PA ŠE KAR SESTANKUJEJO

Pričujoči prispevek bo nekakšno skrajšano poročilo s 6. seje Predsedstva Republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije. Med drugim so obravnavali tudi problematiko mladinske periodike, zato v celoti objavljamo njihovo mnenje o Tribuni.

TRIBUNA

je po konceptu štirinajstodnevnik (v praksi pa bolj mesečnik) študentov ljubljanske univerze; na samosvoj, izrazito kritičen način obravnava probleme študentov, univerze in družbe v celoti. V dolgih letih izhajanja si je vsekakor pridobila v tem specifično mesto in v tej kontinuiteti vztraja. Kljub primarnemu namenu Tribuno bere znatno širši krog od študentskega kroga v Ljubljani, pri čemer pa jo sami študentje očitno berejo premalo. Del vzroka za to tiči v dejstvu, da zavoljo dolgih razmahov med izidi posameznih števil hira možnost informiranja in zato v listu prevladujejo daljši analitični članki z zahtevnim jezikom: Tribuna zato ni lahko berljiva, ima pa opazen odmev v širši slovenski kulturni javnosti.

Tribuna je teže predstaviti, saj često menja vsebinske koncepte (v letu 1983/84 so bili »na delu« trije različni) vendar dokaj skrbno ohranja razmerje približno 1,5:1 v korist člankov z družbenopolitičnega področja nasproti kulturnim prispevkom. Sociološka, deloma filozofska razmišljanja o nekaterih konkretnih problemih so izrazito kritična, bremena pa jih podobne dileme kot so bile omenjene pri Mladini, ki se je tudi sicer konceptualno v veliki meri približala Tribuni.

Na okrogli mizi so bile kritične pripombe usmerjene v slabo poslovnost Tribune (skorajda nikakršnega lastnega dohodka), njeno premajhno ukvarjanje s problemom univerze in študentov, hermetičnost in dostikrat kvazistrokovnjaštvo, pa tudi v obravnavo nekaterih »eksczesov« (npr. osmrtnica Jugoslaviji), zaradi katerih je prišlo do prepovedi razširjanja. Sicer pa so pogoji, v katerih izhaja Tribuna, skrajno težki, finančni položaj pa sila reven.

Takšno je torej njihovo mnenje o nas. Očitke sicer sprejememo na dušo, vendar pa se z vsem le ne bi mogli strinjati, še posebno, če ti očitki letijo tudi na sedanje uredništvo, ki ravno poskuša popraviti te napake. Problemu Univerze, še zlasti pa njeni reformi smo se v zadnjem času kar dosti posvetili, kar pa še ne pomeni, da smo se dovolj, vendar pa vsekakor več kot prejšnje uredništvo. Ob tem pa nas spremlja težava, da so sami študentje dostikrat premalo zainteresirani za to tematiko, saj čutijo, da z novo reformo ne bodo veliko ali pa sploh nič pridobili. Ta navidezna apolitičnost in nezainteresiranost pa je tudi eden izmed vzrokov, da študentje relativno zelo malo berejo Tribuno. Verjetno tiči razlog v tem, da je Tribuna dostikrat s svojim »kvazistrokovnjaštvom« (kot temu pravijo naši mladinski funkcionarji in s tem verjetno mislijo teoretične prispevke) odbijala študente, zlasti tiste s tehničnih fakultet. Sedanji koncept uredništva pa gre v drugo smer in hoče to zadevo popraviti. Tako bomo že v sredini marca pripravili okroglo mizo na temo »sprotnega študija«, lotili pa se bomo tudi projekta o tehnološki revoluciji in njenih posledicah. K tej tematiki bi radi povabili čim več študentov s tehničnih fakultet, a to ni odvisno samo od nas.

Kar se tiče hermetičnosti je to že naš stari problem, ki se ponavlja iz generacije v generacijo. Uredniki in sodelavci so v glavnem študentje FSPN, le redkokdaj zaide še kakšen študent Filozofske fakultete. Sodelavcev z drugih fakultet pa nam kljub nenehnim pozivom še ni uspelo pridobiti. Verjetno tiči razlog tudi v tem, da so vsaj na tehničnih fakultetah študentje preveč obremenjeni s študijskimi obveznostmi, delo pri Tribuni pa zahteva precej časa.

Kvazistrokovnjaštvo se vztrajno poskušamo izogibati, kar pa ne pomeni, da se odrekamo bolj zahtevnim teoretičnim sestavkom, le da bodo ti v bodoče omejeni zlasti na teoretične priloge in bodo tudi vnaprej ostali sestavni del našega koncepta.

Tribuna sodi v približno isti prostor, kot ga že pokrivata Mladina in Radio Student, vendar pa zaradi tehničnih težav (težave s tiskarno, neredno izhajanje) težko ostaja aktualna, saj mine od zadnje redakcije pa do izida številke deset dni. Določenim temam, kot je bil pa na primer beograjski proces pa smo se namerno ognili, vsaj neposrednemu poročanju in to iz dveh razlogov. O tem sta že dovolj poročala Mladina in RŠ, ki sta imela na mestu dogajanja tudi svoje poročevalce, česar pa si mi nikakor nismo mogli privoščiti, saj smo še vsi redni študentje in naš študij že tako dovolj trpi. Drugi razlog pa je bil ta, da nas pri tem ni zanimala zgolj zunanja forma tega procesa, temveč nas je bolj zanimalo celotno ozadje. Ravno zato smo k sodelovanju povabili ugledne družbenopolitične delavce in smo v nekaj nadaljevanjih njihove prispevke, ki problem osvetlujejo z druge strani tudi objavili. Mislimo, da smo s tem tudi mi prispevali k boljši informiranosti, saj česa podobnega drugi mediji do sedaj še niso storili.

Sicer je imela seja še veliko drugih točk, a kaj pretresljivega nismo slišali in celotno vzdušje je bilo zelo mrtvo, kot da se vsa ta problematika, kot je reforma univerze, kadrovske politika prisotnih sploh ne tiče. Pri razpravi o reformi univerze nismo slišali nič novega, razen obupane pripombe, da so študentje pri tem zelo malo ali pa sploh nič udeleženi, če pa so že sodelovali, pa njihovih predlogov niso upoštevali. Reforma naj položaja profesorjev sploh ne bi spremenila in naj bi se potemtakem na univerzi vedno bolj približevali gerontokraciji.

Najbolj klavrna je bila debata o kadrovske politiki, ki je pokazala na vso gnilobo, ki se je nabrala znotraj te organizacije. Vse je bolj podobno kuhinji, kot pa kadrovske politiki, o čemer smo že obširno poročali v prejšnji številki. Kandidat se evidentira za določeno funkcijo, pa si potem najde boljši položaj in se premisli, čez nekaj časa pa ugotovi, da mu omenjena funkcija le ustreza in se zopet premisli ter zopet kandidira, za drugo mesto pa na primer kandidat nanadoma hudo zbolí ali pa odide na porodniški dopust, če je ženskega spola in tako ostane naša uboga organizacija zopet praznih rok. Le od koga so se naši vrli mladinci naučili takšne kuhinje oziroma kadrovske politike, pa ja menda ne od starejših. Sicer pa se morajo naši bodoči vodilni družbenopolitični delavci temeljito pripraviti za vstop v svet »prave« politike, ko več ne bojo igrače v tujih rokah, ampak bojo sami že maskote lastnega naroda,

SLAVA JIM!

ROBERT BOTTERI

AKADEMSKI PEVSKI ZBOR T. TOMŠIČ

AKADEMSKI (trenutno pri nas ne poje noben akademik), ker naše korenine rastejo iz tal ljubljanske Univerze, včasih imenovane tudi Akademije. Preprosto bi se lahko imenovali »študentski«. Kako so tla, iz katerih rastemo, zalivana in gnojena, je širši problem....

»TONE TOMŠIČ«, ker je bil narodni heroj Tone Tomšič pevec predvojnega Maroltovega moškega zbora, ustanovljenega že leta 1926, katerega tradicije nadaljuje po vojni APZ TT. Že v stari Jugoslaviji je bil zbor nosilec ne le slovenske, tako narodne kot umetne zborovske glasbe, ampak tudi širših naprednih idej in narodovega osvobodilnega boja.

DVORANA UNION (današnji kino), 1941. leto, pesem Lipa. Maroltov moški zbor. Z njo se je začel t. i. KULTURNI MOLK slovenskega naroda med italijansko okupacijo.

SESTAVA ZBORA: 105 pevk in pevcev in dirigent prof. Jernej Habjanič. Pevci ga kličejo komar Nejc. 62 žensk, 43 moških.

Večina nas je študentov, doma z vasi in mest širom Slovenije. En pevec je doma v Vojvodini. Med nami so tudi neposredni proizvajalci, že formirani intelektualci in dijaki; nezaposlenih ni.

POVPREČNA STAROST: 21 let 10 mesecev in šest dni. S časom starašča. Pevci, ki služijo vojaški rok, so vsi tisti.

REŽIM DELA: Redne vaje, upošteva državne in republiške praznike ter študentske počitnice, so vsak torek in četrtek od 19,30 do 21,45. Pred pomembnimi nastopi, tekmovanji ali turneji so še intenzivne vaje v petek, soboto in nedeljo. Psihološko stimulativni kraji kot Bled, Portorož, Rogaška Slatina in Sveti Stefan so v oporo stabilizacijskim problemom opuščeni. Ostajamo v domačem kraju. Zaveda se vsaka pevka ali pevec zaveda vrednosti individualnega dela....

KRAJ DELA: Zgradba Kazine, starega mondenega središča Ljubljane v strogem mestnem centru.

URADNE URE: Vsak dan od 11,00 do 13,00 in pred vajami. Zeleni podatki se lahko v tem času izvejo tudi na številki telefona: (061) 214-287.

USMERJENOST: Na podlagi tradicij, pismenega in ustnega izročila, se trudimo ohranjati in razvijati sporočilo slovenske zborovske glasbe, še posebej pa njenih novosti (če hočete alternativ). Nič manj pomembno ni zasledovanje jugoslovanske in svetovne zborovske glasbe, s katero dokazujemo, da smo slovenski študentje sposobni predstavljati našo pesem najmanj enakovredno ostalim svetovnim zborovskim tokovom. Uspehi APZ »Tone Tomšič« so to dokazali in še dokazujejo. Na kratko, kot pravi naš dirigent: »Potrebno je iti ven in se zunaj dokazati!«

NASTOPI: Letni koncert. Poudarek je na praznovedbah ali na krstnih izvedbah slovenskih zborovskih novitet ter na izvedbah pesmi svetovnih zborovskih skladateljev.

Ob vsem tem še vedno najrajši zapojemo slovensko narodno pesem: to je ena od konstantnih »alternativ«. Nastopamo še s koncerti po Sloveniji, z zamejstvom pa imamo resnično zgledno sodelovanje (Celovec, Nabežina). V letu 1984 smo se udeležili mednarodnega pevskega festivala v Toursu v Franciji. V konkurenci zborov iz devetih evropskih držav in Brazilije, smo osvojili prvo mesto, edini že drugič. Letos planiramo mednarodno tekmovanje na Poljskem.

ZABAVA: Zimsko, letno brucovanje, krst v Premanturi, Dedek Mraz, 8. marec....

PROBLEMI: — FINANCIRANJE: tu je težava na celotni relaciji Univerze. Univerza nam pomaga kolikor more, vendar to verjetno ni dolgotrajna niti resnična rešitev.

— PROSTORI: Dobili smo odpoved z marcem 1985, čeprav ni ustreznih nadomestnih prostorov. Sedanji prostori v Kazini so bili že prvotno namenjeni za te dejavnosti, zato mislimo, da imamo do njih pravico.

— VREDNOTENJE sodobne zborovske glasbe nasploh. S tem v zvezi je potrebno izpostaviti nekaj točk: 1. Možnost izmenjave sodobnega zborovskega petja s tujino (izmenjava zborov, notnega materiala, posnetkov, kritikov — skratka vsega, kar vpliva na tvorbo kulturne klime). Pri tem mislimo tudi na izmenjavo z ostalimi narodi Jugoslavije, ki kljub parolam zaostaja.

— DODSTOP študentov do kulture na sploh, še posebej študentske. Sodelovanje s študentskimi množičnimi občili — Radio Student, Tribuna, ŠKUC, — lepo je izvedeti, zakaj so obsojeni v beograjskem procesu. Žalostno pa, da je dejavnost študentov predstavljena kot monokultura. Skupni projekti??? Alternativa ni samo ena.

— kroji, mape in podobne malenkosti
— ker smo že v letu okroglih obletnic, še ena zanimivost. Pri dogovarjanju za udeležbo na neki proslavi v Sloveniji so nam na naš predlog skromnega honorarja 2,5 milijona odgovorili, da stroški za proslavo že tako presegajo milijardo?! («%/»)

— MINULO DELO: dvakrat prvi na mednarodnem tekmovanju Tournu, prva mesta v Gorici, Spitalu.

— štirikrat zlata plaketa mesta Maribor, prva mesta na tekmovanju JRT, itd.

ZAKLJUČEK: Oktobra se vidimo, pri nas je živo!
S PREDSEDNIKOM APZ »TONE TOMŠIČ« PRIMOŽEM JOVANOM SE JE POGOVARJAL ROBERT BOTTERI

ANDREJČNIK ANDREJ GOVORI

I.
Sanjal sem deklice jutranjice
dehteče po rosi še nedotaknjeni
z jezikom strupene svetlobe
pa pride zora:
zora vržena pokonci
z rafali državne brzostrelke
zora ničvrednica.

II.
Trta ti si laž
in nebo in moja roka
in tla, ki jih nosim
s sabo so laž: vse
do nekoč moje ni
več to: tudi prapočelo
sveta je v državni lasti.

III.
Toliko umiranja je v vrču
ki ga ob lunini uri
s prežebljano
roko stvarnika
postavim na mizo: sam in
razprostrt do ne vem kod:
kot klečeča upodoba stremljenja
v dva shirana vola ki vlečeta
moje koščene gorice
v božjo mater.

IV.
Krvavo tone
mesec za oblake
nikar mu ne posekajte nog
samo zato
ker je prerasel
svoje otroške čevlje.